

Kgobokanyo ya Ditlhangwa

SETSWANA

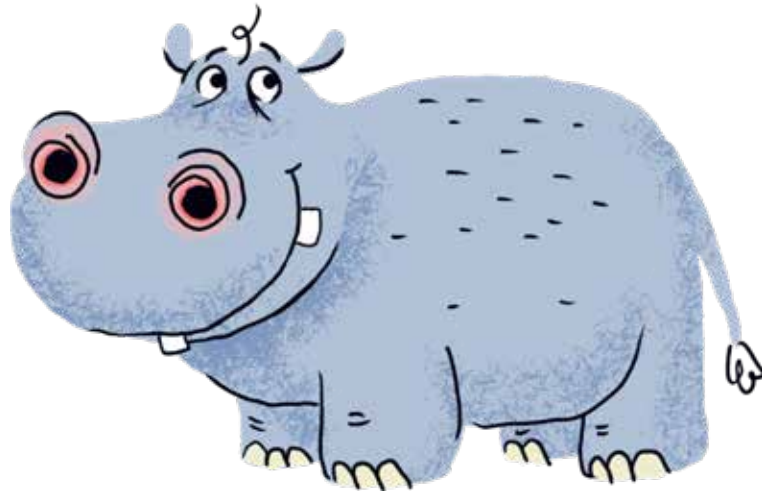
PUO YA GAE

KGWEDITHARO 1 & 2

MOPHATO

2

Kgobokanyo ya Ditlhangwa

MOPHATO 2 | KGWEDITHARO 1 & 2

SETSWANA

**Copyright © 2026 National Educational
Collaboration Trust (NECT)**

This work is licensed under a **Creative Commons
Attribution–NonCommercial–NoDerivatives 4.0
International License (CC BY-NC-ND 4.0)**.

Additional permissions beyond the scope of this license
may be available. For further information, please
contact the publisher at **materials@nect.org.za**.

First edition, 2026

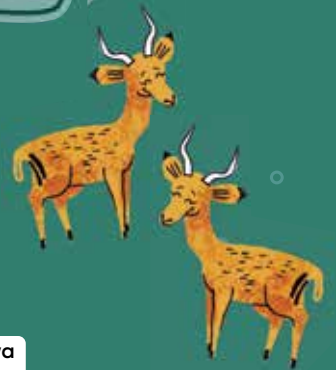
KGWEDITHARO 1

MMAPA WA AFORIKABORWA

Dikoko tse dintšhwa
tša ga Thuli

Kapabokone

Maiphitlhaphitlwane

Lesego o ikutlwa
a sa gololosega

Kapabophirima

Lewatle la
Atlantiki

Limpopo

Bukatsatsi ya ga
Bonolo ya sephiri

Timeo o thusa
balelapa la gagwe

Gauteng

Mpumalanga

Bokonebophirima

Foreisetata

KwaZulu-
Natal

Marie o a
ipolokela

Letsatsi la ga
Kenosi le le bosula

Boitemogelo jo
bogolo jwa ga
Candice le Carla

Kapabotlhaba

Lewatle la
India

KGWEDITHARO I DIKGANG

1. Marie o a ipolokela

1

2. Dikoko tse dintšhwa tsa ga Thuli

13

3. Boitemogelo jo bogolo jwa ga Candice le Carla

27

4. Timeo o thusa balelapa la gagwe

41

5. Lesego o ikutlwa a sa gololosega

55

6. Letsatsi la ga Kenosi le le bosula

67

7. Bukatsatsi ya ga Bonolo ya sephiri

81

8. Maiphitlhaphitlhwane

93

KGANG 1

MARIE O A IPOLOKELA

Thitokgang: Re ipeela mekgele

Tshedimosetso ya lemorago

- Sethangwa seno ke tthamane.
- E diragalela mo Aforikaborwa.
- E diragala mo pakeng ya jaanong.
- Kgang eno e tla thusa barutwana ba gago go ithuta go le gontsi ka go dira go fitlhelela mokgele

Dintlha tse o ka di abelanang le barutwana ba gago

- Mo kgannyeng eno, Marie o ipeela mokgele wa go reka peretshitswana e ntšhwa.
- Marie o a dira mme o ipolokela madi go fitlhelela mokgele wa gagwe.
- Kgang eno e akaretsa bontlhabongwe jwa go tlhakanya le go ntsha ga madi. Se, se bontsha barutwana sekao sa nnete sa botshelo sa go dirisa bokgoni jwa Dipalo go rarabolola bothata.

Togaleano la go Tlhaloganya: Tshwantsha mo mogopolong

- Ke eng: Go tshwantsha mo mogopolong ka se se diragalang mo kgannyeng.
- Goreng re se dirisa: Go dira gore kgang e utlwagale e le ya boammaruri mme e kgatlhisa.
- Se thusa jang: E go thusa go tlhaloganya gore baanelwa le mafelo a lebeja jang mme se dira gore kgang e utlwale sentle.

Go dirisa togaleano leno:

Tsebe le temana	Buisa	Bua jaana
8, 2	“Bona!” ga bua Bonang. “Jaanong o na le madi a a lekaneng go reka peretshitswana ya gago. E bile a mangwe a tile go sala.”	Ke tshwantsha mo mogopolong Marie le Bonang ba tlolela kwa godimo le tlase ka boitumelo fa ba bona R100. Jaanong Marie o na le go go lekaneng go mo rekela peretshitswana!
9, 1	Lamatlhatso o o latelang Marie le rraagwe ba ya kwa marekelong go mo rekela peretshitswana e ntle e e serolwana. Ena le Bonang ba tlhola ba kgweetsa diperetshitswana tsa bona tse dintle go fitlha letsatsi le wela!	Ke tshwantsha mo mogopolong ka moo basetsana ba itumetseng ka teng go kgweetsa mmogo! Ke ba tshwantsha mo mogopolong ba nyenya mme ba tshega fa ba ntse ba kgweetsa mmogo.

Tsala ya ga Marie e bong Bonang o ne a na le peretshitswana e ntlenyana e khibitswana. Letsatsi le letsatsi Marie o ne a eletsa e kete le ene a ka nna le yone gore ba kgone go kgweetsa mmogo.

Ka letsatsi lengwe kwa marekelong, Marie o ne a bona peretshitswana e e serolwana, e e tshwanang le e e khibitswana ya ga Bonang. E ne e ja R200. “Rra, a o ka nthekelela yone tsweetswee?” ga botsa Marie.

“Ke tla duela halofo ya madi a peretshitswana,” ga araba rraagwe Marie. “Wena o tla tshwanelwa ke go ipeela madi go tlaleletsa e nna ke tla e duelang!” Rraagwe Marie a mo naya R100.

Fa a fitlha kwa gae, Marie o ne a tsenya madi ao mo laeng ya gagwe mme a ipotsa gore, “Ke tla dira jang gore ke bone R100 e e setseng gore ke reke peretshitswana ya me e e serolwana?”

Ka letsatsi le le latelang Bonang a tla a kgweetsa peretshitswana ya gagwe e ntle e khibitswana. Marie a bolelela Bonang tsotlhe tse rraagwe a di mmoleletseng. “Fa nka boloka madi a a lekaneng, re ka kgona go kgweetsa mmogo!” ga bua Marie.

“Ke na le leano.” Ga bua Bonang. “A re direng mo tshingwaneng, mme rrago a ka re duela.”

Bonang le Marie ba ya kwa go rraagwe Marie. “Rra, a o tla re duela fa re ka dira mo tshingwaneng?” ga botsa Marie.

“Ke kakanyo e ntle.” ga araba rraagwe Marie. “Ke tlhoka thuso e ntsi mo tshingwaneng e tona e! Ke tla duela mongwe le mongwe wa lona R20 letsatsi lengwe le lengwe fa le nthusa.”

Bonang le Marie ba dira letsatsi lotlhe. Fa letsatsi le wela, rraagwe Marie a naya mongwe le mongwe wa bona R20. Bonang a tsaya ya gagwe a e naya Marie. “Fa le wena o na le peretshitswana, go ka nna monate le go feta,” ga rialo Bonang.

“Ija! Ke a leboga Bonang!” ga bua Marie.

Marie a boela kwa phaposing ya gagwe ya borobalo. A baya R40 fa a beileng R100 teng. “Jaanong ke na le R140!” a ipolelela. “Go setse malatsi a le mmalwanyana fela, ke tla bo ke kgona go ithekela peretshitswana ya me e ntšhwa.”

Ka Mosupologo morago ga sekolo, Bonang le Marie ba ne ba tshameka mo lapeng. Marie a utlwa modumonyana o o sa tlwaelegang. “Reetsa! A o a utlwa?” ga botsa Marie. Nnyaa tlhe! Katsana e tshwerwe ke legora! Marie a khubama mme a e golola.

“Ke akanya gore mongwe o a e batla.”

Morago, ba bona phousetara e manegilwe mo setlhareng, e kwadilwe “E TIMETSE” ka mokwalo o mohibidu. E ne e na le setshwantsho sa yona katsana e ba e tshotseng. Ba kwala nomore ya mogala. Ba sianela kwa gaabo Bonang, mme mmaagwe Bonang a ba letla go dirisa mogala wa gagwe go letsetsa nomore e e mo phousetareng.

Kagiso o ne a tla go tsaya katsana ya gagwe. Fa Kagiso a tswa, o ne a ntsha R100 mo kgetsaneng ya gagwe ya madi. “Ke leboga gore lo bo lo bone katsana ya me,” ga bua Kagiso, a naya Bonang madi.

“Bona!” ga bua Bonang. “Jaanong o na le madi a a lekaneng go reka peretshitswana ya gago. E bile a mangwe a tlile go sala.”

Lamatlhatso o o latelang Marie le rraagwe ba ya kwa marekelong go mo rekela peretshitswana e ntle e e serolwana.

Ena le Bonang ba tlhola ba kgweetsa diperetshitswana
tse bona tse dintle go fitlha letsatsi le wela!

Puiso ya 1

Ke mang yo o neileng Marie madi?

Rraagwe, Bonang le Kagiso (mong wa katsana).

Marie o ne a tlhoka bokae go reka peretshitswana ya gagwe e ntšhwa?

O ne a tlhoka R200.

Ke goreng Marie a ne a batla go boloka madi?

- Gonne o ne a batla go reka peretshitswana.
- Gonne o ne a batla go reka peretshitswana jaaka tsala ya gagwe e bong Bonang.
- Gonne o ne a batla go kgweetsa diperetshitswana le tsala ya gagwe e kgolo e bong Bonang.
- Gonne rraagwe o ne a mmoleletse gore o tla mo duelela halofo ya madi a o mme o tshwanetse go boloka madi gore a tle a kgone gona le halofo enngwe.

Puiso ya 2

Marie o dirile eng gore a bone madi?

- O dirile mo tshingwaneng.
- Bonang o dirile mo tshingwaneng mme a naya Marie madi a gagwe.
- Ba bone katsana e e neng e timetse, mme mong wa yona a ba naya phimuladikeledi.

Madi a basetsana a a setseng e ne e le bokae?

- Basetsana ba ne ba setse ka R40.

Ke goreng Bonang a neile Marie madi?

- Gonne o ne a batla go thusa tsala ya gagwe go bolokela peretshitswana.
- Gonne ena o ne a setse a na le peretshitswana.
- Gonne ke tsala ya botlhokwa e e molemo.
- Gonne go monate go feta fa o kgweetsa peretshitswana le tsala.

KGANG 2 DIKOKO TSE DINTŠHWA TSA GA THULI

Thitokgang: Re ipeela mekgele

Tshedimosetso ya lemorago

- Setlhangwa seno ke kgang ya maitlhamelo.
- E diragalela mo Aforikaborwa.
- E diragala mo pakeng ya jaanong.
- Kgang eno e tla thusa barutwana ba gago go tlhaloganya botoka go rulaganya le go ipeela mekgele, le go fitlhelela mokgele.

Dintlha tse o ka di abelanang le barutwana ba gago

- Go le gantsi, go fitlhelela mokgele re tlhoka leano, mo kgannyeng, Nkoko o dira leano mme o latela dikgato go fitlhela a atlega.
- Go simolola kgwebo ya gagwe, Nkoko o dirisa didiriswa tse di mo tikologong ya gagwe mme o kopa balelapa la gagwe thuso. Ke morarabolodi wa mathata le mogwebi!
- Ka go lebelela Nkoko, Thuli o ithuta ka gore a ka simolola kgwebopotlana jang.

Togaleano la go Tlhaloganya: Dira diphopholetso tsa kitso

- Ke eng: Go fopholetsa dilo tse mokwadi a sa di tlhaloseng ka tllhamalalo, o dirisa metlhala mo kgannyeng.
- Goreng re se dirisa: Go tlhaloganya bokao jo bo tseneletseng le melaetsa e e fitlhegileng.
- Se thusa jang: E go thusa go tsaya ditshweetso fa o buisa, le go tlhaloganya kgang le baanelwa botoka.

Go dirisa togaleano leno:

Tsebe le temana	Buisa	Bua jaana
15, 1	Thuli le nkokoagwe ba ne ba na le koko e ntle e e borokwa. Thuli o ne a e theile leina la Hennie. Moso mongwe le mongwe Thuli o ne a ya kwa ntle go leka go batla lee la go fitlholo.	Diphopholetso tsa kitso ya me ke gore ga go na mae a a lekaneng gore Nkoko a je phakela, go na le lee le le lengwe la ga Thuli.
20, 3	“O seka wa kgoma lee!” Nkoko a mo laela ka bonolo. “O tshwanetse go ikutlwa a bolokesegile mo ntlong ya gagwe gore a seka a tlogela mae a gagwe!”	Diphopholetso tsa kitso ya me ke gore Nkoko o kile a godisa dikoko go tswa mo maeng, ka gonne go lebega a itse se a tshwanetseng go se dira.

Thuli le nokoagwe ba ne ba na le koko e ntle e e borokwa. Thuli o ne a e theile leina la Hennie. Moso mongwe le mongwe Thuli o ne a ya kwa ntle go leka go batla lee la go fitlholola.

Nkokoagwe Thuli o ne a tsere tshweetso ya gore o batla go simolola kgwebo ya mae. O ne a dira dipalo tsa gagwe mme a bona gore fa a na le dikoko di le lesomepedi, ba ka bona mae a le robongwe bonnye ka letsatsi. Jaanong ba ka kgona go baya a le mane go fitlholo mme ba rekisa a le matlhano a a setseng.

“Ga re na madi a dikoko di le lesomepedi,” Nkoko a bolelela Thuli, “fela ke na le leano!”

Nkoko o ne a adima mokoko wa ga malome Ndumiso.
Nkokoagwe Thuli o ne a tlhalosa gore jaanong mae a
bona a tla thuthuga go nna ditsuane.

Thuli o ne a swabile gore ga a kitla a kgona go ja mae
a a monate lobakanyana. Fela o ne a fela pelo go nna
le hoko e e tletseng ditsuane.

Mmangwanaagwe Thuli e leng mmangwane Lydia, motshegare mongwe o ne a tla le magong a a sa direng, thini le pente. Mmangwane Lydia le Thuli ba ne ba aga hoko e ntšhwa ya dikoko e Hennie a tla beelang mae mo go yona. Ba ne ba e penta ka mebalabala. Ba ne ba dira boalo ka bojang jo bo omisitsweng mme bo le boleta.

Mo mosong o o latelang, Thuli o ne a ya kwa hokong ya koko ka dijo tsa ga Hennie le sejana sa metsi. Thuli o ne a baya sejana sa metsi fa botsenong ka mo gare ga hoko. E rile fa Nkoko a tswela kwa ntle, a bolelela Thuli gore a beye sejana ka fa ntle ga ntlo.

“Fa dijo le metsi di le gaufi le sentlhaga, Hennie a ka gata mae a gagwe fa a leka go ja!” Nkoko a tlhalosa.

Thuli o ne a itumetse thata mo letsatsing le le latelang. Fa Hennie a emelela go ja, o ne a lemoga lee le lentle le le borokwa le iphitlhile mo bojannyeng.

“Bona!” Ga bua Thuli, a supa lee.

“O seka wa kgoma lee!” Nkoko a mo laela ka bonolo.
“O tshwanetse go ikutlwa a bolokesegile mo ntlong ya gagwe gore a seka a tlogela mae a gagwe!”

Morago ga foo, moso mongwe le mongwe fa Hennie a emelela mo sentlhageng sa gagwe go ja, Thuli o ne a bala mae.

1-2-3-4-5-6-7-8-9-10-11. Malatsi a le lesomenngwe, mae a le lesomenngwe. Lee le le lengwe ka letsatsi.

E rile ka letsatsi la bo lesomepedi, Thuli a bala mae a le lesomenngwe gape.

“Goreng go se na mae a mantšhwa?” Thuli a botsa ka go se iketle.

“Koko e ka kgona go beela mae go fitlha ka lesomepedi, o na le mae a le mantsi go nna mo go ona! Setlhopha sa mae a gagwe se na le leina le le kgethegileng, e leng letsuatsue. Jaanong ka gore o na le letsuatsue, o tlile go emisa go beela mae. O tlile go elama mae ano malatsi a le 21,” Nkoko a mmolelela.

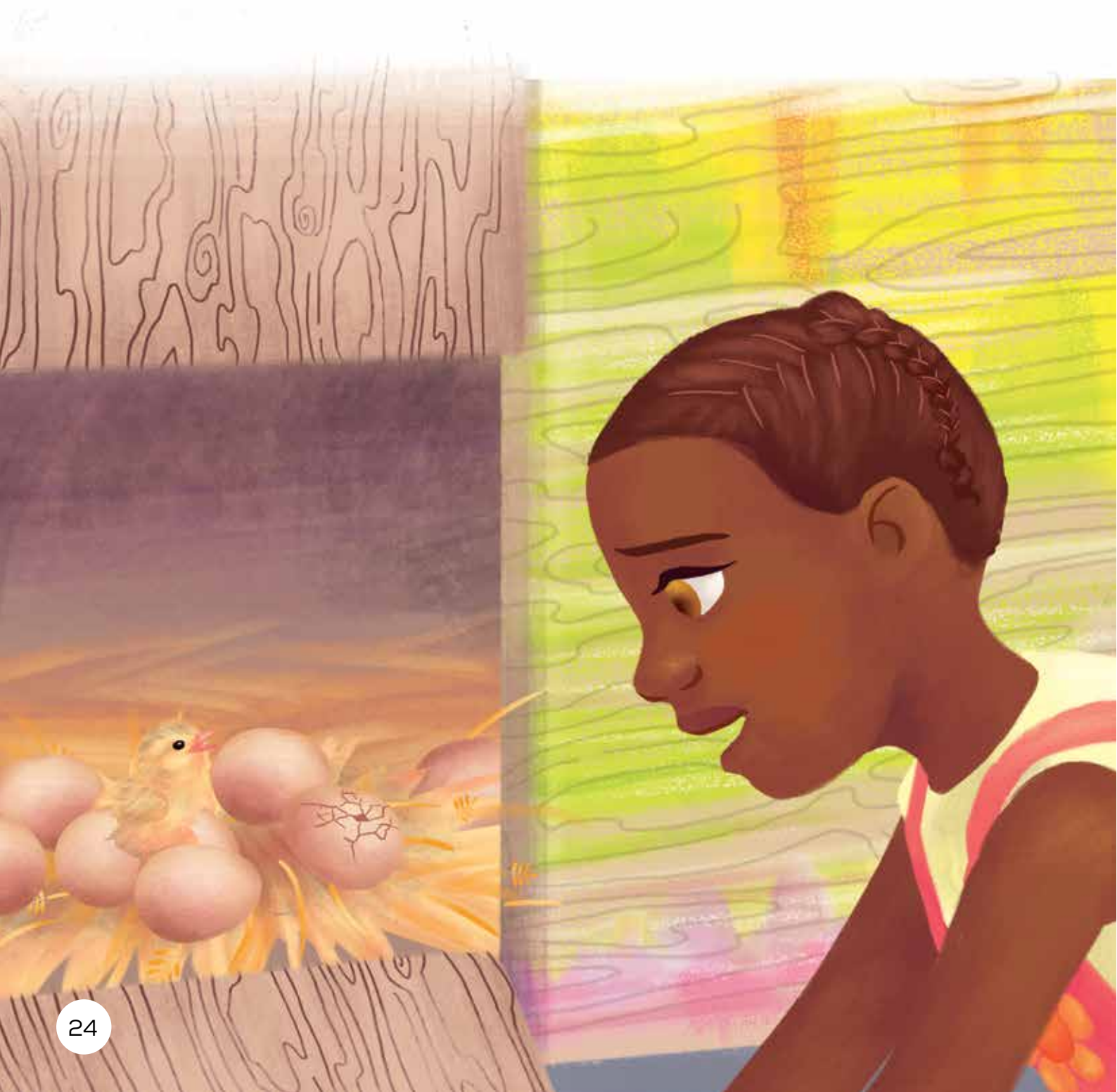

Thuli o ne a tabogela mo gare ga ntlo. O ne a dira khalentara e e nang le malatsi a le 21. O ne a thala sefapano mo letsatsing la ntlha.

Letsatsi lengwe le lengwe morago ga foo, Thuli o ne a thala sefapano sa letsatsi. E rile fa a se na go thala sefapano mo letsatsing la 21, a goa ka boitumelo. “Letsatsi le fitlhile!” a goa a tabogela kwa ntle.

Thuli o ne a nna fa thoko ga hoko ya koko go fitlhela
a utlwa mokgwasanyana. Ditsuane di ne di le mo
tseleng!

Puiso ya 1

Nkoko o ne a batla go nna le dikoko di le kae?

Nkoko o ne a batla go nna le dikoko di le lesomepedi.

Nkokoagwe Thuli o adimile mokoko mo go mang?

O adimile mokoko mo go malome Ndumiso.

Goreng nkokoagwe Thuli a adimile mokoko wa malome Ndumiso?

- Gonne o tlhoka mokoko go dira ditsuane tse di tla golang ka mo maeng.
- Gonne o ne a batla mae go thuthuga go nna ditsuane gore a nne le dikoko di le dintsi.
- O ne a batla go nna le dikoko di le dintsi gore ene le Thuli ba nne le mae a le mantsi. Morago ba tshole a mangwe mme a mangwe ba a rekise.
- Gonne o ne a batla go simolola kgwebo ya gagwe ya mae mme a batla dikoko di le dintsi.
- Gonne o ne a se na madi a go reka dikoko, jaanong o ne a tsaya tshweetso ya go ithuthusetsa tsa gagwe mme a di letle go gola go nna dikoko.

Puiso ya 2

Hennie o ne a elame mae a le makae?

O ne a elame mae a le 11.

Thuli o letile nako e kanakang gore mae a thuthuge?

O letile malatsi a le 21 gore mae a thuthuge.

Goreng Thuli a ne a ikutlwa a swabile e bile a itumetse?

- O ne a ikutlwa a swabile gonne o rata go tsaya mae letsatsi le letsatsi, fela fa mae a ne a gola go nna ditsuane, go ne go se kitla go nna le mae a a ka a jang.
- O ne a ikutlwa a swabile gonne o ne a se kitla a fitlholo ka mae nakwana.
- O ne a ikutlwa a itumetse gonne mo nakwaneng go tla bo go le ditsuane tse di tletseng jarata.
- O ne a ikutlwa a itumetse gonne mae a tla thuthuga go nna ditsuane.

KGANG 3

BOITEMOGELO JO BOGOLO JWA GA CANDICE LE CARLA

Thitokgang: Re a thusa

Tshedimosetso ya lemorago

- Setlhangwa seno ke kgang ya maitlhamelo.
- E diragalela mo Aforikaborwa.
- E diragala mo pakeng ya jaanong.
- Kgang eno e tla thusa barutwana ba gago go lemoga gore go thusa ba bangwe go ka tsaya nako le bopelotelele.

Dintlha tse o ka di abelanang le barutwana ba gago

- Mo kgannyeng eno, Candice o dira go thusa kgaisadie Carla go ithuta go palama peretshitswana.
- Candice ke mogolowe Carla yo o pelonomi le pelotelele. O tla ka dikakanyo tsa boitlhamedi tse dintsi go thusa kgaisadie.
- Go thusa Carla go palama peretshitswana ya gagwe go fetoga go nna boitemogelo jo bogolo!

Togaleano la go Tlhaloganya: Dira diphopholetso tsa kitso

- Ke eng: Go fopholetsa dilo tse mokwadi a sa di tlhaloseng ka tllhamalalo, o dirisa methala mo kgannyeng.
- Goreng re se dirisa: Go tlhaloganya bokao jo bo tseneletseng le melaetsa e e fitlhegileng.
- Se thusa jang: E go thusa go tsaya ditshweetso fa o buisa, le go tlhaloganya kgang le baanelwa botoka.

Go dirisa togaleano leno:

Tsebe le temana	Buisa	Bua jaana
29, 1	Letsatsi la matsalo la ga Carla le ne le gorogile. Mogolowe, e bong Candice o ne a sa bolo go emela gore letsatsi le, le tle. Candice le nkokoagwe ba ne ba tlhophela Carla peretshitswana e e boferolwana jo bo phatsimang. Candice o ne a sa fela pelo, go ruta Carla go palama peretshitswana ya gagwe.	Ke fopholetsa ka kitso ya me gore Candice o setse a itse go palama peretshitswana. Candice o tshwanetse a bo a itumeletse go ruta Carla gore go palangwa jang, gore ba palame diperetshitswana mmogo!
35, 1	Candice a lemoga gore ga go kitla go nna le go ithuta dilo tse dintšhwa ka peretshitswana gompino, Candice a tshwara peretshitswana kwa morago gape. “Gone jaanong, ke nagana gore o ithute go terapa le go itshegetsisa ka bowena,” a laela Carla.	Ke fopholetsa ka kitso ya me gore Candice o tota a batla go thusa kgaitšadie gore a ithute, gonne o taboga fa morago ga peretshitswana ya gagwe letsatsi lotlhe a mo thusa go ikatisa!

Letsatsi la matsalo la ga Carla le ne le gorogile. Mogolowe, e bong Candice o ne a sa bolo go emela gore letsatsi le. Candice le nkoagwe ba ne ba tlhophela Carla peretshitswana e e boserolwana jo bo phatsimang. Candice o ne a sa fela pelo, go ruta Carla go palama peretshitswana ya gagwe.

Fa ba sena go ja dilalelo, Nkoko a letla Candice go tsenya peretshitswana e ntšhwa mo ntlong. Ba bofelela thai e kima e khibidu mo dinakeng tsa yona. Morago, Candice a bitsa Carla. Candice o ne a fela pelo go bona Carla a nyenyanyenya fa a bona peretshitswana e ntšhwantšhwa.

Carla a tabogela mo phaposing. Sefatlhego sa gagwe sa galalela fa a bona peretshitswana e e boserolwana jo bo phatsimang. Fela monyenyo wa gagwe wa fokotsega.

“Fela... ga ke itse go e palama,” a rialo.

“O seke wa tshwenyega, nna mpho ya me ya botsalo ke go go ruta go palama peretshitswana ya gago,” Candice a bua ka boitumelo.

Moso wa letsatsi le le latelang e ne e le Lamatihatso. Candice a tsosa Carla phakela thata.

“A reye kwa phakeng! Ke batla go go ruta go palama peretshitswana gore re tle re kgone go ithuta dilo tse dintšhwa!” Candice a rialo. Candice a palama peretshitswana ya gagwe.

“Ntebelele, mme o tlaa itse se o tshwanetseng go se dira.” Candice a bolelela monnaawe. Candice a pagama peretshitswana ya gagwe go ya godimo le tlase mo tselaneng fa Carla ena a lebile fela.

“Jaanong leka!” Candice a bolelela Carla.

“Ke a tshaba!” ga rialo Carla.
“Fa nka wa?” a botsa.

Candice o ne a naganne gore go tlaa nna bonolo go ruta Carla go palama peretshitswana. O ne a batla leano go ruta monnaawe go terapa. A tlelwa ke kakanyo.

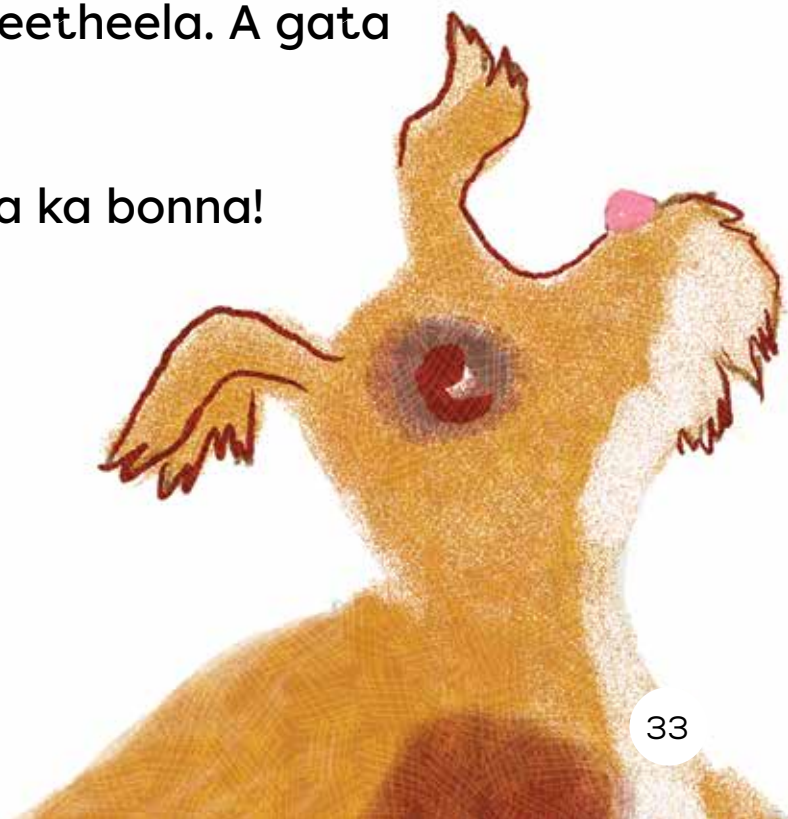
“Tlaya, palama mo peretshitswaneng ya gago,” ga rialo Candice. Jaanong a tshwara peretshitswana gore e seke ya suta. “Jaanong o ka ikatisa go terapa,” a bolelela Carla.

Carla a baya maoto a gagwe mo diterapeng fa Candice a e tshwere thata. A terapa a terapa. Fa morago ga metsotso e le mmalwa, Candice a nagana gore Carla o tshwere.

“Jaanong o ka leka ka bowena!” Candice a laela Carla. Candice a tlogela peretshitswana.

Carla a baya maoto mo diterapeng fela a utlwa e kete peretshitswana e a theetheela. A gata fa fatshe.

“Ke tshaba thata go terapa ka bonna! Fa nka wa?” Carla a botsa.

Candice o ne a nagana gore go tla nna bonolo go ruta Carla go palama peretshitswana. Jaanong fa Carla a kgona go terapa oka ga go mo ruta go itshegetsa ka boena mo peretshitswaneng. A tlelwa ke kakanyo.

“Tlaya, palama peretshitswana ya gago,” ga rialo Candice. Jaanong a tshwara peretshitswana ka fa morago. “Jaanong o tla kgona go ikatisa gore o kgone go itshegeletsa ka bowena,” a bolelela Carla. Carla a simolola go terapa fa Candice a taboga ka fa morago ga gagwe, a e tshwere thata. Morago ga metsotso e le mmalwa, Candice a nagana gore Carla o tshwere.

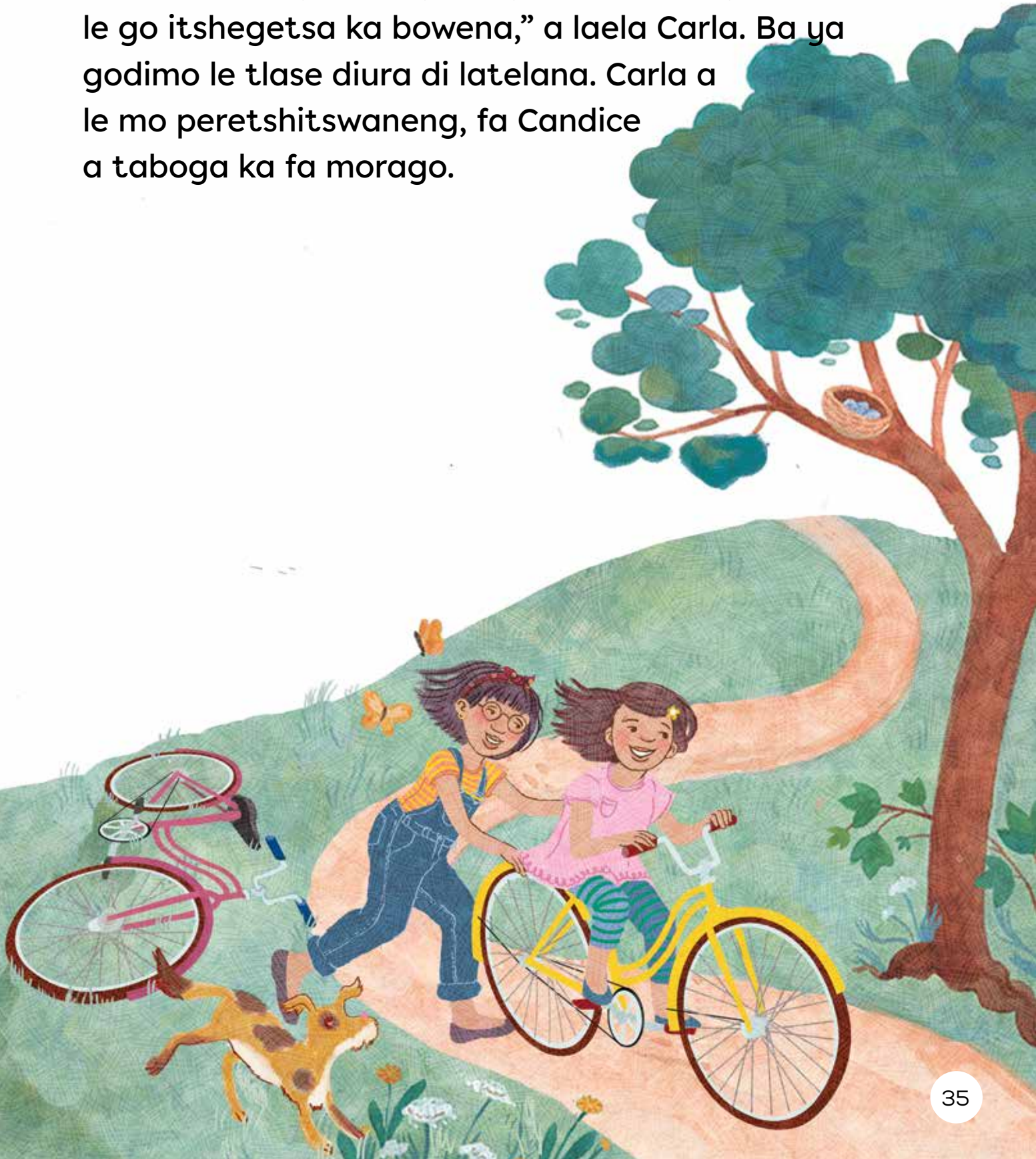
“Jaanong leka ka bowena!” Candice a laela Carla. Candice a tlogela peretshitswana. Carla a utlwa peretshitswana e theetheela. A gata fa fatshe.

“Ke tshaba go tshegetsa ka bonna! Fa nka wa?” Carla a botsa.

Candice a lemoga gore ga go kitla go nna le go ithuta dilo tse dintšhwa ka peretshitswana gompiono, Candice a tshwara peretshitswana kwa morago gape.

“Gone jaanong, ke nagana gore o ithute go terapa le go itshegetsa ka bowena,” a laela Carla. Ba ya godimo le tlase diura di latelana. Carla a le mo peretshitswaneng, fa Candice a taboga ka fa morago.

Letsatsi la simolola go wela ka iketlo. Candice o ne a lapile morago ga go taboga letsatsi lotlhe. “Tlaga re ye gae,” a rialo.

“A re ye gape,” ga rialo Carla.

Candice a taboga fa morago ga gagwe a mo tshwareletse. Fela morago ga metsotsonyana, Carla a goa, “Tlogela!”

Candice a tlosa seatla sa gagwe mme a lebelela jaaka Carla a palame, a welelela le tselana, ka boena. Candice a simolola go opa diatla le go duduetsa jaaka a bona monnaawe a terapa peretshitswana.

Le gale, gompieno e ne e le letsatsi la go ithuta dilo
tse dintšhwa.

Puiso ya 1

Mmala wa peretshitswana e ntšhwa ya Carla o ne o ntse jang?

E ne e le boserolwana jo bo phatsimang.

Mpho ya Candice go Carla e ne e le eng?

Mpho ya gagwe e ne e le go mo ruta gore peretshitswana e palamiwa jang.

Goreng fa Candice a ne a taboga ka fa morago ga peretshitswana ya monnaawe letsatsi lotlhe?

- Gonne a ne a batla go thusa monnaawe go ithuta go palama peretshitswana.
- Gonne monnaawe a ne a tshaba go palama peretshitswana a le nosi.
- Gonne a ne a nagana gore go tla mo thusa go ikatisetsa go terapa le go itshegetsatsa.
- Gonne o ne a na le nkgonne yo o pelontle, yo o kgathalelang monnaawe.

Puiso ya 2

O ka akanyetsa jang gore Candice ke nkgonne yo o pelontle yo o kgathalang?

- Gonne o ithulaganyeditse go ruta monnaawe go palama peretshitswana jaaka mpho.
- Gonne o tshwareletse monnaawe peretshitswana fa a terapa.
- Gonne a tabogile fa morago ga peretshitswana letsatsi lotlhe.
- Gonne a ne a le pelotelele fa monnaawe a tshaba go palama peretshitswana a le nosi.
- Gonne o ne a phaphatha diatla le go duduetsa fa Carla a feleletsatsa a kgonne!

Candice o thusitse monnaawe jang?

- O tshwareletse monnaawe peretshitswana fa a ikatisetsatsa go terapa.
- O tshwareletse monnaawe peretshitswana a taboga gore a kgone go ikatisetsatsa go terapa le go itshegetsatsa ka gangwe.

Goreng fa Candice a phaphathile diatla a ba a duduetsa fa a bogetse monnaawe a palame peretshitswana?

- Gonne e le lantlha monnaawe a palama peretshitswana ya gagwe.
- Gonne o ne a le motlotlo thata ka monnaawe.
- Gonne monnaawe o dirile ka thata letsatsi lotlhe.
- Gonne ke nkgonne yo o pelontle mme a kgathala, o itumetse fa monnaawe a bona katlego mo go sengwe se se šwa.

KGANG 4

TIMEO O THUSA BALELAPA LA GAGWE

Thitokgang: Re a thusa

Tshedimosetso ya lemorago

- Setlhangwa seno ke kgang ya maitlhamelo.
- E diragalela mo Aforikaborwa.
- E diragala mo pakeng ya jaanong.
- Kgang eno e tla thusa barutwana ba gago go tlhaloganya botoka ka moo go tshwenya le go kgerisa go ka utlwisang batho botlhoko ka teng – bana le bagolo.

Dintlha tse o ka di abelanang le barutwana ba gago

- Batho ba ka tshwenngwa kgotsa ba kgerisiwa ka mabaka a le mantsi. Batho ba bangwe ba a kgerisiwa gonne e se ba mo Aforikaborwa. Go kgerisa ga go a siama.
- Mo kgannyeng e, leloko lengwe le lengwe la lelapa le na le letsatsi le le bosula, gonne ba a tshwenngwa kgotsa go kgeriswa.
- Timeo o thusa balelapa la gagwe ka gore ba bue ka mathata a bona, le go ba gopotsa gore botlhe ba na le batho ba ba siameng mo matshelong a bona.

Togaleano la go Tlhaloganya: Dira dikgolaganyo

- Ke eng: Go akanya ka mo kgang e amanang le botshelo jwa gago, dibuka tse dingwe, kgotsa lefatshe.
- Goreng re se dirisa: Go tlhaloganya kgang botoka ka go e golaganya le dilo tse o setseng o di itse.
- Se thusa jang: E dira kgang gore e nne le bokao jobo tseneletseng le go gopolega bonolo.

Go dirisa togaleano leno:

Tsebe le temana	Buisa	Bua jaana
44, 5	“Reetsa,” Timeo a bua a akanyetsa kwa teng, “Bakgerisi ba gotlhe. Ka dinako dinngwe se o ka se dirang ke go ba tlhokomologa fela. Batla ditsala le batho ba ba pelontle mo go wena, mme o nne le bona ka dinako tsotlhe.”	Nka dira kgolaganyo: batho ba utlwisa Eva le Gloria botlhoko. Ba ikutlwa ba hutsafetse ka ntlha ya ditshwaelo tse di utlwisang botlhoko tsa mongwe.
47, 3	“...Monna yoo, o santse a bua dilo tse di seng monate tseo mo go nna, fela ga ke di tseye tsiya jaanong. Ke a itse jaanong gore ditsala tsa me ke bomang. Nka se batle go nna tsala le monna yole le fa o ka ntuela tota,” a rialo.	Timeo o ne a lebagane le kgeriso fela jaaka maloko mangwe mo lelapeng la gagwe. Ke akanya gore o kopanya lelapa la gagwe gore ba golagane mmogo go na le go ikutlwa ba latlhegile.

“Go ne go le jang kwa sekolong gompieno?” Timeo a botsa morwadie Eva fa a tsena ka kgoro.

Eva a kuka magetla a gagwe. “Go ne go siame,” a araba a hutsafetse.

“Molato ke eng?” Timeo a botsa.

“Ka dinako dingwe go na le mosetsana yo o ntshwenyang. O mpitsa sepirigwana. A mme ke nonne?” Eva a botsa.

“Reetsa,” Timeo a bua a akanyetsa kwa teng, “bakgerisi ba gotlhe. Ka dinako dingwe se o ka se dirang ke go ba tlhokomologa fela. Batla ditsala le batho ba ba pelontle mo go wena, mme o nne le bona ka dinako tsotlhe.”

“Go ne go le jang kwa tirong?” Timeo a botsa mogatse Gloria fa a tsena ka kgoro.

Gloria a thikitha tlhogo. “Go ne go siame,” a araba a tlhontse.

“Go diragetse eng?” a botsa.

“Go na le basadi bangwe ba ba reng ga ke a tshwanela go dira. Ba re ke ye gae. Fela re sale re nna fa dingwaga di le 11. A ga se legae la rona le?” Gloria a botsa.

“Reetsa,” Timeo a bua a akanyetsa kwa teng, “Bakgerisi ba gotlhe. Ka dinako dingwe se o ka se dirang ke go ba tlhokomologa fela. Batla ditsala le batho ba ba pelontle mo go wena, mme o nne le bona ka dinako tsotlhe.”

“Ikatiso ya gago ya kwa kgweleng ya dinao e ne e le jang?” Timeo a botsa morwae Emmanuel fa a tsena ka kgoro.

Emmanuel a pitikolosa matlho. “Go ne go siame,” a araba a tlhontse.

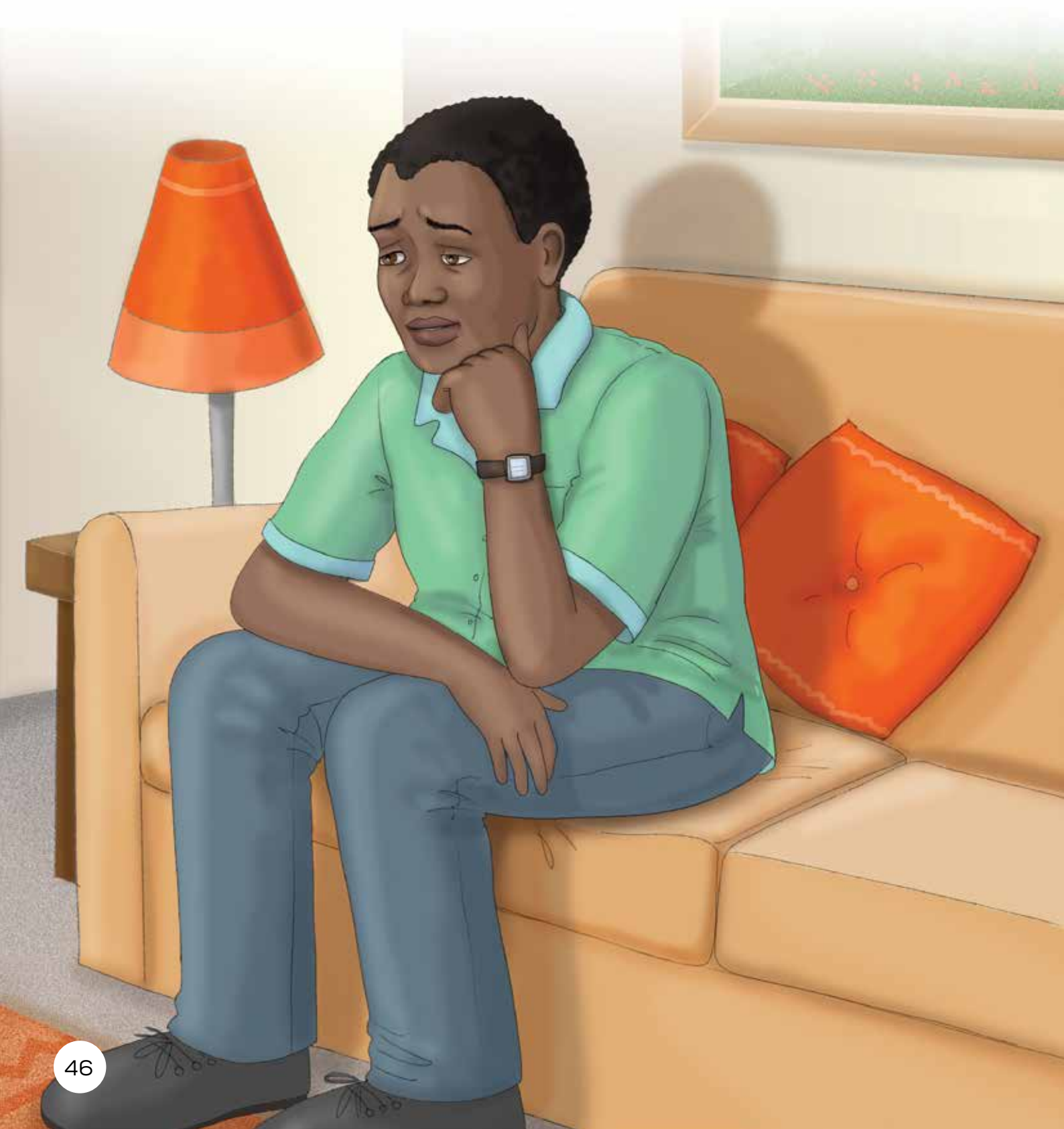
“Go diragetse eng?” a botsa.

“Ka dinako dingwe go na le mosimane yo o nthumolang. A re ga ke itse go tilatila kgotsa go fetisa kgwele. A mme ga ke itse go tshameka kgwele ya dinao?” Emmanuel a botsa.

“Reetsa,” Timeo a bua a akanyetsa kwa teng, “Bakgerisi ba gotlhe. Ka dinako dingwe se o ka se dirang ke go ba tlhokomologa fela. Batla ditsala le batho ba ba pelontle mo go wena, mme o nne le bona ka dinako tsotlhe.”

Timeo a nna mo sofeng, a akanyetsa kwa teng ka lelapa la gagwe. O ne a tlhoile go bona ba lelapa la gagwe ba ipelaela le go itshoga ka ntlha ya batho ba ba ba kgerisang. A swetsa go bitsa kopano ya ba lelapa.

Timeo a dira dithunthung tsa mmopo tse di jewang go iketlilwe, a biletsa ba lelapa la gagwe kwa phaposiboapeelong. Ba nna ba dikologile tafole. Gloria a lebega a tshwenyegile.

“A go diragetse sengwe se se maswe?” a botsa a sa iketla.

Timeo a ba lebelela a tlhoafetse. “Ka dinako dingwe go na le monna yo o ntlhorisang fa ke isa dilo kwa ofising ya gagwe. A re ga a kgone go ntlhaloganya ka gore segalo sa me fa ke bua ga se a siama. Ke ne ka belaela bokgoni jwa me mo puong ya Seesimane. Ke ne ka tshwenyega mme ka akanya go se itshwenye ka go bua Seesimane. Ke ne ka dira botsala le Malome Kolo le Malome Modise. Monna yoo, o santse a bua dilo tse di seng monate tseo mo go nna, fela ga ke di tseye tsiya jaanong. Ke a itse jaanong gore ditsala tsa me ke bomang. Nka se batle go nna tsala le monna yole le fa o ka ntuela tota,” a rialo.

Timeo a lebelela ba lelapa la gagwe. “Rotlhe re wele maikutlo. Rotlhe re na le go ipelaela. Rotlhe re ikutlwa re kgerisiwa. Fela ga re nosi mo go se. Re ka tshegetsana mme ra gopotsana gore ga re dipirigwana, ga re utswe ditiro, kgotsa ga re itse go tshameka kgwele ya dinao, kgotsa ga re maswe,” Timeo a rialo.

Eva a nyenya.

Gloria a nyenya.

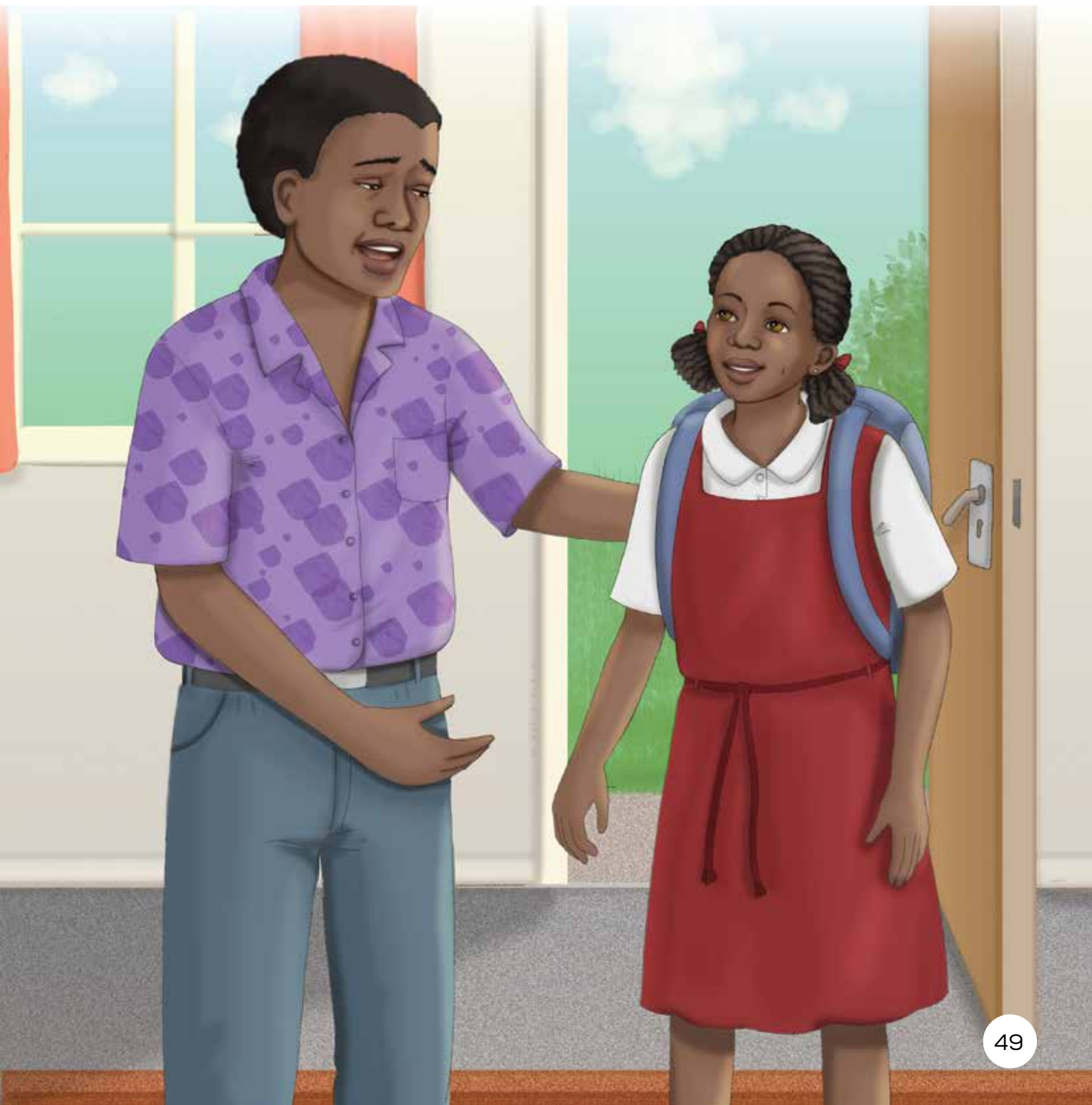
Emmanuel a nyenya, mme a tlatša letsogo ka dithunhung.

Ka thapama ya letsatsi le le latelang, Timeo a emela Eva go tla gae fa a boa kwa sekolong.

“Go ne go le jang kwa sekolong gompieno?” a botsa.

“Go ne go le botokanyana,” Eva a bua a nyenya.

Timeo a emela Gloria go tla gae fa a boa kwa tirong.

“Go ne go le jang kwa tirong gompieno?” a botsa.

“Go ne go le botokanyana,” Gloria a bua a nyenya.

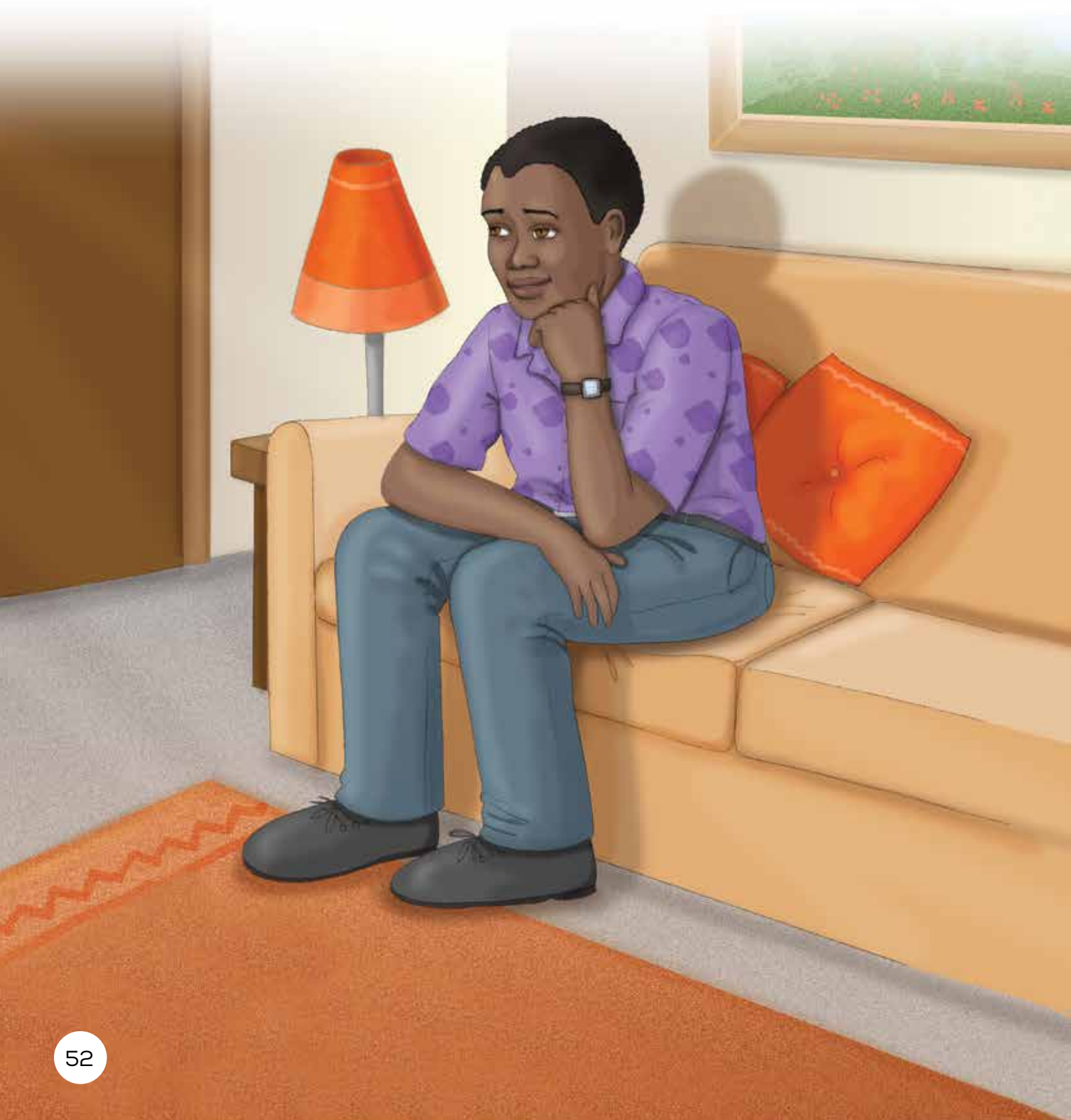
La bofelo Emmanuel a tla gae go tswa kwa kgweleng ya dinao.

“Ikatiso ya kgwele ya dinao e ne e le jang?” Timeo a botsa.

“E ne e santse e le thata, Emmanuel a bua a tlhoafetse, fela ke nagana gore e tla nna botoka fa re ntse re ya kwa pele.”

Timeo a nna mo sofeng, a akanyetsa wa teng ka ba lelapa la gagwe. O ne a itse gore bothata ga bo a rarabologa, fela a ikutlwa a le motlotlo gore o thusitse mongwe le mongwe go nna la letsatsi le le botoka.

Puiso ya 1

Ke mang yo o kgerisiwang mo kgannyeng e?

Maloko otlhe a lelapa (Eva, Gloria, le Emmanuel) ba a kgerisiwa.

Ke sejo sefe se Timeo a se diretseng kopano ya ba lelapa?

O dirile dithunthung.

Goreng Timeo a ne a sweetsa go bitsa kopano ya balelapa?

- Gonne ba lelapa botlhe ba ne ba na le bothata bo le bongwe.
- Gonne o ne a itlhome fa go ka thusa mongwe le mongwe mo lelapeng go itse gore ga a nosi ka bakgerisi ba ka utlwelela mongwe le mongwe.
- Gonne a batla go ema nokeng lelapa la gagwe.
- Gonne a batla gore ba lelapa la gagwe ba ikutlwe botoka.
- Gonne o ne a batla go bolelela mongwe le mongwe wa lelapa gore le ene o na le go kgerisiwa.

Puiso ya 2

Timeo o nagana gore ba lelapa la gagwe ba ka rarabolola jang bothata ba go nna le maikutlo a go ipelaela?

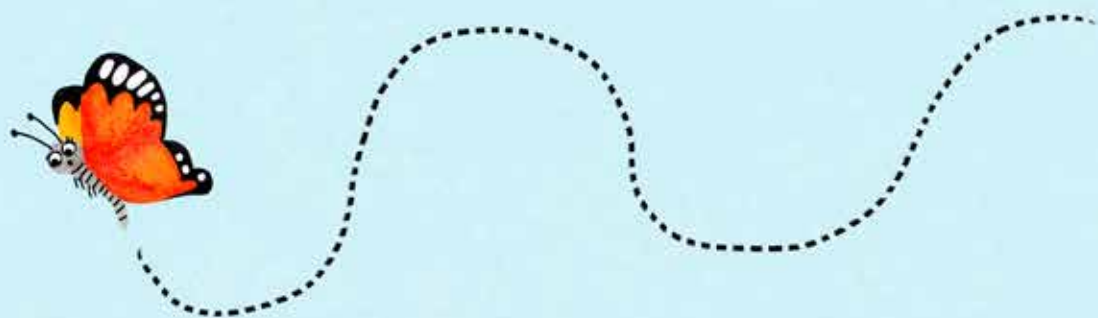
- Ka go tlhokomologa Bakgerisi.
- Ka go batla ditsala le batho ba ba leng pelontle mo go bona, le go nna nako e ntsi le bona.

A o ka dira kgolagano? O kile wa tshwenngwa kgotsa wa kgerisiwa? Ke eng se o neng wa se dira gore o ikutlwe o le botoka?

Nka dira kgolagano. Fa ke ne ke tshwenngwa/kgerisiwa, ke...

Goreng Timeo a ne a sweetsa ka go bolelela ba lelapa la gagwe ka go kgerisiwa ga gagwe kwa tirong?

- Ka gonne o ne a batla go dira kgolagano le maitemogelo a mongwe le mongwe.
- Ka gonne a ne a sa batle go bontsha ba lelapa gore tharabololo ya gagwe e thusitse go mo dira gore a ikutlwe botoka.
- Ka gonne a batla gore ba lelapa la gagwe ba leke tharabololo e a e tshitshintseng mo go bona.

KGANG 5

LESEGO O IKUTLWA A SA GOLOLOSEGA

Thitokgang: Mebele ya rona

Tshedimosetso ya lemorago

- Setlhangwa seno ke kgang ya maitlhamelo.
- E diragalela mo Aforikaborwa.
- E diragala mo pakeng ya jaanong.
- Kgang eno e tla thusa barutwana ba gago go lemoga gore go botlhokwa go bua fa mongwe a go dira gore o ikutlwe o sa gololosega.

Dintlha tse o ka di abelanang le barutwana ba gago

- Eno ke kgang e e masisi. Maikaelelo a yona ke go ruta bana go bolelela mogolo yo ba mo tshepanang fa mongwe a ba dira gore ba ikutlwe ba sa gololosega.
- Go ka nna thata gore bana ba bue, segolo fa ba itse motho yo o ba dirang gore ba ikutlwe ba sa gololosega.
- Bana ba bantsi ba ba sotliwang ba utlwisiwa botlhoko ke mongwe yo ba mo itseng.

Togaleano la go Tlhaloganya: Botsa dipotso / Ipotse

- Ke eng: Go akanya le go botsa dipotso ka kgang fa o buisa.
- Goreng re se dirisa: Go nna re kgatlhegela le go batlisisa go feta fa re buisa.
- Se thusa jang: E dira gore o nne o tsaya karolo le go go thusa go tlhaloganya kgang botoka. E go thusa go bonela pele se se tla diragalang mo kgannyeng.

Go dirisa togaleano leno:

Tsebe le temana	Buisa	Bua jaana
58, 1	Mapule, mogolowe Lesego a tsena mo phaposing. "Lesego, molato ke eng?" a botsa. "Ga se sepe," Lesego a bua maaka. Mapule a nna go bapa le ena. "Ke a bona, go na le sengwe se se phoso!" a rialo. "Mpolelele!"	Ke ipotsa gore ke ka ntlha ya eng fa Lesego a tshaba go bolelela mogolowe? Gongwe o tshwenngwa ke gore maikutlo a gagwe a ka dira batho ba bangwe gore ba ikutlwe ba utlwile botlhoko kgotsa ba galefile.
65, 1	Fa Malome Tumelo a tsena ka kgoro, ga a ka a leka go tlamparela kgotsa go atla basetsanyana. O ne a re fela go bona "A re itumeleleng letsatsi La tshipi, Mapule le Lesego," mme a ba tsholeletsa seatla go ba dumedisa.	Ke ipotsa gore Lesego o ikutlwa jang jaanong? O tshwanetse a bo a bona fa maikutlo a gagwe a ne a le bothokwa.

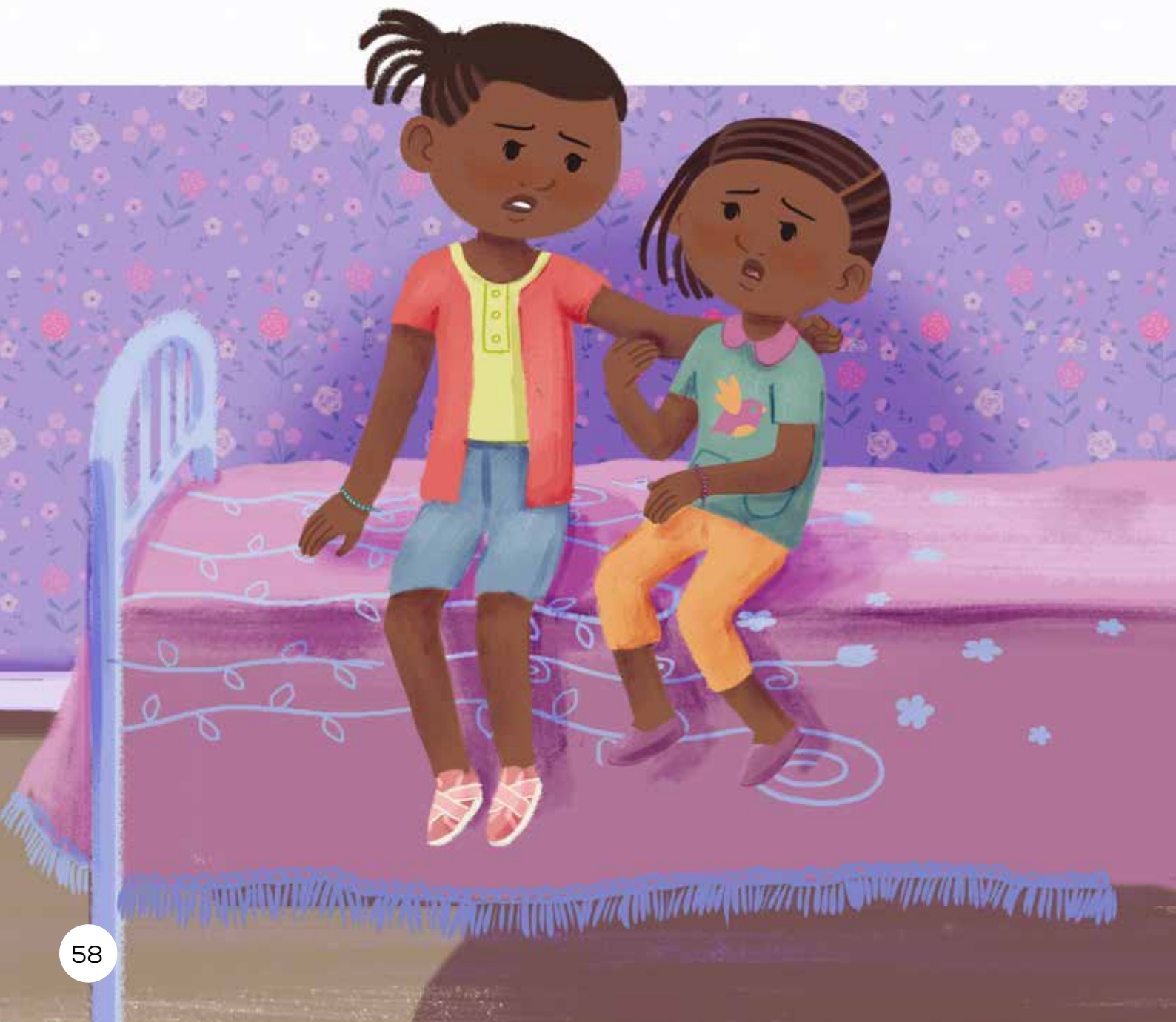
Lesego o ne a ntse mo godimo ga bolao ba gagwe fela a sa gololosega. Mmaagwe o ne a mmoleletse fa Malome Tumelo a tla go ja dijotshegare tsa Latshipi le bona. Lesego o ne a sa rate fa Malome Tumelo a tla kwa ga bona. O ne a sa rate mokgwa o Malome Tumelo a neng a mo tlamparela ka ona. O ne a sa rate ka moo a neng a mo atla mo molomong.

Mapule, mogolowe Lesego a tsena mo phaposing.
“Lesego, molato ke eng?” a botsa.

“Ga se sepe,” Lesego a bua maaka.

Mapule a nna go bapa le ena. “Ke a bona, go na le
sengwe se se phoso!” a rialo. “Mpolelele!”

“Ga ke rate fa Malome Tumelo a tla fa gae. Ke ikutlwa ke... ga ke itse,” ga rialo Lesego. “Fela o se ke wa bolelela ope! Ga ke batle gore mme a nkgalefele!”

“Ke a itse gore o ikutlwa jang. Ga ke rate fa a nkatla mo molomong,” ga rialo Mapule. “Ke akanya gore re tshwanetse go bolelela mme. Ke selo se se tshwenyang tota fa motho a dira gore re ikutlwe re sa gololosega!”

“Nnyaya! O tla re galefela fa re bua dilo tse di maswe ka kgaitsadie. Ga ke batle go mo galefisa!” Lesego a lela.

“Ke a itse gore go a tshosa, mme ka gongwe go tla re tswela mosola! Gongwe a ka re thusa gore re ikutlwe re le botoka. Mme fa go sa nne jalo, botoka ke gore re tla bo re mmolelela re le mmogo,” Mapule a rialo, a tshwere Lesego ka letsogo.

Mapule le Lesego ba fitlhela mmaabona a apeile dijotshegare.

“Mma, re tlhoka go bua le wena,” Mapule a bua jalo a ipetile pelo.

Jaanong, Mapule o ne a boelelela mmaagwe gore Malome Tumelo o dira gore ba ikutlwe ba sa gololosega fa a le teng.

Mmaabona o ne a goga mowa go tswa kwa botennye. Lesego o ne a akanya gore o ipaakanyetsa go ba galefela.

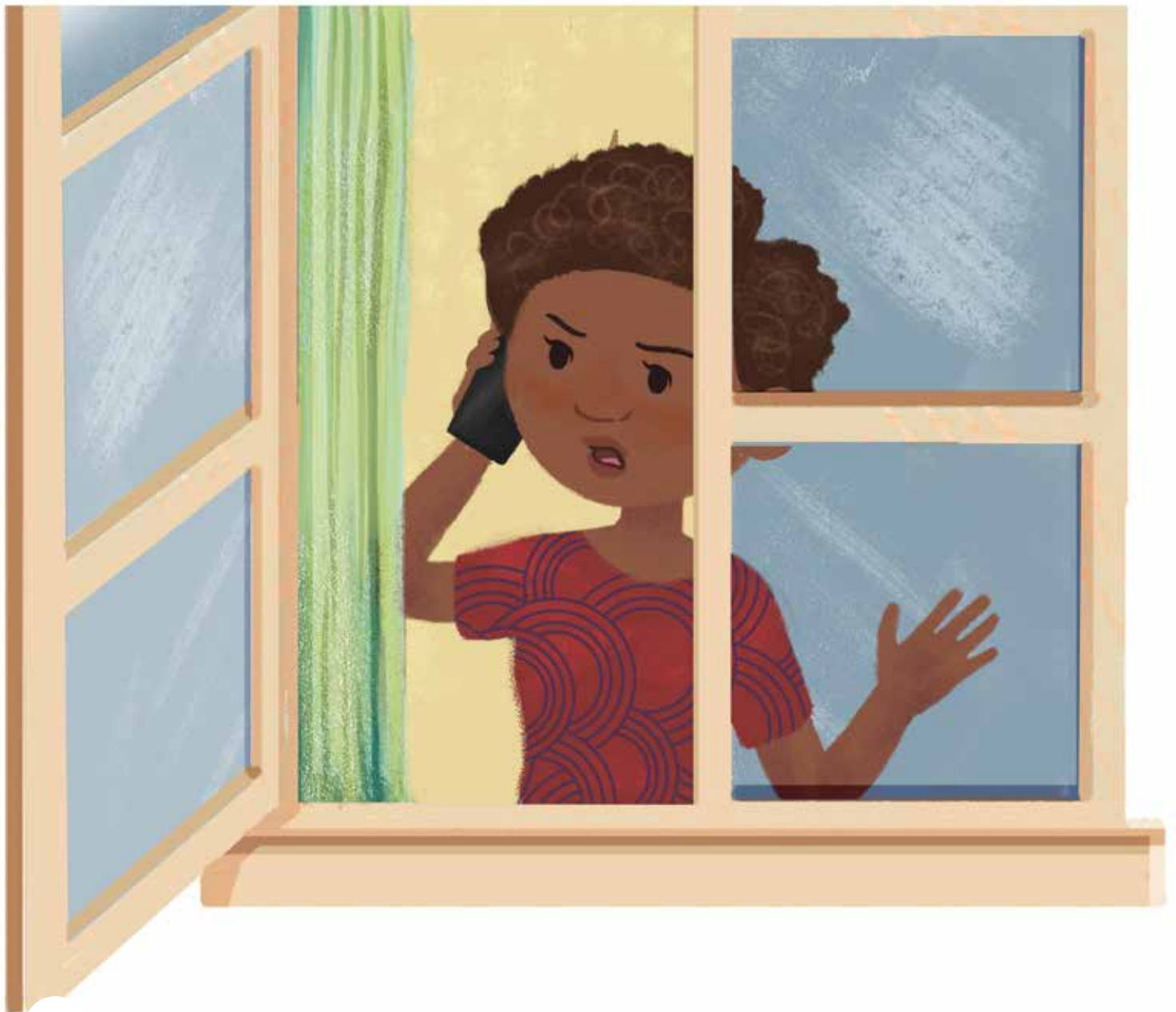
“Ke itumelela gobo lo mpoleletse. Ga lo a tshwanelwa go tshola sephiri fa go na le mongwe yo o dirang gore lo ikutlwe lo sa gololosega. Ke maikutlo a a botlhokwa tota a lo sa tshwanelang go a ikgatholosa. Ke tla bua le ena. “E bile gape, Mapule, ga ke batle gore wena le Lesego le nne le ena lo le nosi,” ga rialo mmaabona a gatelela. “Lo nne mmogo ka dinako tsotlhe fa le na le malome Tumelo.”

Lesego le Mapule ba ne ba tswela kwa ntle go ya go tshameka. Fela Lesego o ne a bona mmaagwe ka letlhabaphefo la phaposiboapeelo a bua mo mogaleng. Lesego o ne a tshwenyegile tota ka ga se mmaagwe o ka bo a se bua le malome Tumelo. O ne a itse gore ga a tshwanela go ba reetsa, fela o ne a sa kgone go itshwara. O ne a taboga mme a nna ka fa tlase ga letlhabaphefo la phaposiboapeelo.

“Tumelo,” ga rialo mmaagwe ka lentswe le le tahoafetseng, “Basetpanyana ba me ba ikutlwa ba sa gololosega fa banna ba e seng rraabona ba ba tlamparela le go ba atla mo molomong. Tswée tswée, ke kopa o tlotle maikutlo a bona, o ba dumedise fela ka go ba tsholeletsa seatla fa o ba dumedisa.”

Fa Malome Tumelo a tsena ka kgoro, ga a ka a leka go tlamparela kgotsa go atla bassetsanyana. O ne a re fela go bona “A re itumeleleng letsatsi La tshipi, Mapule le Lesego,” mme a ba tsholeletsa seatla go ba dumedisa.

Puiso ya 1

Ke mang yo o dirang gore Lesego a ikutlwe a sa gololosega?

Malome Tumelo o dira gore Lesego a ikutlwe a sa gololosega.

Lesego o bolelela mang gore o ikutlwa a sa gololosega?

O bolelela mogoloe, e bong Mapule.

Ke ka ntlha yang fa Lesego a ne a sa batle go bolelela ope ka maikutlo a gagwe?

- Gonne o ne a tshwenyegile ka gore maikutlo a gagwe a ne a le phoso.
- Gonne o ne a tshwenyegile gore ga go na ope yo o tla tlaloganyang maikutlo a gagwe.
- Gonne a ne a tshwenyegile gore mmaagwe o tla mo galefela.

Puiso ya 2

Ke eng se se dirang gore Lesego a ikutlwe a sa gololosega?

Ke mokgwa o Malome Tumelo a mo tlamparelang le go mo atla ka teng.

Ke ka ntlha ya eng fa Lesego a ne a nna ka fa tlase ga letlhabaphefo la phaposiboapelo?

- Gore a tle a utlwe fa mmaagwe a bua mo mogaleng.
- Gore a tle a utlwe gore mmaagwe o bolelela Malome Tumelo eng.

O akanya gore Lesego o ne a ikutlwa jang kwa bokhutlong jwa kgang eno? Ke ka ntlha yang?

- Ke akanya gore Lesego o ne a itumelela gore kgaisadie o ne a mo thusa go tthalosa maikutlo a gagwe.
- Ke akanya gore Lesego o ne a ikutlwa a imologile fa mmaagwe a ne a bua le malomaagwe

KGANG 6

LETSATSI LA GA

KENOSI LE LE BOSULA

Thitokgang: Mebele ya rona

Tshedimosetso ya lemorago

- Setlhangwa seno ke kgang ya maitlhamelo.
- E diragalela mo Aforikaborwa.
- E diragala mo pakeng ya jaanong.
- Kgang eno e tla thusa barutwana ba gago go tlhaloganya botoka gore go dira dikakgelo ka mebele ya batho go ka ba dira gore ba dira gore ba ikutlwe ba sa gololosega.

Dintlha tse o ka di abelanang le barutwana ba gago

- Go bua ka mebele ya batho go ka ba dira gore ba ikutlwe ba sa gololosega.
- Go le gantsi bana ba a tshwenngwa ka tsela e ba lebegang ka yona – ke bana le bagolo. Seno ga se bontshe bopelonomi!
- Fa mongwe a dira gore ngwana a ikutlwe a sa gololosega, go botlhokwa gore ngwana a bolelele mogolo yo a mo tshepang.

Togaleano la go Tlhaloganya: Dira diphopholetso tsa kitso

- Ke eng: Go fopholetsa dilo tse mokwadi a sa di tlhaloseng ka tlhamalalo, o dirisa methala mo kgannyeng.
- Goreng re se dirisa: Go tlhaloganya bokao jo bo tseneletseng le melaetsa e e fitlhegileng.
- Se thusa jang: E go thusa go tsaya ditshweetso fa o buisa, le go tlhaloganya kgang le baanelwa botoka.

Go dirisa togaleano leno:

Tsebe le temana	Buisa	Bua jaana
69, 2	Sefatlhego sa ga Kenosi se ne sa gotela. O ne a sa itse gore a ka reng.	Ke fopholetsa ka kitso ya me gore Kenosi o ne a utlwa botlhoko gonne mafoko a re sefatlhego sa gagwe se ne sa gotela – mme mo setshwantshong, o bontsha a sa itumela gotlhelele!
72, 1	Go tsweng foo lentswe la gagwe le ne la fetoga. “Sa bobedi, ga go a siama. Ga go mogolo yo o tshwanetseng gore a dire dikakgelo ka mmele wa gago. Ke maswabi gore se se bo se diregile. Ke ya go bua le mogokgo kamoso.”	Ke fopholetsa ka kitso ya me gore mmaagwe Kenosi o utlwile botlhoko. O utlwagala a tloafetse mme a re o tla bua le mogokgo ka se se diragetseng.

Kenosi o ne a itumeletse go boela kwa sekolong morago ga malatsi a boikhutso. Fela e rile fa a ntse a tsamaya go tswa kwa dithapelong mme a tsena mo moleng o o yang kwa phaposing, mongwe wa barutabana Rre Matsebula a re, “Ija Kenosi, o akotse jang! O lebega o le mafura tota.”

Sefatlhego sa ga Kenosi se ne sa gotela. O ne a sa itse gore a ka reng.

Letsatsi lotlhe Kenosi o ne a sa iketla. O ne a apara jeresi ya gagwe le fa phaposiborutelo e ne e le mogote. “Gongwe se se tla fitlha mmele wa me,” a akanya jalo.

Fa rraagwe Kenosi a tlile go mo tsaya fa sekolo se tswa, o ne a itatlhela kwa mannong a a kwa morago a koloi.

“Molato ke eng Kenosi?” a botsa.

“Ga ke batle go bua ka yona,” Kenosi a buela kwa tlase.

Morago mo bosigong joo, fa mmaagwe Kenosi a boa go tswa kwa tirong, o ne a kokota fa mojako wa phaposiborobalo ya ga Kenosi.

“Letsatsi la gago kwa sekolong le ne le ntse jang?” a botsa.

“Rre Matsebula a re ke akotse. O mpiditse lefura,” ga bua Kenosi. “A ke akotse?” ga botsa Kenosi.

“Sa ntlha go tsotlhe, mebele yotlhe ke mebele e e siameng,” mmaagwe Kenosi a araba ka bonolo. “O montle, go sa kgathatsege gore o boima jo bo kana kang.”

Go tsweng foo lentswe la gagwe le ne la fetoga. “Sa bobedi, ga go a siama. Ga go mogolo yo o tshwanetseng gore a dire dikakgelo ka mmele wa gago. Ke maswabi gore se se bo se diregile. Ke ya go bua le mogokgo kamoso.”

“Nyaa, Mama! Rre Matsebula o tla akanya eng? O tla ntlhoya!” Kenosi a lela.

“Kenosi, ga re kitla re tlogela se, fela. Se, se ne se sa tshwanela gobo se go diragaletse, e bile ga se a tshwanela go diragalela morutwana ope kwa sekolong sa gago gape,” mmaagwe a bua ka tlhomamo.

Morago mo bosigong joo, Kenosi a utlwa batsadi ba gagwe ba bua fa ba ne ba sekame mo bolaong.

“Ga ke a phuthologa ka morutabana yo o buang le Kenosi jalo. Ga ke bone go le maleba gore a akgele ka mmele wa gagwe!” ga bua mmaagwe Kenosi.

“Ga go ope yo o tshwanetseng go dira gore Kenosi a ikutlwe a sa phuthologa kwa sekolong, segolo e seng morutabana!” Rraagwe Kenosi o ne a hemela kwa godimo.

Mo bosigong joo Kenosi o ne a rapame mo bolaong,
a tshwenyegile ka gore go tlile go diragala eng fa
mmaagwe a bua le mogokgo Nyeko.

Mo motshegareng o o latelang, batsadi ba ga Kenosi ba tla go mo tsaya ka bobedi jwa bona. Kenosi o ne a tshameka kwa ntle fa ba ile kwa kantorong ya mogokgo. Kenosi o ne a leka go tlhoma mogopolo mo motshamekong wa go ama, fela o ne a nnetse go lebala gore ke mang yo o neng a tshameka. Se a neng a akanya ka ga sona ke gore ke eng se go buiwang ka sona ka mo kantorong.

Kwa bofelong, mmaagwe Kenosi a mmitisa. Kenosi o ne a tshwara seatla sa ga mmaagwe fa a tsena ka mo kantorong ya mogokgo Nyeko.

“Kenosi, ke maswabi gore ke akgetse ka mmele wa gago mme ka go dira gore o seka wa phuthologa,” ga bua Rre Matsebula. “Ke ne ke sa lemoge gore se, se ka go utlwisana botlhoko, fela jaanong ke a bona gore se se fosagetse. Mebele yotlhe ke mebele e e siameng, mme ga ke a tshwanela go bo ke atlhola boima jwa mmele wa ope.”

Morago ga fa Rre Matsebula a sena go tswa mo phaposing, mogokgo Nyeko a lebelela Kenosi ka kelotlhoko.

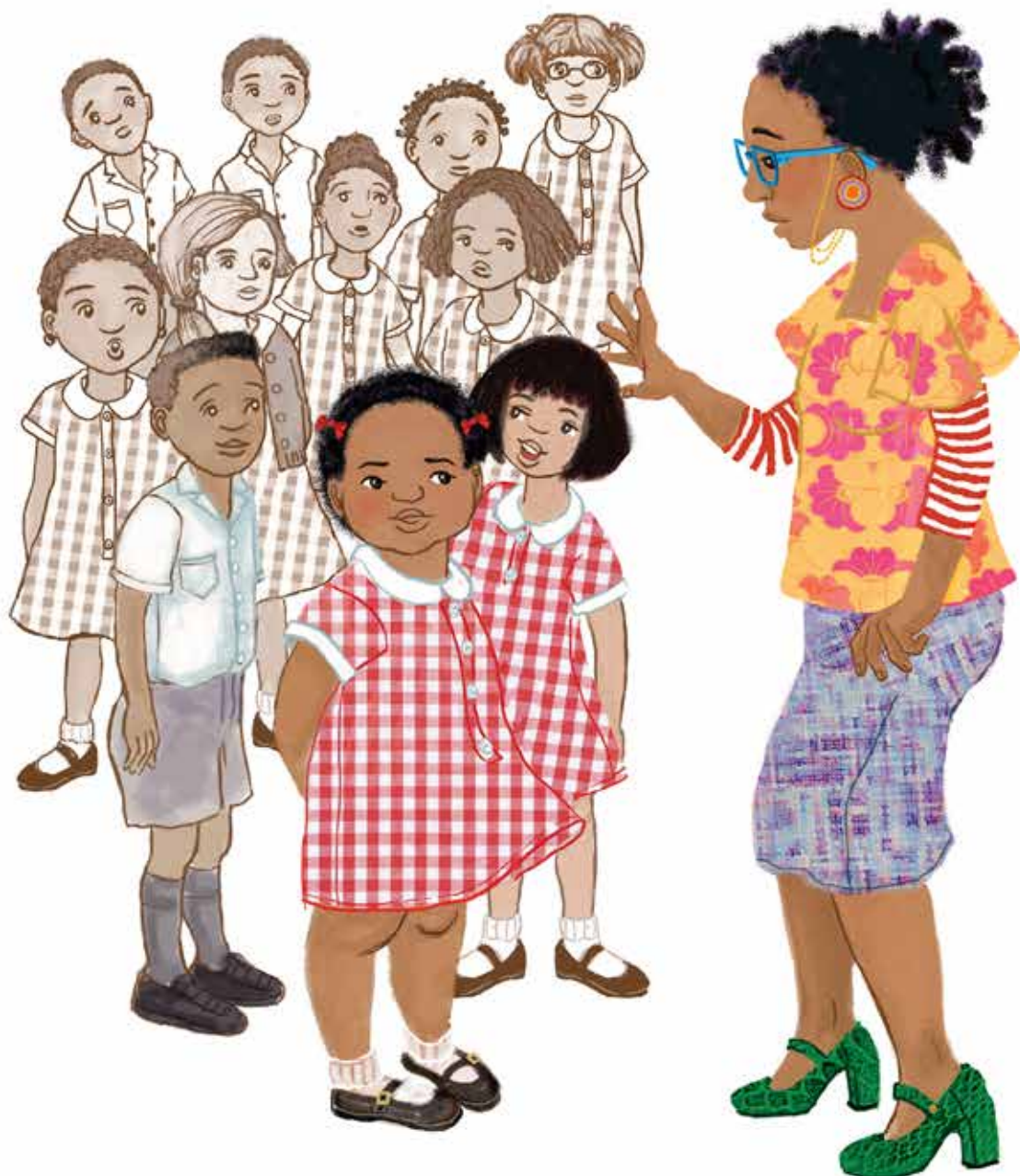
“Kenosi, ga go a siama gore ope a akgele ka mmele wa gago. Ke leboga fa o re tsibositse ka se,” a rialo.

Kenosi o ne a tshwenyegile ka go bona Rre Matsebula mo letsatsing le le latelang, le fa a ne a itse fa a dirile selo se se siameng.

Mo mosong o o latelang kwa dithapelong, Mogokgo Nyeko o ne a bua le sekolo sotlhe ka go nna pelonomi le tlhompho. “Re na le dipopego le bogolo jo bo sa tshwaneng, mme popego nngwe le nngwe le bogolo di dumeletswe fa,” a bega.

Tasneem o ne a gadima Kenosi, “ke a leboga go bo o ntse pelokgale go bua sengwe. Ke solofela gore Rre a ka se tlole a bua dilo tse di ntseng jalo gape.”

Puiso ya 1

Ke mang yo o boleletseng Kenosi gore o lebega a akotse?

Rre Matsebula o boleletse Kenosi gore o lebega a akotse.

Kenosi o ne a ikutlwa jang fa Rre Matsebula a akgela ka boima jwa mmele wa gagwe?

O ne a utlwa botlhoko / a se phuthologe / a tlhabiwa ke ditlhong.

Goreng Kenosi a ne a apara jeresi letsatsi lotlhe kwa sekolong, le fa a ne a gotela?

- Gonne Rre Matsebula a rile o lebega a nonne.
- Gonne o ne a ikutlwa a sa phuthologa ka gore Rre Matsebula a akgetse ka boima jwa mmele wa gagwe.
- Gonne o ne a sa batle gore ope a athole mmele wa gagwe.
- Gonne Rre Matsebula o dirile gore a ikutlwe a se monate ka mmele wa gagwe.

Puiso ya 2

Ke motshameko ofe o Kenosi a neng a o tshameka fa batsadi ba gagwe ba ne ba le ka mo kantorong?

O ne a tshameka motshameko wa go ama le ditsala tsa gagwe.

Goreng fa Kenosi a ne a palelwa ke go tlhoma mogopolo mo motshamekong wa go ama?

- Gonne o ne a tshwenyegile ka gore go diragala eng ka mo kantorong.
- Gonne o ne a ikutlwa a tshwenyegile thata go ka tlhoma mogopolo mo motshamekong.

Goreng batsadi ba ga Kenosi ba ne ba bua le Mogokgo Nyeko?

- Gonne Rre Matsebula o biditse Kenosi lefura mme a utlwa botlhoko.
- Gonne batsadi ba ga Kenosi ba ne ba bona gore Kenosi o utlwile botlhoko ka se Rre Matsebula a se buileng.
- Gonne batsadi ba ga Kenosi ba ne ba utlwile botlhoko gore Rre Matsebula o dirile gore Kenosi a ikutlwe a se monate.
- Gonne mmaagwe Kenosi o ne a sa phuthologa. O ne a akanya gore ga go a tshwanela gore morutabana a dire dikakgelo ka mebele ya barutwana.
- Gonne ba ne ba sa batle gore ope a dire gore Kenosi a ikutlwe a sa phuthologa kwa sekolong.
- Gonne mebele yotlhe ke mebele e e siameng, mme ba bangwe ga ba a tshwanela go akgela ka boima jwa mebele ya rona.

KGANG 7

BUKATSATSI YA GA BONOLO YA SEPHIRI

Thitokgang: Re rarabolola
masaitseweng

Tshedimosetso ya lemorago

- Setlhangwa seno ke kgang ya maitlhamelo.
- E diragalela mo Aforikaborwa.
- E diragala mo pakeng ya jaanong.
- Kgang eno e tla thusa barutwana ba gago go ithuta go le gontsi ka go dirisa metlhala go rarabolola masaitseweng.

Dintlha tse o ka di abelanang le barutwana ba gago

- Masaitseweng ke sengwe se re santseng re sa se itse — thamalakane kgotsa potso e e tlhokang karabo. Akanya ka ga yona jaaka fa o sa kgone go bona setshamekisi sa gago: “Setshamekisi sa me se ile kae?” Ke masaitseweng.
- Metlhala ke dikarolo tse dinnye tsa tshedimosetso e e thusang go re kaela kwa karabong. Ke matshwao a re a lemogang mme a re bolelela kgang.

Togaleano la go Tlhaloganya: Dira dikgolaganyo

- Ke eng: Go akanya ka mo kgang e amanang le botshelo jwa gago, dibuka tse dingwe, kgotsa lefatshe.
- Goreng re se dirisa: Go tlhaloganya kgang botoka ka go e golaganya le dilo tse o setseng o di itse.
- Se thusa jang: E dira kgang gore e nne le bokao jobo tseneletseng le go gopolega bonolo.

Go dirisa togaleano leno:

Tsebe le temana	Buisa	Bua jaana
85, 5	“Ke belaela gore ke kgaitsadiake,” ga rialo Bonolo. “Thabo o nna a na le menwana e e maswe fa a tswa go tshamekela kwa ntle!”	Nka golaganya seno le mapodisi. Anna le Bonolo ba batla metlhala go rarabolola bosenyi - fela jaaka mapodise.
87, 1	“Bona moriri o mosweu!” ga rialo Bonolo, a tsholetsa moritshana o mosweu o mokhutshwane. “Ke motlhala o o botlhokwa,” a rialo. “Go tshwanetse ga bo go ne go na le mongwe wa moriri o mosweu, yo o buisitseng bukatsatsi ya me.	Anna le Bonolo ba kokoanya metlhala go batlisa gore ke mang yo a buisitseng bukatsatsi, fela jaaka mapodise a kokoanya bopaki go rarabolola bosenyi.

Bonolo o ne a rata go kwala. O ne a rata thata go kwala mo bukatsatsing ya gagwe e e kgethegileng. Letsatsi lengwe le lengwe, o ne a kwala se a se dirileng mo letsatsing leo.

O ne a kwala gape le diphiri tsa gagwe tse di boteng. Go kwala go ne go mo thusa go imolola tlhogo ya gagwe. Go ne go mo thusa go ritibala. Go ne go mo itumedisa.

Bonolo o ne a sa batle ope a buisa diphiri tse di boteng tsa gagwe, ka jalo o ne a tlhoka lefelo le le siameng go fitlha bukatsatsi ya gagwe.

O ne a batla gotlhe mo phaposiborobalong ya gagwe mme a nagana ka lefelo le le bolokesegileng la bukatsatsi ya gagwe. Kwa bofelong a swetsa go e fitlha ka fa tlase ga bolao ba gagwe. “Ga go na ope yo o ka e bonang fa!” a ipolelela.

Fela maitsiboa mangwe, fa Bonolo le tsala ya gagwe Anna ba bowa kwa sekolong, Bonolo a fitlhela bukatsatsi ya gagwe e butswe e le fa fatshe mo phaposiborobalong ya gagwe. Bonolo a utlwa sefatlhego sa gagwe se gotela. Pelo ya gagwe e iteela ka bonako.

“Nnyaa tlhe! Bona Anna! Mongwe o ntse a buisa bukatsatsi ya me!” a bua a omanyana.

“Re ka kgona go lemoga gore ke mang!” Anna a bua a ritibetse. “Re tla nna babatlisisi ba bukatsatsi ya gago!”

Bonolo le Anna ba tlhatlhoba bukatsatsi.

“Bona dikgatisomonwana tse di maswe tse,” ga rialo Anna. “Se ke motlhala o o siameng! O nagana gore ke mang yo o nang le menwana e e leswe?”

“Ke belaela gore ke kgaisadiake,” ga rialo Bonolo. “Thabo o nna a na le menwana e e leswe fa a tswa go tshamekela kwa ntle!”

“A re ye go mmatla. Re tshwanetse go mmotsa dipotso go bona fa e le ena!” Anna a rialo.

Bonolo a nagana Thabo a buisa diphiri tsa gagwe. Fela a gakologelwa gore monnaawe o na le dingwaga di le tlhano fela. Ga a ise a kgone go buisa!

“Ema! E ka se nne ena! Ga a kgone go buisa!” ga rialo Bonolo, a tshega.

“A reye go batla metlhala e mengwe,” Anna a rialo.

Bonolo a simolola go tlhatlhoba bukatsatsi, tsebe ka tsebe.

“Bona moriri o mosweu!” ga rialo Bonolo, a tsholetsa moritshana o mosweu o mokhutshwane. “Ke motlhala o o botlhokwa,” a rialo.

“Go tshwanetse ga bo go ne go na le mongwe wa moriri o mosweu, yo o buisitseng bukatsatsi ya me. Batho botlhe fa gae ba na le moriri o montsho. Ka jalo, e kabo e le mang tota? Ke mang yo ke mo itseng, yo o nang le moriri o mosweu?” a botsa a lebile moriri wa ga Anna ka pelaelo.

“E ne e se nna! Ke a solofetsa!” Anna a rialo. “Gape moriri o, o mo khutshwane. Moriri wa me o moleele!”

“Re tshwanetse go dira serai, go bona gore a re ka se tshware mmuisi wa bukatsatsi ya me,” Bonolo a rialo. Bonolo a buseisa bukatsatsi ya gagwe ka fa tlase ga bolao. A gasagasa folouru fa fatshe gaufi le bolao ba gagwe.

“Fa motho a ka atamela bukatsatsi ya me, re tla bona motlhala mo folourung,” Bonolo a tlhalosa.

Basetsana ba ne ba iphitlha mme ba leta! Morago ga metsotso e le mmalwa, ba utlwa mokgwasa o tswa mo phaposiborobalong.

Ba tabogela kwa phaposing ya ga Bonolo.

“Re go tshwere!” Anna a goa. Fela go ne go se na ope, e le fela ntšwa ya ga Bonolo, Thuso. Fa fatshe go ne go tletse dikgatiso tsa maroo a a nang le folouru. Nko ya ga Thuso e ne e bonala mo bukatsatsing ya ga Bonolo!

Bonolo a simolola go tshega, “E tshwanetse ya bo e le moriri o mosweu wa ga Thuso mo bukatsatsing ya ga Bonolo!”

“Thuso yo o se nang tsebe!” Anna a rialo. “O tlhoka felo fa go botoka go fitlha bukatsatsi e!”

“O nepile!” Bonolo a rialo. “Fela ke tla le batla mo nakong e e tlang, e tshwanetse go nna sephiri, le mo go wena tota!”

Puiso ya 1

Anna le Bonolo ba bone metlhala efe?

Ba bone dikgatisomenwana tse di maswe, ba bone moriri o mosweu, mme kwa bofelong ba bona dikgatiso tsa maroo a ntšwa di na le folouru.

Ke mang yo tota a neng a “buisa” bukatsatsi ya ga Bonolo?

Ke ntšwa ya gagwe.

Goreng fa Bonolo a ne a nagana gore Anna o buisitse bukatsatsi ya gagwe?

- Gonne a fitlhetse moriri o mosweu.
- Gonne ga go na ope mo lelapeng la gaabo Bonolo yo o nang le moriri o mosweu.
- Gongwe ka gonne Anna o ne a tthagafaleitse go thusa Bonolo. Go a belaetsa.

Puiso ya 2

Bonolo o ne a belaela mang?

O ne a belaela kgaisadie le Anna.

Bonolo le Anna ba itsitse jang gore ke mang yo o buisitseng bukatsatsi?

Ba batlile metlhala mme ba rulaganya serai.

Goreng Bonolo a tlhoka lefelo le le botoka la go fitlha bukatsatsi ya gagwe?

- Gonne bukatsatsi e ne e tshwanetse go nna sephiri
- Gonne ntšwa ya gagwe Thuso e bone bukatsatsi ya gagwe bonolo.
- Gonne Anna o a itse gore bukatsatsi e fitlhilwe kae, ka jalo ga e tihole e le lefelo la sephiri la go fitlha bukatsatsi e.

KGANG 8

MAIPHITLHAPHITLHWANE

Thitokgang: Re rarabolola masaitseweng

Tshedimosetso ya lemorago

- Setlhangwa seno ke kgang ya maitlhamelo.
- E diragalela mo Aforikaborwa.
- E diragala mo pakeng ya jaanong.
- Kgang eno e tla thusa barutwana ba gago go tthaloganya botoka gore masaitseweng ke eng.

Dintlha tse o ka di abelanang le barutwana ba gago

- Botsa barutwana fa ba kile ba tshameka motshameko: Maiphitlhaphitlhwane.
- Sekaseka melao: motho a le mongwe o a bala fa ba bangwe ba iphitlha; go tswa foo motho yo o neng a bala o tshwanetse go batla mongwe le mongwe.
- Fa motshameki a iphitlhile sentle mme go le thata go mmona, kwa ba iphitlhileng teng ke masaitseweng.

Togaleano la go Tthaloganya: Dira diphopholetso tsa kitso

- Ke eng: Go fopholetsa dilo tse mokwadi a sa di tthaloseng ka tthamalalo, o dirisa methala mo kgannyeng.
- Goreng re se dirisa: Go tthaloganya bokao jo bo tseneletseng le melaetsa e e fitlhegileng.
- Se thusa jang: E go thusa go tsaya ditshweetso fa o buisa, le go tthaloganya kgang le baanelwa botoka.

Go dirisa togaleano leno:

Tsebe le temana	Buisa	Bua jaana
101, 1	“Ga ba mpona!” ga akanya Keaobaka, a tshegatshega ka mo motomong.	Ke fopholetsa ka kitso ya me gore Keaobaka o ne a na le lefelo le le gaisang la go iphitlha, gonne ga go yo o mmoneng - e bile ba setse ba tshameka tikologo ya bobedi ya motshameko!
106, 7	Ba batlile mo mafelong otlhe a ba iphitlhang mo go ona ka metlha, fela ba seka ba mmona.	Ke masaitseweng! Ga ba itse kwa Keaobaka a leng teng! Ke fopholetsa ka kitso ya me gore ke lantlha mongwe a iphitlha ka mo motomong, gonne ga go yo o akanyang go batla kwa teng.

Letsatsi lengwe mo thapameng ya selemo se
se bothitho, bana ba kwa Tsomo ba sweetsa go
tshameka motshameko wa maiphitlhaphitlhwane.

“Ke tla bala!” ga ithaopa Aobakwe. A simolola go
balela kwa godimo, “1-2-3-4-5...”

Bana botlhe ba phatthalala, ba taboga go batla fa ba
ka iphitlhang teng.

Odirile a tabogela kwa ditlhatshaneng tse di
kitlaneng. A gagabela ka fa tlase ga tsona.

Ofentse a tabogela kwa sekhing sa ditlhare. O ne
a tlhamalatsa mmele wa gagwe thata fa a ema fa
morago ga setlhare se seleele mo go tsona tsothe.

Basetsana o ne a
thetheoga le tselana
mme a bona kgatampi
mme a itshukunyetsa
mo go yone.

Ratanang a tabogela
kwa letlapeng le letona.
A kudupana, a iphitlha fa
morago ga lona.

Nkoko Nkashe a thusa Keaobaka go tsena ka fa gare ga motomo. O ne a mo tsholetsa. “O seka wa ba wa baya sekhurumelo mo godimo fa o iphitlha ka mo, go kotsi!” Nkoko Nkashe a baya sekhurumelo fa thoko ga motomo, a tsena mo ntlong.

“Lo ipaakantse kgotsa nnyaa, ke etla!” ga goa Aobakwe.

Aobakwe a tabogela kwa ditlhatshaneng tse di kitlaneng. “Ke go bone!” a rialo a supa Odirile.

Aobakwe le Odirile ba tsapogela kwa sekhing sa ditlhare. “Re go bone!” ba rialo ba bitsa Ofentse. Aobakwe, Odirile, le Ofentse ba thetheoga le tselana, go fitlha ba bona hempe ya Mosimanegape e khibidu ka mo kgatamping. “Re go bone!” ba rialo ba bitsa Mosimanegape.

Aobakwe, Odirile, Ofentse le Mosimanegape ba tsamaela kwa letlapeng le letona. Ba utlwa Ratanang a gotlholo. “Re go bone!” ba tshega, ba supa Ratanang.

Keaobaka o ne a santse a le ka fa gare ga motomo.

“Tlayang re tshamekeng gape!” ga bua Odirile, a lebetse gotlhelele ka Keaobaka.”

Ba simolola go balela kwa godimo, “1-2-3-4-5...!”

Ofentse, Mosimanegape, Ratanang le Odirile ba ne ba phatlhalala, ba tabogakaka ba batla go bona mafelo a mangwe a go iphitlha.

“Ga ba mpona!” ga akanya Keaobaka, a
tshegatshega ka mo motomong.

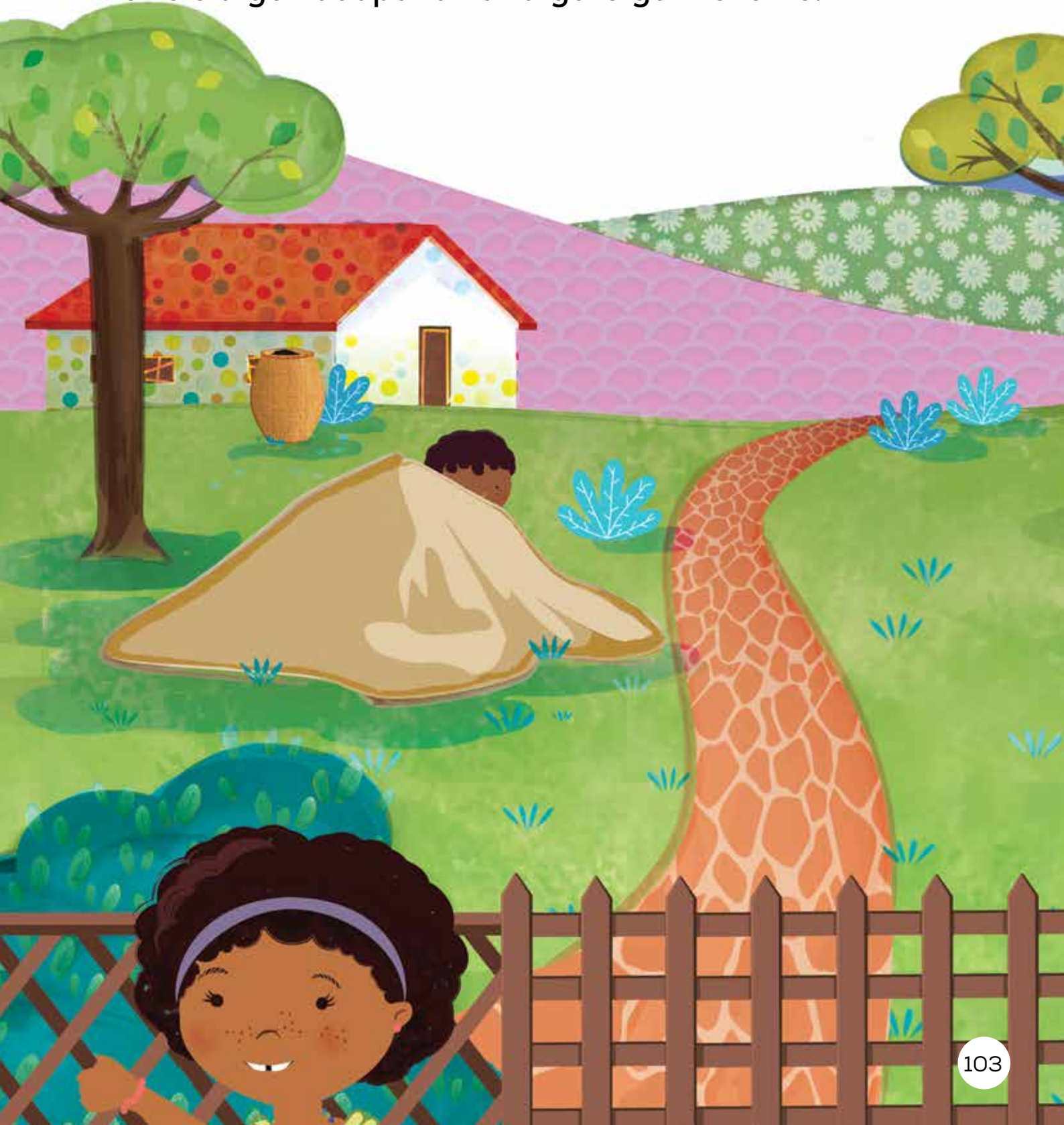
Ofentse a tabogela kwa koloing ya bogologolo e e rusitseng. A gagabela ka fa tlase ga yona.

Mosimanegape a tsapogela kwa ntlong e e fa gaufi. A ema gaufi le lebota fa morago ga ntlo.

Ratanang a fologela mo tselaneng, a fitlhela mmoto wa matlakala. A patlama fa fatshe fa morago ga ona.

Aobakwe a tabogela kwa kgorong. A kudupanela kwa tlase, a iphitlha fa morago ga yona. Keaobaka a tswelela go kudupana ka fa gare ga motomo.

“Lo ipaakantse kgotsa nnyaa, ke etla!” ga goa Odirile.

Odirile a tabogela kwa koloing ya bogologolo e e rusitseng. “Ke go bone!” a bua a kotama gaufi le koloi, a okomela ka fa tlase ga yona.

Odirile le Ofentse ba tsapogela kwa ntlong e e fa gaufi. “Re go bone!” ba rialo ba bitsa Mosimanegape.

Odirile, Ofentse le Mosimanegape ba thetheoga le tselana, go fitlha ba utlwa Ratanang a gotlholo. “Re go bone!” ba bua ba tshega.

Odirile, Ofentse, Mosimanegape le Ratanang ba tsamaela kwa kgorong, ba bona ditlhako tsa ga Aobakwe tse di botala jwa legodimo di tlhageletse. “Re go bone!”

Ba tshega ba supa dinao tsa ga Aobakwe. Keaobaka o ne a santse a le ka mo motomong, a ile ka boroko!

“Tlayang re tshamekeng tikologo e nngwe gape!” ga bua Ofentse.

“Ke tla bala!” ga ithaopa Ofentse.

Ba tshamekile tikologo morago ga tikologo e nngwe, ba bala, ba iphitlha go fitlhela letsatsi le ya go wela.

“A re yeng gae pele go fifala!” ga bua Mosimanegape.
“A re tsamaye Keaobaka, a bua a gadimakaka a
batla kgaitسادie.” E ne e le gona a lemogang gore
Keaobaka o ne a ntse a se yo letsatsi lotlhe!

Odirile a tabogela kwa ditlhatshaneng. “Keaobaka ga
a yo.”

Ofentse a tsapogela kwa sekhing sa ditlhare.
“Keaobaka ga a yo.”

Mosimanegape a thetheoga le tselana, a ba a fitlha
kwa kgatamping. “Keaobaka ga a yo.”

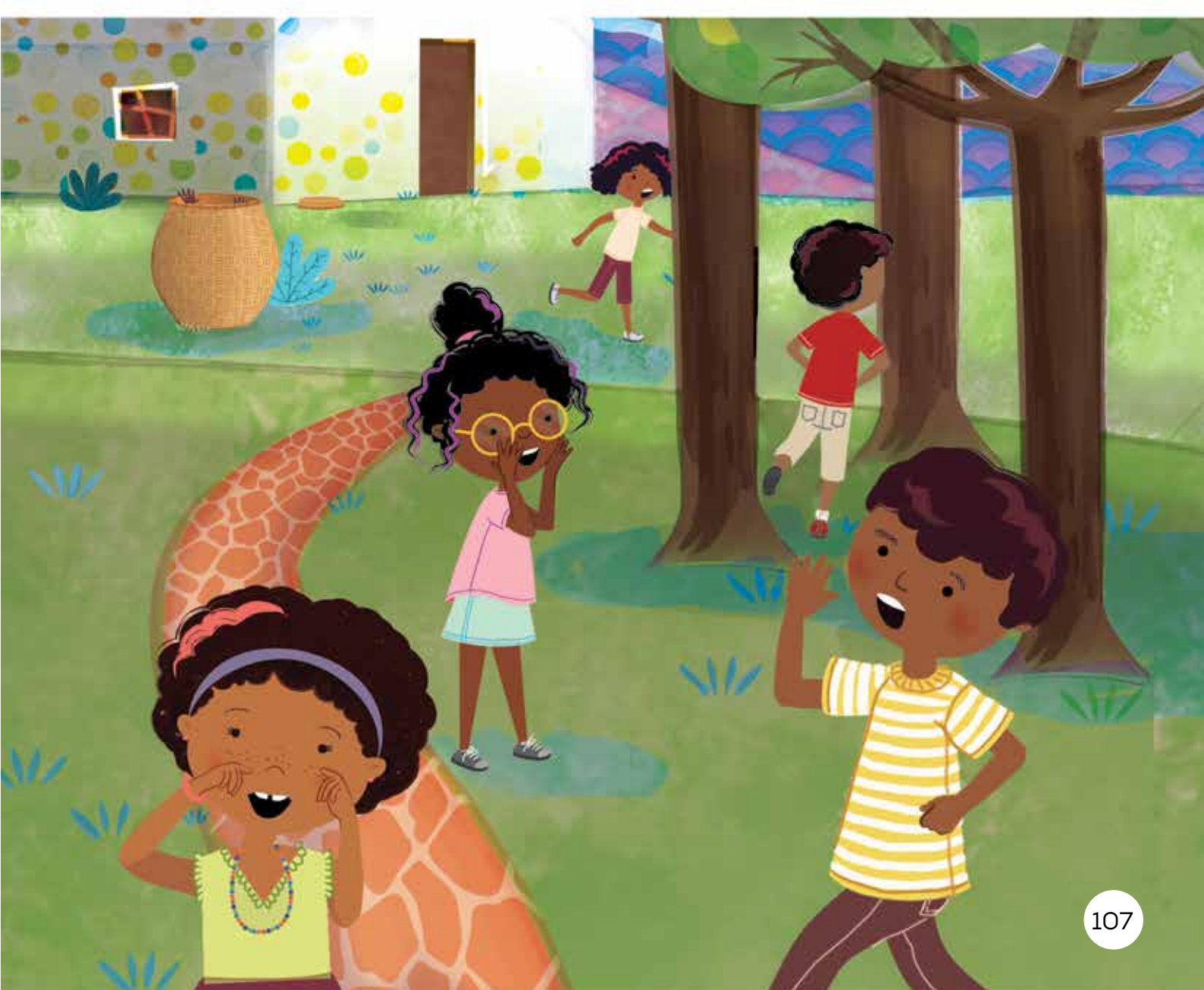
Ratanang a tabogela kwa letlapeng le letona.
“Keaobaka ga a yo.”

Ba batlile mo mafelong otlhe a ba iphitlhang mo go
ona ka metlha, fela ba seka ba mmona.

Ditsala tsa simolola go goa, ba bitsa leina la gagwe.
“Keaobaka! O kwa kae?” ba goeletsa.

Kwa bofelong ba fitlhela Keaobaka ka fa gare
ga motomo. A ema ka dinao, fela o ne a le
mokhutshwane thata go fitlhelela kwa godimo.

“Ke fano! Ke fano!” Keaobaka a goa.

Ditsala tsa latela lentswe la ga Keaobaka.

Mosimanegape a obelela ka fa gare ga motomo, a goga kgaitسادie, a mo ntsha.

“Ke mofenyi!” ga bua Keaobaka. Botlhe ba simolola go tshega.

Puiso ya 1

Keabaka o ne a iphitlha kae?

O ne a iphitlha ka fa gare ga motomo.

Keabaka o tsene jang ka fa gare ga motomo?

Nkoko Nkashe o ne a mo thusa go tsena ka mo go ona/O ne a mo tsholetsa go mo tsenya mo motomong.

Ke goreng Keabaka a ne a nna letsatsi lotlhe ka mo motomong?

- Gonne ga go yo o kgonneng go mmona.
- Gonne o ne a na le lefelo le le gaisang otlhe la go iphitlha.
- Gonne ga go na yo o neng a kgona go bona Keabaka ka mo gare ga motomo.
- Gonne ditsala tsa gagwe di ne di itumelela motshameko mo go maswe, mo ba neng ba sa lemoge gore Keabaka ga a yo.
- Gonne Keabaka o ne a tshwarwa ke boroko ka mo motomong.

Puiso ya 2

Ke mang yo o ithaopileng go bala pele?

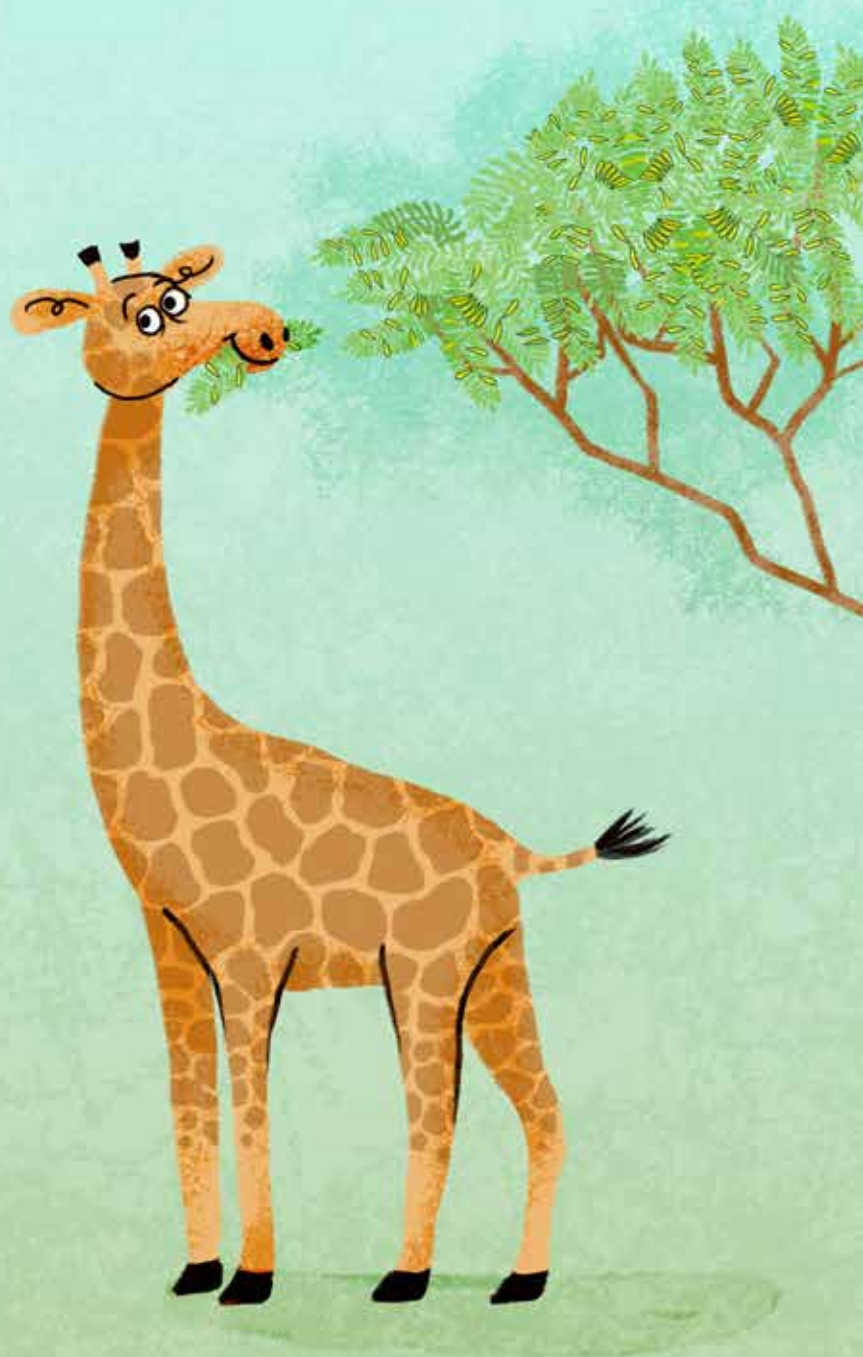
Aobakwe o ithaopile go bala pele?

Re itse jang gore Keabaka o ne a na le lefelo la go iphitlha le le gaisang otlhe?

- Gonne ga go yo o mmoneng letsatsi lotlhe.
- Gonne o ne a gapa motshameko.

Ke eng se se ka re dirang gore re akanye gore bana ba ne ba ja monate fa ba tshameka motshameko wa maiphitlhaphitlhwane.

- Gonne ba ne ba tshameka tikologo morago ga tikologo.
- Gonne ba tshamekile go fitlhela letsatsi le wela.
- Gonne ba ne ba ntse ba tshameka, e bile ba sa lemoge gore mongwe wa bona ga a yo.

KGWEDITHARO 2

MMAPA WA AFORIKABORWA

Lesego
o dirisa
disikirini

Kapabokone

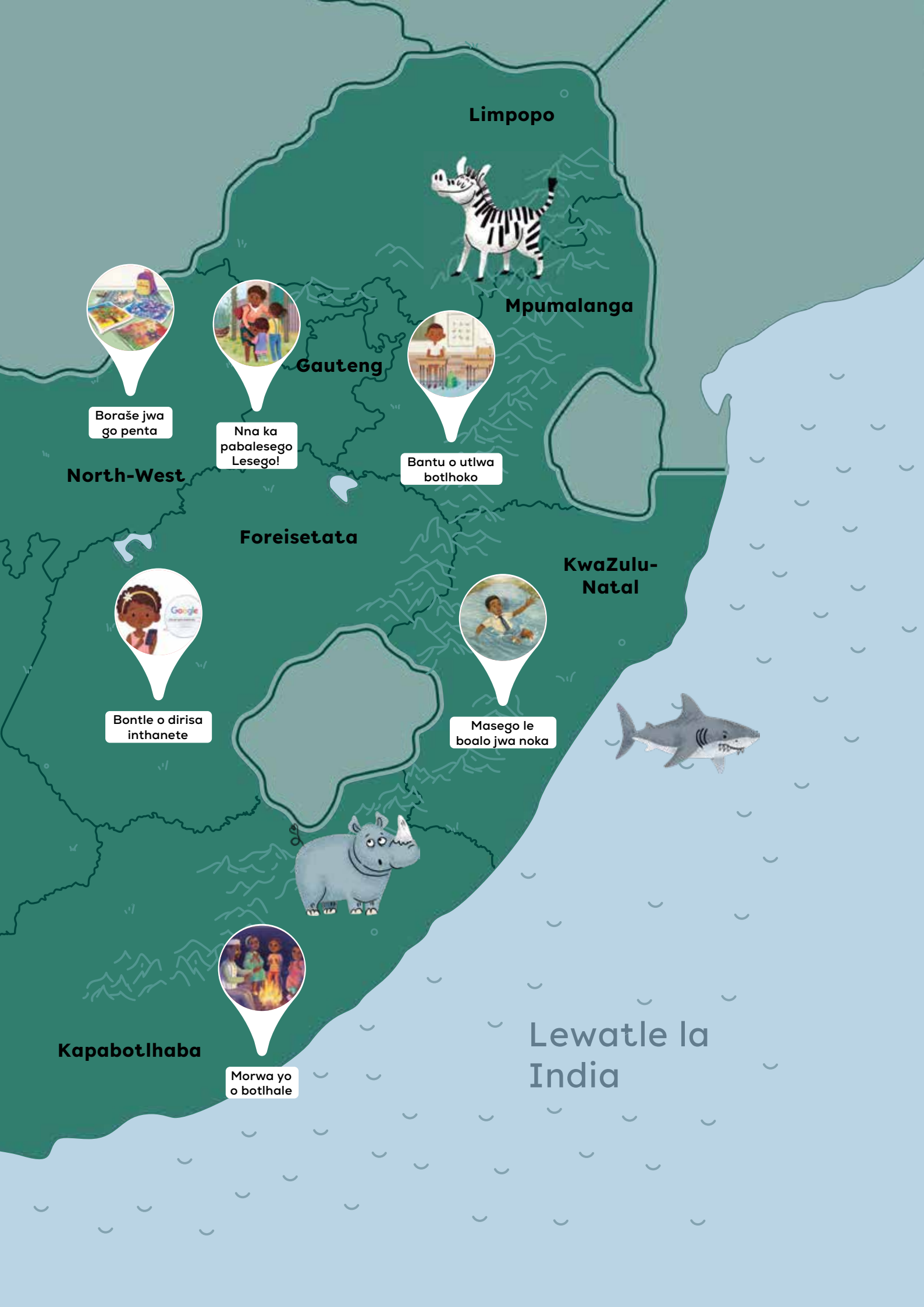

Kapabophirima

Nyasha mo
seraleng

Lewatle la
Atlantiki

Limpopo

Mpumalanga

Gauteng

Nna ka
pabalesego
Lesego!

Bantu o utlwa
botlhoko

Borase jwa
go penta

North-West

Foreisetata

KwaZulu-
Natal

Bontle o dirisa
inthanete

Masego le
boalo jwa noka

Kapabotlhaba

Morwa yo
o botlhale

Lewatle la
India

KGWEDITHARO 2

DIKGANG

1. Nyasha mo seraleng

115

2. Bantu o hutsafetse

129

3. Bontle o dirisa inthanete

143

4. Lesego o dirisa disikirini

157

5. Nna ka pabalesego Kabelo!

173

6. Masego le boalo jwa noka

187

7. Boratšhe jwa go taka

203

8. Morwa yo o botlhale

217

KGANG 1

NYASHA MO

SERALENG

Thitokgang: Re a utlwa

Tshedimosetso ya Lemorago

- Kgang eno ke ya maitlhamelo.
- E diragalela mo Aforikaborwa.
- E diragala mo pakeng ya jaanong.
- Kgang eno e tla thusa barutwana ba gago gore ba tlogang gore go tswalegile go ikutlwa o itumetse e bile o tshogile fa o leka sengwe se sentšhwa. Seno se bontsha barutwana gore fa ba ikatisa, ba le pelokgale, mme ba tselapele ka go leka, ba ka ikutlwa ba itshepa mme ba fitlhelela mekgele ya bona.

Togaleano la go Tlhaloganya: Dira diphopholetso tsa kitso

- Ke eng: Go fopholetsa dilo tse mokwadi a sa di tlhaloseng ka tlhamalalo, o dirisa methala mo kgannyeng.
- Goreng re se dirisa: Go tlhaloganya bokao jo bo tseneletseng le melaetsa e e fitlhegileng.
- Se thusa jang: E go thusa go tsaya ditshweetso fa o buisa, le go tlhaloganya kgang le baanelwa botoka.

Dintlha tse o ka di abelanang le barutwana ba gago

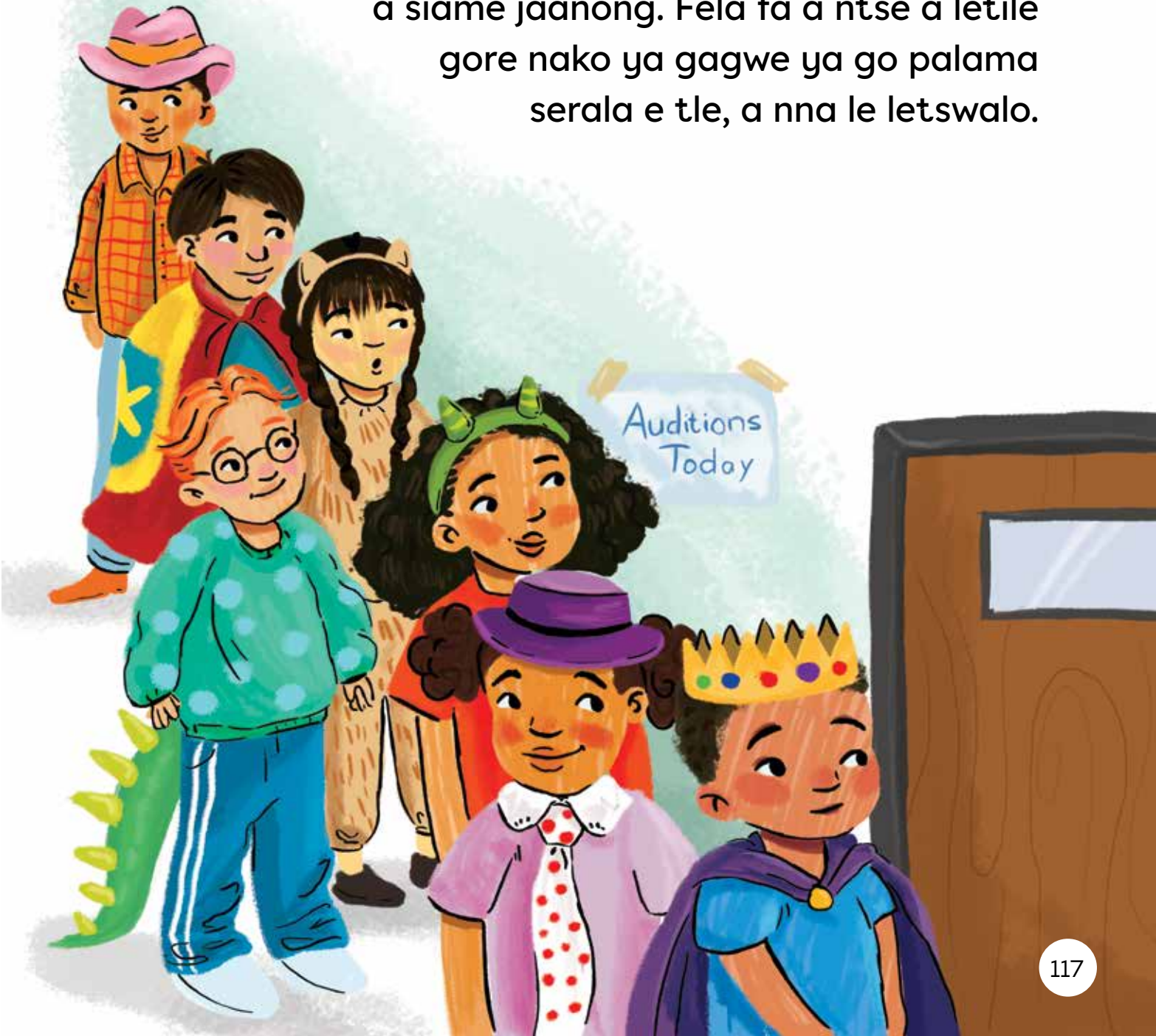
- Motshameko wa sekolo ke fa bana ba diragatsa kgang mo seraleng, fa pele ga batho ba bangwe. Go na le baanelwa, diaparo le babogedi ba ba bogetseng.
- Diteko tsa go nna modiragatsi ke kwa go lekelelwang teng. Barutwana ba bua mela kgotsa ba a diragatsa go bontsha fa ba siametse karolo mo motshamekong.
- Badiragatsi ba ikatisetsa mela ya bona le ponalo ya sefatlhego gantsi pele ga go diragatsa. Go ikatisa go ba thusa go ikutlwa ba siametse go diragatsa.
- Ka dinako tse dingwe re ka nna le maikutlo a a sa tshwaneng ka ga sengwe. Seo se kaya gore re ka nna le maikutlo a a farologaneng ka nako e le nngwe. Jaaka, ka dinako dingwe re ikutlwa re itumetse e bile re tshogile ka nako e le nngwe. Seo se tswalegile, segolo pele ga sengwe se se botlhokwa.

Go dirisa togaleano le kgang eno:

Tsebe le temana	Buisa	Bua jaana
125, 1	Fa Nyasha a tsena mo seraleng lwa ntlha, lentswe la gagwe le ne le roroma. Diatla tsa gagwe di roroma.	Nka dira diphopholetso tsa kitso gore Nyasha o ne a tshogile fa a tsena mo seraleng lwa ntlha, gonne lentswe la gagwe le ne le roroma le diatla tsa gagwe di roroma.
125, 1	O ne a bua mola wa gagwe wa ntlha. O ne a o gopola. O ne a bua mola wa gagwe wa bobedi. Nyasha o ne a simolola go repa. O ne a ikutlwa a itshepa. Lentswe la gagwe le ne le utlwala le tebile. Diatla tsa gagwe di ne tsa emisa go roroma.	Nka dira diphopholetso tsa kitso gore fa Nyasha a gopola mela e mmalwa ya gagwe, o ne a lemoga gore a ka dira seo! Ke sona se se mo thusitseng go ikutlwa a itshepa.

Nyasha o ne a lorile e le modiragatsi. Gompiano jaana, Nyasha o nnile le tšhono ya gagwe ya ntlha ya go nna motho yo o tumileng. E ne e le ditekeletso tsa go nna modiragatsi mo motshamekong wa sekolo. Nyasha o ne a ithutile mela e a neng a tshwantse go e bua ka tlhogo. O ne a ikatisitse tebego ya sefatlhego go bontsha maikutlo mo seiponeng, gore a bonagale a itumetse le go hutsafala mo mabakeng otlhe a a maleba. O ne a ikutlwa a siame jaanong. Fela fa a ntse a letile gore nako ya gagwe ya go palama serala e tle, a nna le letswalo.

Fa morago ga gore a tsenele ditekeletso, Mme Tsiki a mmolelela gore diphatlha tsotlhe tsa botsayakarolo di tlaa manegwa kwa ntle mo ntlonglehalahala sa ntlha fela mo mosong. Nyasha o ne a ikutlwa a dirile sentle mo ditekeletsong tsa gagwe. Fela, o ne a tshwenyegile gore gongwe a ka tla a swaba kwa bofelong fa a ikutlwa jalo mme a bo a sa bone karolo eo. Go tthagafala ga gagwe le letswalo la gagwe tsa mo tlhokisa boroko bosigo jotlhe.

Fa Nyasha a goroga kwa sekolong, a tabogela kwa ntlonglehalahaleng. Leina la gagwe le ne le le foo! Mo letlhareng! O ne a tsentswe mo karolong e a neng a e batla ka pelo ya gagwe yotlhe.

O ne a tabogela kwa jarateng go ya go bolelela ditsala tsa gagwe. Fela go ne go sa ntse go le mo mosong thata mme go se ope. O ne a setse a batla go kgwa ka tlhaa. Kwa bofelong ke fa a bona Andrew a tsena ka kgoro ya sekolo, a goeletsa kgang ya gagwe go ralala jarata.

Dibeke ka go latelana, Nyasha o ne a ya go tshameka metshameko ya poeletso fa sekolo se tswa. O ne a ithuta mela e a tshwanetseng go e bua ka tlhogo. O ne a ikatisa tebego ya sefatlhego go tlhagisa maikutlo mo seiponeng gore a tle a lebege a itumetse kgotsa a hutsafetse mo mabakeng a a maleba a motshameko. Letsatsi pele ga kokoano e kgolo a ikutlwa gore o siametse motshameko. O ne a sa kgone go leta go ipona a le mo seraleng fa pele ga mongwe le mongwe.

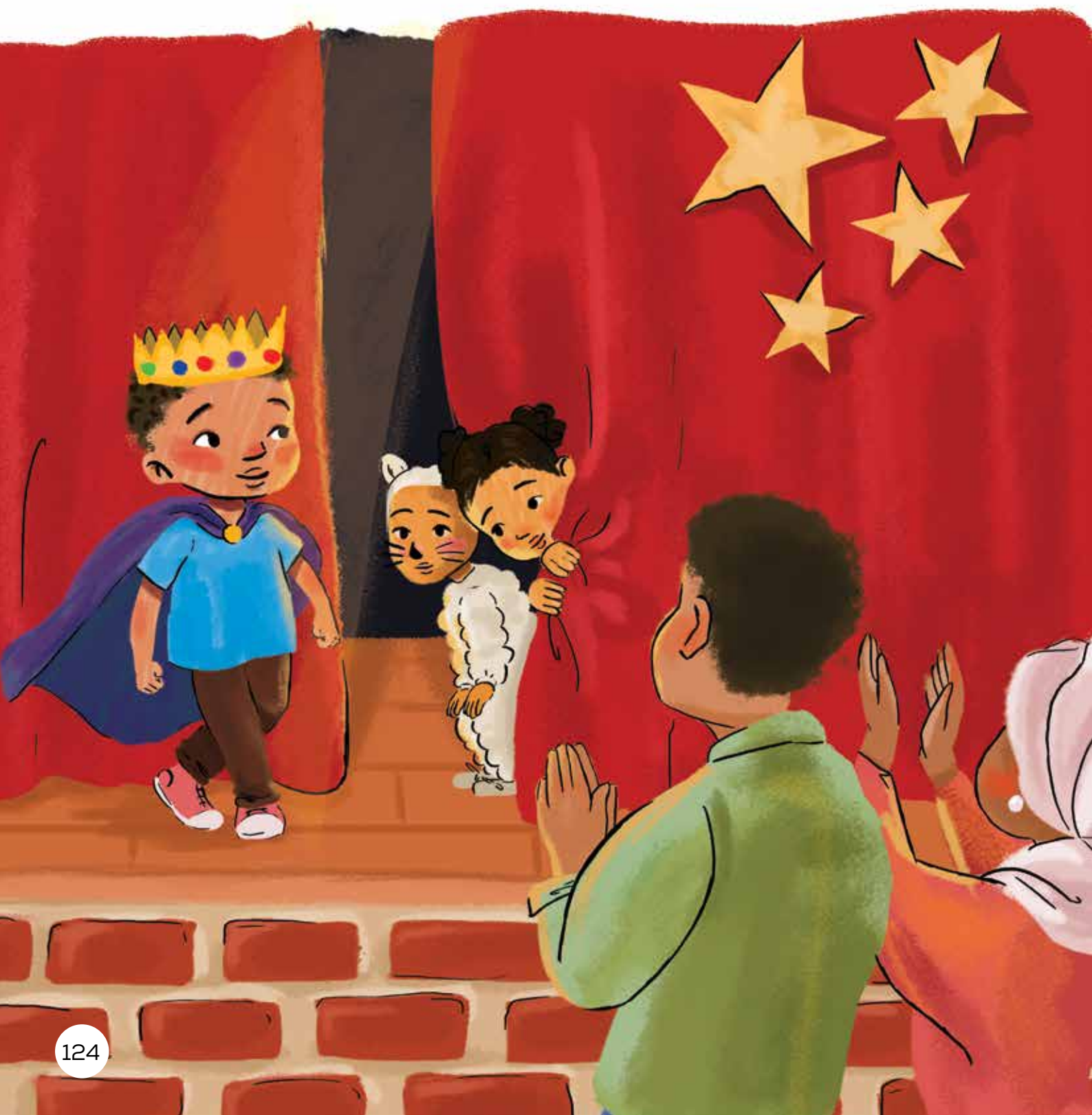
Bosigo jwa pele ga kokoano, Nyasha o ne a kaname mo bolaong a nagana ka moo bana ba bangwe ba tlaa bong ba kgatlhwa ke dikgono tsa gagwe tsa go diragatsa. O ne a nagana ka moo bana ba bangwe ba tlaa mo opelang legofi ka teng fa a sena go diragatsa ka manontlhotlho. Fela, o ne a tshwenyegile gore a ka nna a senya fa a tswelela go ikutlwa jalo. Botlhaga jwa gagwe le letswalo la gagwe tsa mo tlhokisa boroko bosigo jotlhe.

Ka letsatsi le le latelang, Nyasha o ne a emela tšhono ya gagwe ya go palama serala. Fa a latlhela leitlho mo babogeding ba bantsi ba ba neng ba le foo, o ne a fela pelo gore o diragatsa leng, o tlaa bo a tumile kwa sekolong! Le fa go ntse jalo, e ne e kete a ka tshaba. O ne a simolola go fufulelwa fa a nagana ka ga go gakologelwa mela yotlhe ya gagwe.

Nyasha a goga mowa go tswa kwa botennye fa a palama mo seraleng.

Fa Nyasha a palama serala la ntlha, lentswe la gagwe le ne le roroma. Mabogo a gagwe a roroma. O ne a bua mola wa gagwe wa ntlha. A bua wa bobedi. Nyasha a simolola go phuthologa jaanong. A ikutlwa a itshepa jaanong. Lentswe la gagwe le utlwala le tebile. Matsogo a gagwe a sa tlhole a roroma.

Kwa bokhutlong jwa motshameko, Nyasha o ne a eme le badiragatsi ba bangwe ba motshameko mo seraleng mme ba oba ditlhogo go leboga babogedi. A reetsa jaaka batho ba ba opela legofi le meduduetso. O ne a galalela ka boitumelo. O ne a ikutlwa a le motlotlo. O ne a fela pelo gore karolo e e latelang e tla leng. O ne a simolola go ikutlwa jaaka e kete ditoro tsa gagwe di ka fetoga nnete.

Buisa 1

Ke maikutlo afe a a farologaneng a Nyasha a neng a a utlwa go ralala kgang e?
Boitumelo, letswalo, go šwegašwega, go tshwenyega, go ipela, jj.

A o ka batla go ipona mo seraleng jaaka Nyasha? Goreng kgotsa Goreng o ka se batle?

- Nka rata go ipona mo seraleng gonne...
- Nka se rate go ipona mo seraleng gonne...

Akanya ka ga nako e o kileng wa leka sengwe se sešwa. O ne o ikutlwa jang pele ga foo, ka nako ya teng le morago ga foo?

Ke ikutlwile ke le...

Buisa 2

Re fopholetsa jang ka kitso ya rona gore Nyasha o ne a na le letswalo?

- Gonne o ne a utlwa e kete o dumaduma dirurubele mo maleng.
- Gonne o ne a sa kgone go robala bosigo jotlhe.
- Gonne o ne a ikutlwa e kete a ka fologa serala, a tshaba.
- Gonne o ne a fufulelwa.

A o setse o kile wa nna le maikutlo a a fetang bongwe ka nako e le nngwe?

Ke ne ka ikutlwa ke le... le... fa go ne go...

Goreng Nyasha a ne a itumetse e bile a na le letswalo ka nako e le nngwe?

- Gonne e ne e le la ntlha a diragatsa mo motshamekong.
- Gonne o ne a tota a batla go nna karolo ya motshameko, fela go a tshosa fa o leka sengwe se sešwa / o dira sengwe la ntlha.
- Gonne o ne a itumetse ka ga go dira sentle ga gagwe fela a na le letswalo la gore gongwe a ka se dire sentle.

KGANG 2

BANTU O

HUTSAFETSE

Thitokgang: Re a utlwa

Tshedimosetso ya Lemorago

- Kgang eno ke ya maitlhamelo.
- E diragalela mo Aforikaborwa.
- E diragala mo pakeng ya jaanong.
- Kgang eno e tla thusa barutwana ba gago go tthaloganya gore fa mongwe a ikutlwa a hutsafetse, segolo morago ga go latlhegelwa ke mongwe yo ba mo ratang, tsela e e siameng ya go thusa ke go bontsha bopelonomi, go re “Ke maswabi” le go nna teng go ba reetsa.

Dintlha tse o ka di abelanang le barutwana ba gago

- Fa mongwe a tlhokofala, mebele ya bona ga e tlhole e dira mme ba ka se boe. Batho ba ba neng ba ba rata gantsi ba ikutlwa ba hutsafetse.
- Kutlobotlhoko ke lefoko le le tthalosang khutsafalo e e tseneletseng e re e utlwang fa mongwe yo re mo ratang a tlhokofala.
- Batho ba bontsha khutsafalo ka ditsela tse di farologaneng. Batho ba bangwe ba a lela. Batho ba bangwe ba nna bodutu. Batho ba bangwe ba robala thata. Ba bangwe ba ka nna ba sa nyenye lobaka lo lo leele.
- Fa tsala e hutsafetse, ga re tlhoke go ba itumedisa ka metlha. Ka dinako tse dingwe se se siameng go se dira ke go re “Ke maswabi” mme o nne le bona fa ba le mo khutsafalong. Seno se ka thusa mongwe go ikutlwa a se nosi, le fa ba santse ba hutsafetse.

Togaleano la go Tthaloganya: Dira diphopholetso tsa kitso

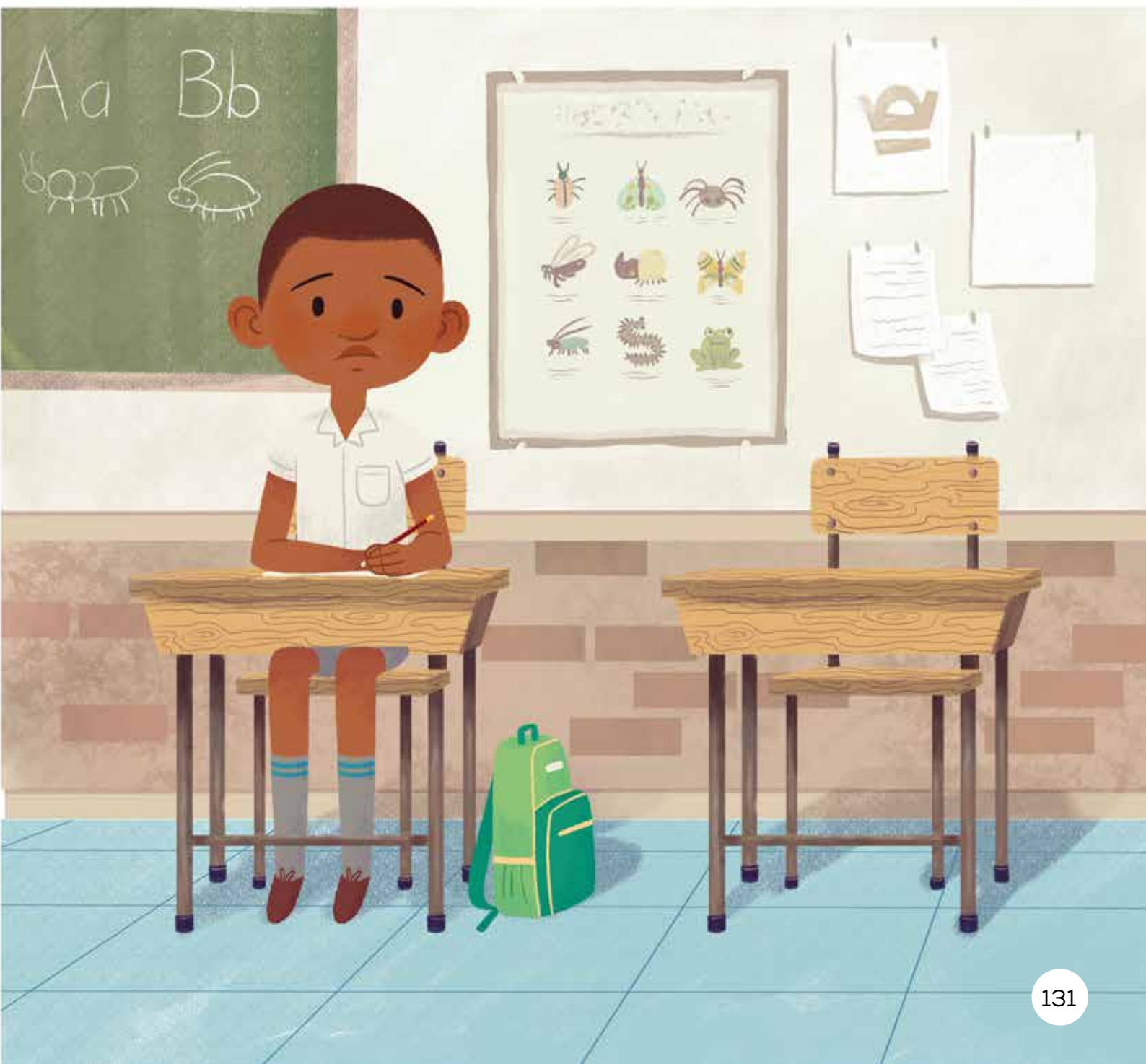
- Ke eng: Go fopholetsa dilo tse mokwadi a sa di tthaloseng ka tthamalalo, o dirisa methala mo kgannyeng.
- Goreng re se dirisa: Go tthaloganya bokao jo bo tseneletseng le melaetsa e e fitlhegileng.
- Se thusa jang: E go thusa go tsaya ditshweetso fa o buisa, le go tthaloganya kgang le baanelwa botoka.

Go dirisa togaleano le kgang eno:

Tsebe le temana	Buisa	Bua jaana
133. 1	“Ka gongwe nka dira Bantu gore a tshege fa ke mmolelela ka metlae ya me e e kgatlhisang!” Khumo a akanya. “Ka jalo o tla lebala gotlhe ka go ikutlwa a hutsafetse” Khumo a akanya ka metlae yotlhe ya gagwe e e tshegisang. O ne a e kwala mo lenathwaneng la pampiri mme a e tsenya ka mo kgetsaneng ya sekolo ya gagwe.	Nka dira diphopholetso tsa kitso gore Khumo o batla go thusa tsala ya gagwe go lebala ka go ikutlwa a hutsafetse. O akanya gore go tshega go tla dira tsala ya gagwe go ikutlwa botoka.
139, 1	Ka Labotlhano phakela, Khumo o fitlhela Bantu kwa sekolong. “Ke maswabi gore nkokoago o tlhokofetse.” Khumo a rialo. “Ga ke itse gore nka go thusa go ikutlwa botoka jang. Fela nka nna le wena fa e le se o se batlang. Mme fa o batla go bua ka gore o ikutlwa o hutsafetse go le go kae, ke fano go go reetsa,” Khumo a rialo.	Khumo o ne a latela keletso ya ga mmaagwe. Nka dira diphopholetso tsa kitso gore o tota a kgathalela tsala ya gagwe, mme o batla go mo thusa gore a ikutlwe botoka.

Tsala ya ga Khumo, Bantu, o ne a sa tla sekolong ka Mosupologo le ka Labobedi. Khumo o ne a ipotsa gore e ka tswa tsala ya gagwe e le kwa kae.

E rile fa Khumo a fitlha kwa gae go tswa kwa sekolong ka Labobedi, mmaagwe a mmolelela gore nkoko wa ga Bantu o tlhokafetse. Bantu o ne a nna le nkoko wa gagwe ka dinako tsotlhe. Khumo o ne a akanya ka moo Bantu a ikutlwang ka teng.

“Ke tshwanetse go dira gore tsala ya me e ikutlwe botoka,” Khumo a akanya. O ne a akanya le go akanya gore a ka dira eng.

“Gongwe nka dira Bantu gore a tshege fa nka mmolelela metlae ya me yotlhe!” Khumo a akanya. “Go tsweng foo, o tla lebala ka kutlobotlhoko ya gagwe!” Khumo o ne a akanya ka ga metlae ya gagwe yotlhe. O ne a e kwala mo lenathwaneng la pampiri mme a e tsenya ka mo kgetsaneng ya gagwe ya dibuka.

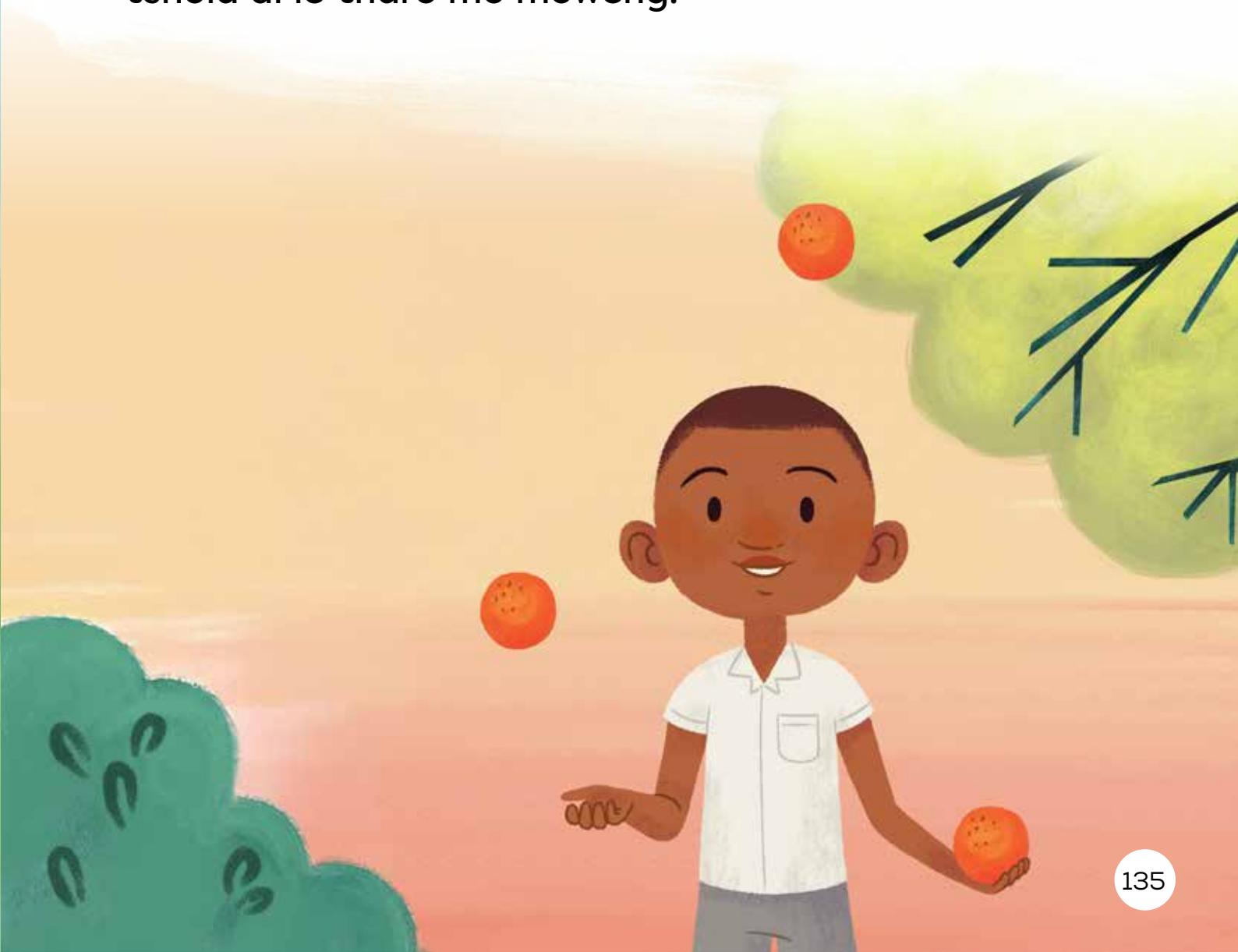
Ka Laboraro mo mesong, Khumo o ne a fitlhela Bantu kwa sekolong. Khumo o ne a akanya gore Bantu o tla utlwa botlhoko fa a ka bua ka ga nkoko wa gagwe. Ka jalo Khumo ga a ke a bua sepe. Go na le go bua ka ga nkoko wa gagwe, o ne a ntsha pampiri mme a simolola go bolelela Bantu metlae ya gagwe yotlhe. Morago ga motlae mongwe le mongwe, o ne a batla monyebo mo sefatlhegong sa ga Bantu fela Bantu o ne a lebega a sa itumela.

Ka Laboraro bosigo, Khumo o ne a akanya gore ke eng gape se a ka se dirang gore tsala ya gagwe e ikutlwe botoka.

“Gongwe nka dira gore Bantu a lebale ka kutlobotlhoko ya gagwe fa nka mmontsha matlhale a mantšhwa a boferefere,” Khumo a akanya. “Jaanong o tla lebala ka kutlobotlhoko ya gagwe!”

Khumo o ne a fitlhela dinamune ka mo phaposiboapeelong. O ne a di ntshetsa kwantle mme a ikatisa go di kabakanya go fitlhela a kgona go tshola di le tharo mo moweng!

Ka Labone mo mosong, Khumo o ne a fitlhela Bantu kwa sekolong. Khumo o ne a akanya gore Bantu o tla utlwa botlhoko fa a ka bua ka ga nkoko wa gagwe. Ka jalo Khumo ga a ke a bua sepe. Go na le go bua ka ga nkoko wa gagwe, o ne a tsaya ditapole tsa gagwe mme a bontsha Bantu matlhale a boferefere a gagwe a mantšhwa. O ne a latlhela ditapole tse tharo kwa godimo mo moweng mme a akanya gore ke se se itumedisang. O ne a batla monyebo mo sefatlhegong sa ga Bantu fela Bantu o ne a lebega a sa itumela.

E rile fa Khumo a fitlha kwa gae go tswa kwa sekolong, o ne a sa itumela.

“Ke lekile le go leka go dira gore Bantu a seka a utlwa botlhoko!” Khumo o ne a bolelela mmaagwe. “Ke mo diretse metlae, ke mmontshitse matlhale a me a go kabakanya fela ga go sepe se se dirileng!” Khumo a rialo.

“A o mmoleletse gore o maswabi ka loso la ga nkokoagwe?” mmaagwe Khumo a botsa.

“Nyaa. Ke itheile ka re ke tla dira gore Bantu a utlwe botlhoko go feta fa nka bua ka nkokoagwe,” Khumo a araba.

Mmaagwe Khumo o ne a nna fa thoko ga gagwe.
“Bantu o utlwile botlhoko gonne o ne a rata
nkoagwe. Ga go tlhokege gore o leke go dira gore a
lebale ka kutlobotlhoko ya gagwe. Ka dinako dingwe
fa re utlwile botlhoko, re tlhoka ditsala tsa rona go
nna le rona le go re reetsa,” ga bua mmaagwe Khumo.

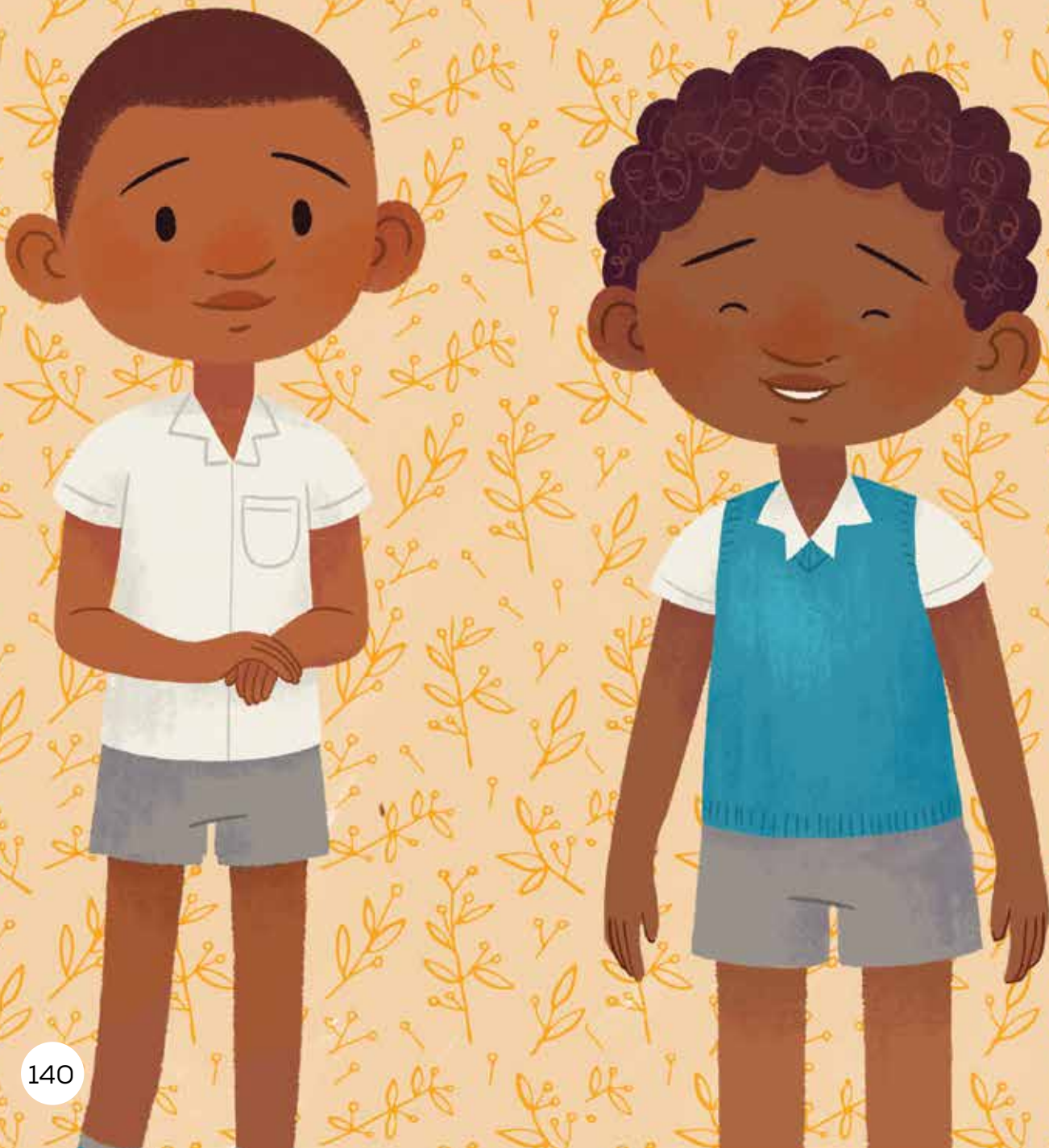

Ka Labotlhano mo mosong, Khumo o ne a fitlhela Bantu kwa sekolong. “Ke maswabi ka ga go tlhokafala ga nkokoago,” Khumo a rialo. “Ga ke itse gore nka go thusa jang gore o ikutlwe botoka. Fela nka nna le wena fa e le se o se batlang. Fa e le gore o batla go bua ka kutlobotlhoko ya gago, ke teng go go reetsa,” Khumo a rialo.

Lwa ntlha mo bekeng yotlhe, Bantu o ne a lebelela Khumo ka monyebo o monnye.

“Ke a leboga Khumo. O tsala e e siameng,” Bantu a rialo.

Buisa 1

Goreng Bantu a ne se kwa sekolong ka Mosupologo le Labobedi?

Gonne nkoko wa gagwe o tlhokafetse.

Ke eng se Khumo a se dirileng ka Laboraro go leka go thusa tsala ya gagwe go ikutlwa botoka?

O boleletse tsala ya gagwe metlae go leka go mo tshegisa.

Ke mang yo o thusitseng Khumo mo kgannyeng?

Mmaagwe Khumo o mo thusitse

Goreng Khumo a ne a dira metlae le matlhale a boferefere?

- Gonne o ne a batla tsala ya gagwe Bantu go ikutlwa botoka.
- Gonne o ne a akanya gore metlae le matlhale a boferefere a tla dira gore Bantu a lebele ka khutsafalo ya gagwe.
- Gonne o kgathalela go thusa tsala ya gagwe go ikutlwa botoka.
- Gonne o ne a sa itse se se ka thusang tsala ya gagwe gore e ikutlwe botoka. O lekile ka bojotle jwa gagwe!

Buisa 2

Bantu o ne a lofile leng?

Ka Mosupologo le Labobedi.

Ke eng se Khumo a se dirileng go leka go thusa tsala ya gagwe gore e ikutlwe botoka?

- O mmoleletse metlae e e tshegisang.
- O ithutile matlhale a boferefere
- Kwa bofelong, o ithaopile go reetsa tsala ya gagwe!

Goreng re tshwanetse go dira diphopholetso tsa kitso gore Khumo o ne a ikutlwa a tlaletswe ka Labone bosigo?

- Gonne o ne a palelwa ke go dira gore tsala ya gagwe e ikutlwe botoka.
- Gonne o ne a dira ka thata fela ga go sepe se a se lekile mme se dirile.
- Gonne o ne a sa itse gore a ka dira eng!

Goreng kwa bofelong Bantu a ne a nyeba le Khumo?

- Gonne kwa Bofelong Khumo o ne a bolelela Bantu gore o maswabi ka nkoko wa gagwe.
- Gonne Khumo o ne a ithaopa go reetsa Bantu.
- Gonne Khumo o ne a sa leke go dira gore Bantu a lebele ka nkoko wa gagwe.
- Gonne Khumo a boleletse Bantu gore go siame go utlwa botlhoko.

KGANG 3

BONTLE O DIRISA INTHANETE

Thitokgang: Re dirisa maranyane

Tshedimosetso ya Lemorago

- Kgang eno ke ya maitlhamelo.
- E diragalela mo Aforikaborwa.
- E diragala mo pakeng ya jaanong.
- Kgang eno e tla thusa barutwana ba gago go tlhaloganya gore maranyane, jaaka inthanete le megala ya letheke, di ka re thusa go bona tshedimosetso le go ithuta dilo tse dintšhwa fa re e dirisa ka bothale.

Dintlha tse o ka di abelanang le barutwana ba gago

- Ithanete ke sediriswa se se golaganyang batho le tshedimosetso lefatshe ka bophara. Re ka batla dikarabo tsa dipotso tsa rona mo inthaneteng.
- Fa re batla go itse sengwe, re ka kwala potso fa go kwalwang se o batlang go se itse (jaaka Google) mme wa bona dividio, ditshwantsho le diathikele.
- Re ka kgona go dirisa inthanete mo khomputareng kgotsa mo founong. Re ka ikgolaganya le inthanete re dirisa wifi kgotsa data. Data e dirisa madi mme e letla mogala go golagana le inthanete.
- Maranyane a re naya tshedimosetso, fela ga a kgone go re akanyetsa. Re santse re tshwanetse go buisa, go sekaseka, le go dira seo re ithutang sona.

Togaleano la go Tlhaloganya: Batla le go gopola dintlha

- Ke eng: Go batla le go gopola dintlha tse di botlhokwa jaaka baanelwa, lefelo le ditiragalo.
- Goreng re se dirisa: Go baya leitlho mo go se se diragetseng le go tlhaloganya kgang botoka.
- Se thusa jang: E go thusa go bua ka kgang le go tlhaloganya tatelano ya ditiragalo..

Go dirisa togaleano le kgang eno:

Tsebe le temana	Buisa	Bua jaana
147, 2	“Nka netefatsa jang gore disetoroberi tsa me di gola sentle?” Bontle a ipotsa.	Bontle o ipotsa eng? Ija! o ipotsa gore a ka dira jang gore dipeo di gole sentle.
150, 1	Maitsiboa ao, mogolowe Bontle e leng Sonto, a letsa go tswa kwa Gauteng. Mmê o ne a naya Bontle mogala. “Ke eng se sentšhwa?” Sonto a botsa.	Bontle o bua le mang mo mogaleng? Ija! O bua le Sonto, kgaitsadiagwe yo mogolo mo mogaleng.

Bontle o ne a rata disetoroberi. Fela disetoroberi di ne di le tlotlhwagodimo kwa lebenkeleng!

Ka letsatsi lengwe, mmaagwe Bontle o ne a batla peo ya maphutshe. Mmê o ne a pitikolola seroto, a batla peo.

Fela fao, Bontle a bona phakete ya peo ya setoroberi!

“Mmê, tswetswee, a re ka reka peo e?” a botsa.

Mmê a leba tlotlhwa: R28. “Ijooh! Ga di tlotlhwatlase!” a rialo. Fela a dumela ka tlhogo, mme a e tsaya.

Kwa gae, mmaagwe Bontle a mo naya phakete ya peo ya setoroberi. “Ga ke ise ke jale tsa mofuta o pele ga fa!” ga rialo Mmê. “O tla tshwanelwa ke go batlisisa gore o ka dira jang gore di gole sentle.”

“Fela ke ne ke akanya gore dijalo tsotlhe di a tshwana?” ga botsa Bontle.

“Dijalo tse di farologaneng di tlhoka dilo tse di farologaneng,” mmaagwe a tlhalosa. “Dijalo tse dingwe di tlhoka letsatsi go le gonnye. Tse dingwe tsona di tlhoka le le ntsi. Dijalo tse dingwe di tlhoka metsi go le gonnye. Tse dingwe di tlhoka metsi a mantsi!”

Bontle o ne a sa batle go senya dipeo tsa setoroberi,
di ne di le tlhotlhwagodimo tota!

“Nka dira jang go netefatsa gore disetoroberi tsa me
di gola sentle?” Bontle a ipotsa.

Bontle a tswela kwa ntle. A bona moagisani, Nkoko Minah, a arametse letsatsi. “Dumela Nkoko,” a dumedisa.

“Agee,” Nkoko a araba.

“A o setse o kile wa lema disetoroberi?” Bontle a botsa.

“Nnyaya, ga ke ise ke dire jalo,” a araba.

Letsatsi le le latelang fa kereke e tswa, Bontle a bona tsala ya ga kgaitsadie, Lorato. “Dumela Lorato,” a mo dumedisa.

“Agee, Bontle,” Lorato a araba.

“A o kile wa lema disetoroberi?” Bontle a botsa.

“Nnyaya, ga ke ise ke dire jalo,” a araba.

Maitsiboa ao, kgaitsadie Bontle yo mogolo, Sonto a mo letsetsa mogala go tswa kwa Johannesburg. Mmê a neeletsa Bontle founu.

“Dikgang tsa reng?” Sonto a botsa.

“Ga se sepe se se kalo, Mmê o ntheketse phakete ya peo ya disetoroberi! Ke batla go e jala, fela ga ke itse gore go dirwa jang!” Bontle a mmolelela.

“O ka bona sengwe le sengwe mo inthaneteng!” ga rialo Sonto. “Dirisa founu ya ga Mmê,” a tswelela. “Ke tla go romela data.”

Bosigong joo, Mmê a bulela Bontle Inthanete. “Sonto o rometse data,” ga rialo Mme, a neela Bontle founu.

Bogodimo jwa tsebe bo ne bo re “Google.”

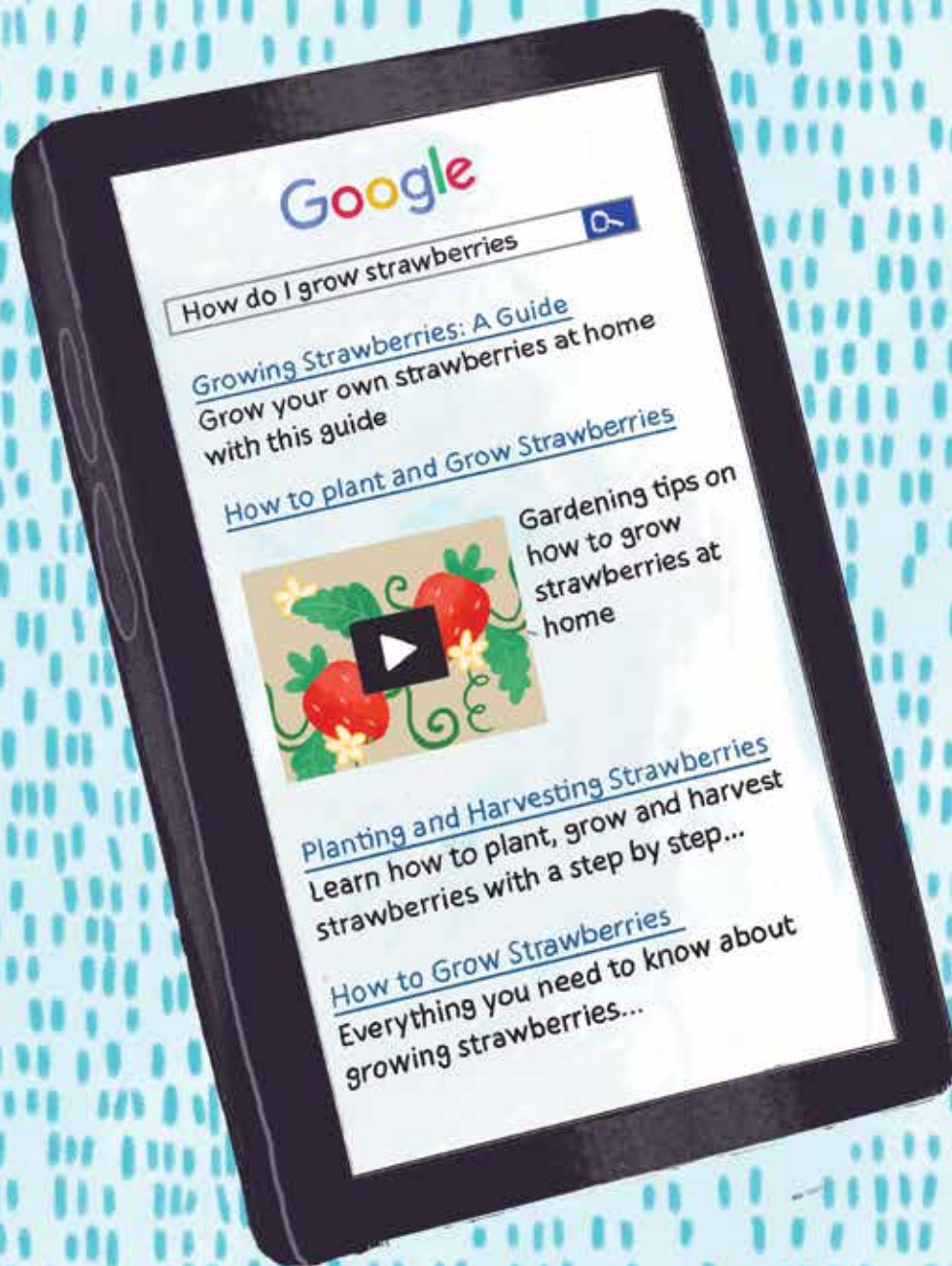
“Ke dira eng jaanong?” ga botsa Bontle.

“Tlanya se o se tlhokang fa,” Mmê a mo tthalosetsa.

Bontle a tlanya: Ke lema jang disetoroberi? A bo a tobetsa konopo ya go fenekolola.

Mo metsotswaneng e le mmalwa morago ga foo, lenaane la dividio le diathikele la tlhagelela. Bontle a tobetsa 'tshameka' mo vidiong.

Jaaka Bontle a lebeletse vidio, o tota a ithutile dilo tse dintsi. O ithutile gore seteroberi se tlhoka letsatsi diura di le 8 letsatsi le letsatsi. O ithutile gore dijalo tse di tlhoka metsi a le mantsi. O ithutile gore o tshwanetse go leta bonnye dibeke di le 4 go bona leungo la ntlha.

Ka letsatsi le le latelang, Bontle a tswela kwa ntle ka dipeo tsa gagwe. O ne a jala dipeo mo karolong e e nang le letsatsi mo segotlong sa gaabo. O ne a jala dipeo mo metomong, fela jaaka a bone mo vidiong. O ne a nosetsa dipeo. O ne a sa kgone go itshoka, a eletsa fela go bona di setse di ungwa!

Buisa 1

Mmaagwe Bontle o ne a mo rekela eng kwa lebenkeleng?

O ne a mo rekela phakete ya dipeo tsa setoroberi.

Bontle o dirisitse eng go ithuta gore dipeo tsa setooroberi di jalwa jang?

O dirisitse founu ya ga mmaagwe. O ne a dirisa Google. O dirisitse inthanete.

Ke eng se Bontle a se ithutileng se se tlokegang gore disetoroberi di gole sentle?

- O ithutile gore dijalo tsa setooroberi di tlhoka letsatsi diura di le 8 ka letsatsi.
- O ithutile gore dijalo tse di tlhoka metsi a mantsi.
- O ithutile gore o tla tshwanelwa ke go leta sebaka sa dibeke di le 4 pele a ka bona maungo.

Bontle o ithutile jang go lema dipeo tsa setoroberi?

- O ne a fenekolola mo ithaneteng.
- Mogoloe, e bong Sonto o ne a mo romela data mo founung ya ga mmaagwe. Mme morago ga foo a dirisa inthanete.
- O ne a lebelela vidio mo ithaneteng e e mmontshitseng gore dipeo tsa setoroberi di jalwa jang.

Buisa 2

Goreng Mme a sa kgone go thusa Bontle ka go lema disetoroberi?

Ka gonne ga a ise a ko a di jale pele ga foo.

Goreng Bontle a ne a jala dipeo mo meleng e e thadilweng sentle jalo?

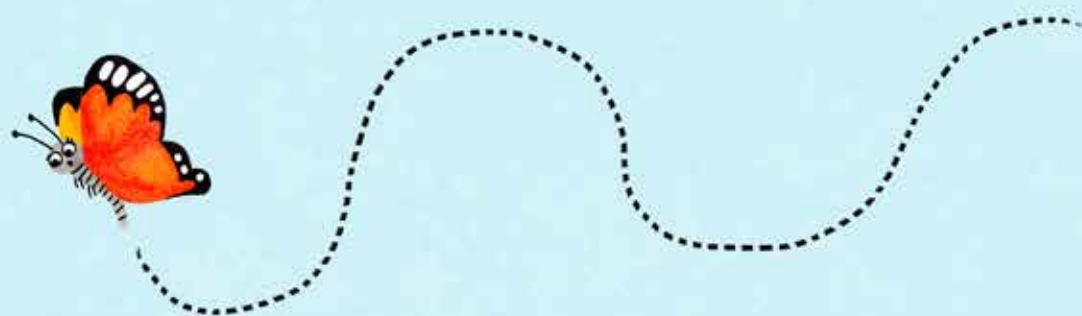
Ka gonne ke se a se boneng mo vidiong e a neng a e lebeletse.

Bontle o bone data ya go dirisa inthanete jang?

Mogoloe o mo rometse data mo founung ya ga Mmaabona gore a e dirise.

Goreng Bontle a ne a dirisa inthanete?

- Ka gonne o batla go ithuta gore dipeo tsa setoroberi di jalwa jang.
- Ka gonne ga go ope yo o itseng go lema dipeo tsa setooroberi.
- Ka gonne o ka ithuta sengwe le sengwe go tswa mo ithaneteng!

KGANG 4

LESEGO O DIRISA DISEKIRINI

Thitokgang: Re dirisa maranyane

Tshedimosetso ya Lemorago

- Kgang eno ke ya maitlhamelo.
- E diragalela mo Aforikaborwa.
- E diragala mo pakeng ya jaanong.
- Kgang eno e tla thusa barutwana ba gago go tthaloganya gore go nna lobaka lo lo leele o dirisa disekirini go ka re dira gore re fetwe ke dinako tse di botlhokwa, tse di monate le balelapa le ditsala. Re tshwanetse go ithuta go tsaya ditlhopho tse di siameng gore re dirisa disekirini jang.

Togaleano la go Tthaloganya: Ela tlhoko go tthaloganya

- Ke eng: Go lekola go tthaloganya ga gago fa o buisa le go ema go senene fa sengwe se sa tthaloganyesege.
- Goreng re se dirisa: Go lemoga fa o sa tthaloganye mme o se baakanye.
- Se thusa jang: Se dira gore o nne o tsaya karolo le go tokafatsa go tthaloganya ka go bua ka tse di sa tthaloganngweng ka yona nako eo.

Dintlha tse o ka di abelanang le barutwana ba gago

- Go nna lobaka lo lo leele mo difounong, dithebolele kgotsa dikhomputara go ka dira gore o fetwe ke go tshameka, go ikatisa mmele kgotsa go nna le nako ya balelapa le ditsala.
- Go dirisa maranyane thata go ka kaya gore o fetwa ke dilo tse di monate tsa botshelo, go bua le ditsala, kgotsa go thusa kwa gae.
- Balelapa ba dira dilo mmogo, jaaka go bua ka ditiragalo tsa letsatsi, go tshameka metshameko, kgotsa go baka. Go tsaya karolo go ka nna monate le botlhokwa mme o ikutlwa o na le kgolagano. Go se tseye karolo go ka re dira gore re ikutlwe re le nosi kgotsa re kgetholotswe.
- Lesego o tshwanetse go tsaya tshweetso magareng ga go dirisa mogala kgotsa go dira ditirwana tsa balelapa. Rotlhe re tshwanetse go dira boitlhophelo jo bo jaana letsatsi le letsatsi.

Go dirisa togaleano le kgang eno:

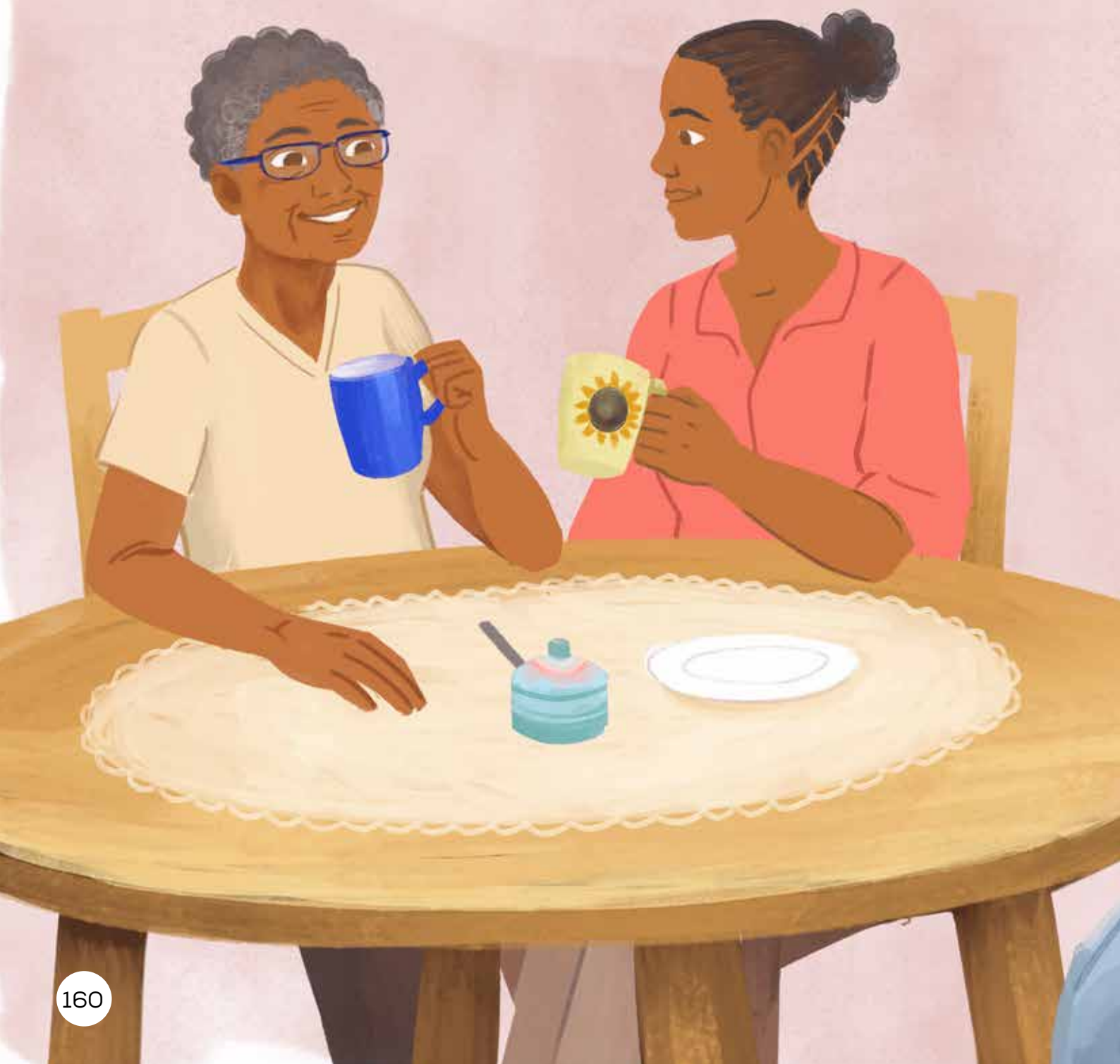
Tsebe le temana	Buisa	Bua jaana
159, 1	Fela fa nkoko wa ga Lesego a tsena ka mojako, Lesego a mo kopa mogala wa gagwe.	E re ke eme ke akanye. Nkoko wa ga Lesego o sa tswa go goroga mme selo sa ntlha se Lesego a se dirang ke go kopa mogala wa gagwe. Seo se mpolelela sengwe se se botlhokwa. O itumeletse mogala. E re ke bone gore ke a tlhaloganya: go lebega a na le kgatlhego mo mogaleng go na le madume kgotsa go bua. Seo se ka nna botlhokwa moragonyana.
163, 1	“Lesego, tlaya re tshameke - tla re ye!” Sapho a rialo, a leka go thiba sekirini. “Ba tshameka ba fapogela ka fa letlhakoreng mme ba a re tlhoka!”	E re ke eme mme ke akanye. Sapho o batla go tshameka kwa ntle. Seo se utlwala jaaka sengwe se se kgatlhisang, fela Lesego ga a mo latele. Ke ipotsa gore goreng. E re ke bone gore ke a tlhaloganya: Ke akanya gore o tthomile mogopolo mo mogaleng. Ga a batle go tshameka gone o dirisa mogala.

Fela fa nkoko wa ga Lesego a tsena ka kgoro, Lesego a mo kopa mogala wa gagwe. Lesego a robala mo soufeng, a lebile vidio morago ga vidio.

Mmê le nkoko ba ne ba tlotla le go tshega fa tafoleng.
“Tlaya o mpolelele ka beke ya gago!” Nkoko o ne a bitsa Lesego.

“Tlaya o bolelele nkoko gore o dirile sentle jang mo tlhatlhobong ya gago ya mopeleto!” Mmè a mmitsa.

Lesego o ne a tshikinya tlhogo. “Nnyaa! Ke lebile!” a rialo, matlho a gagwe a kgomaretse sekirini.

Fa Nkoko a sena go felelwa ke data ya inthanete, Lesego o ne a kopa mmaagwe gore a mo letlelele go tshameka motshameko mongwe mo mogaleng wa gagwe. Mmè o ne a dumela – go senene fela.

“Lesego, tlaya o tle go tshameka - a re tsamaye!”
Sapho a bua jalo a leka go thiba sekirini. “Ba
tshameka kgwele ya ditlhopha tsa ga thataro mo
mmileng mme ba re tlhoka!”

Lesego a sosobanya sefatlhego. “Suta! O tlile go dira gore ke tlhakatlhakane!” A bua jalo, go na le tshupo ya go kgobega marapo mo lentsweng la gagwe.

Fa rraagwe a tla gae, Lesego a mo kopa gore a dirise mogala wa gagwe go romela ntsalae melaetsa ka Whatsapp. A dumela, ka go okaoka. Lesego o ne a romelela ntsalae melaetsa e sekae a bo a tlhoma matlho mo mogaleng, a emetse karabo.

“E batlile e nna nako ya dilalelo!” Mmaagwe Lesego o ne a goeletsa. “Ke akanya gore re tshwanetse go baka dibisikiti. A go na le mongwe yo o batlang go nthusa?” Mmê a botsa.

“Nna!” Sapho a goeletsa, a tabogela kwa phaposiboapeelong.

Lesego ga a ka a araba.

Fa ba ntse ba ja dilaleo, ba lelapa la ga Lesego ba ne ba tlotla ka dinako tse di itumedisang tsa letsatsi la bone. Mmè o ne a ba bolelela motlae o o kgatlhang o a neng a o boleletswe ke nkoko. Sapho o ne a ba bolelela ka kgwele e a e nositseng mo mmileng.

Rre o ne a ja bisikiti mme a akgola mmê le Sapho ka tsela e e neng e le monate ka yone. Lesego o ne a reetsa, a lemoga ka tidimalo gore o ne a sa nna le seabe gotlhelele mo letsatsing leo.

Fa a boela kwa phaposing ya gagwe, Lesego o ne a akanya ka dinako tse a neng a sa di itumelele tsa letsatsi leo - go tshega le mmè le nkoko, go tshameka kgwele ya dinao le ditsala tsa gagwe, go baka dibisikiti.

“Ka moso ke tla leka sengwe se sele,” o ne a sweetsa jalo.

Buisa 1

Lesego o ne a kopa eng mo go nkokoagwe fa a sena go goroga?

O ne a botsa Nkoko gore a o ka dirisa mogala wa gagwe.

Sapho o ne a kopa Lesego gore a tle go dira eng kwa ntle?

Sapho a kopa Lesego gore a tle go tshameka le ene le bana ba bangwe mo mmileng.

O akanya gore ke nako e e kana kang e e siameng ya go dirisa mogala letsatsi le letsatsi?

Ke akanya...

Sekao: Ke akanya gore nako e khutshwane e siame, jaaka nako e nnye morago ga go dira tirogae, gore go nne le nako ya go tshameka le go bua le balelapa.

O akanya gore ke eng Lesego a sa batle go tlogela go dirisa mogala?

Ke akanya...

Sekao: Ke akanya gore Lesego o itumelela go bogela dividio le go tshameka metshameko. Ga ke akanye gore o akanya ka dilo tsotlhe tse di mo fetang.

Buisa 2

Ke dilo dife tse Lesego di mo fetang motshegare?

- Go tlotla le go tshega le Nkoko le Mmê.
- Go tshameka kgwele ya dinao le Sapho.
- Go baka dibisikiti le mmaagwe.
- Go nna le nako ya go golagana le balelapa la gagwe.

Boitshwaro jwa ga Lesego bo ama jang kamano ya gagwe le balelapa la gagwe letsatsi leo?

- Ka gone Lesego o fetsa bontsi jwa letsatsi a le mo mogaleng, ga a kopanele sepe le balelapa la gagwe. O kgaogana le bone mme o tlohologeletwa dinako tse di kgethegileng tse ba di abelanang mmogo.

O akanya gore ke eng Lesego a didimetse ka nako ya dilalelo?

- Ke akanya gore Lesego o didimetse ka nako ya dilalelo ka gone o ikutlwa a kgapetswe kwa thoko - ga a ka a nna le seabe mo ditirong le balelapa la gagwe le ditsala tsa gagwe motshegare.
- Ke akanya gore Lesego o didimetse ka gone ga a na sepe se sentsi se a ka se abelanang mme o lemoga gore o fitilwe.
- Ke akanya gore Lesego o didimetse ka gore balelapa la gagwe ba golagana ka dilo tse di monate tse ba neng ba di dira le ba bangwe motshegare, mme Lesego o ne a le nosi fela mo megaleng letsatsi lotlhe.

O akanya gore mokwadi o leka go re ruta eng ka go dirisa megala?

Ke akanya...

Sekao: Ke akanya gore mokwadi o leka go re ruta gore go dirisa megala go siame ka selekanyo se sennye, mme go fetsa nako e ntsi mo disekirining go ka dira gore re se ka ra nna le nako e e botlhokwa le balelapa le ditsala.

KGANG 5 NNA KA PABALESEGO LESEGO!

Thitokgang: Re latela ditaelo

Tshedimosetso ya Lemorago

- Kgang eno ke ya maitlhamelo.
- E diragalela mo Aforikaborwa.
- E diragala mo pakeng ya jaanong.
- Kgang eno e tla thusa barutwana ba gago gore ba tthaloganye gore go tlwaelegile go ikutlwa o itumetse e bile o tshogile fa o leka sengwe se sentšhwa. Seno se bontsha barutwana gore fa ba ikatisa, ba le pelokgale, mme ba tselapele ka go leka, ba ka ikutlwa ba itshepa mme ba fitlhelela mekgele ya bona.

Dintlha tse o ka di abelanang le barutwana ba gago

- Mafelo a mangwe a babalesegile mo baneng mme a mangwe ga a babalesega.
- Ka dinako dingwe bagolo ba itse ka dilo tse di kotsi tse bana ba sa di itseng. Batsadi le batlhokomedi ba dira melao go babalela bana mo dikotsing.
- Ka dinako dingwe re batla sengwe (jaaka dimonamone), mme seo se ka dira gore go nne thata go dira boitlhophelo jo bo babalesegileng. Ka dinako dingwe re itse molao, mme re ikutlwa re raelesega go o roba.
- Go ikutlwa re tshogile go re bolelela sengwe se se bothokwa. E ka nna letshwao la tsiboso. Letshogo ga se bokoa - fa re reetsa letshogo, go ka re thusa go nna re babalesegile.

Togaleano la go Tthaloganya: Botsa dipotso / Ipotse

- Ke eng: Go akanya le go botsa dipotso ka kgang fa o buisa.
- Goreng re se dirisa: Go nna re kgatlhegela le go batlisisa go feta fa re buisa.
- Se thusa jang: E dira gore o nne o tsaya karolo le go go thusa go tthaloganya kgang botoka. E go thusa go bonela pele se se tla diragalang mo kgannyeng.

Go dirisa togaleano le kgang eno:

Tsebe le temana	Buisa	Bua jaana
177, 1	Lesego o ne a akanya ka go bitsa Mapule go tla le ena. Fela, o ne a sa batle go abelana ka madi a dimonamone le kgaitsadie!	Lesego o a itse gore ga a tshwanela go nna a le nosi, ebile o a itse gore ga a tshwanela go ya gaufi le kwa šebining. Ke ipotsa gore a Lesego o tla latela melao ya ga mmaagwe, le fa a seyo?
180, 1	Kwa bofelong fa Lesego a bona šebini, o ne a taboga mo tselaneng e nnye go ya kwa lebenkeleng. O ne a ya kwa khaontareng. “Ke fano go tsaya dilo tsa ntate Thapelo,” a rialo, a ba naya madi.	Ke ipotsa gore mmagawe Lesego o tla ikutlwa jang fa a ka bona Lesego kwa šebining, a le nosi?

Ka Lamatthatso mongwe mo mosong, mmaagwe Kabelo o ne a ya go jela tsala ya gagwe nala. A sadisa sentle Kabelo le Mapule ka go ba tlamparela. “Le nne ka pabaKabelo. Le gopole go nna mmogo letsatsi lotlhe. Fa le ka ya kwa mabenkeleng, le tsamaye go bapa le mmila, e seng mo ditselaneng tse di mo gare ga matlo! Le se ke la bo la tsamaela gope gaufi le šebine.”

Ka thapama, Ntate Thapelo, e bong moagisani wa kwa gaabo Kabelo, a mmiletsa kwa ga gagwe. O ne a ntsha madi. “Tswee tswee, nkele kwa lebenkeleng le le ka fa morago ga šebine mme o nthekele nama le bogobe kwa teng,” a rialo. “O ka nna wa ithekela dimonamone mo tseleng.”

Kabelo o ne a akanya ka gore a bitse Mapule gore ba tsamaye mmogo. Fela, o ne a sa batle go kgaogana madi a o a neetsweng le kgaitسادie!

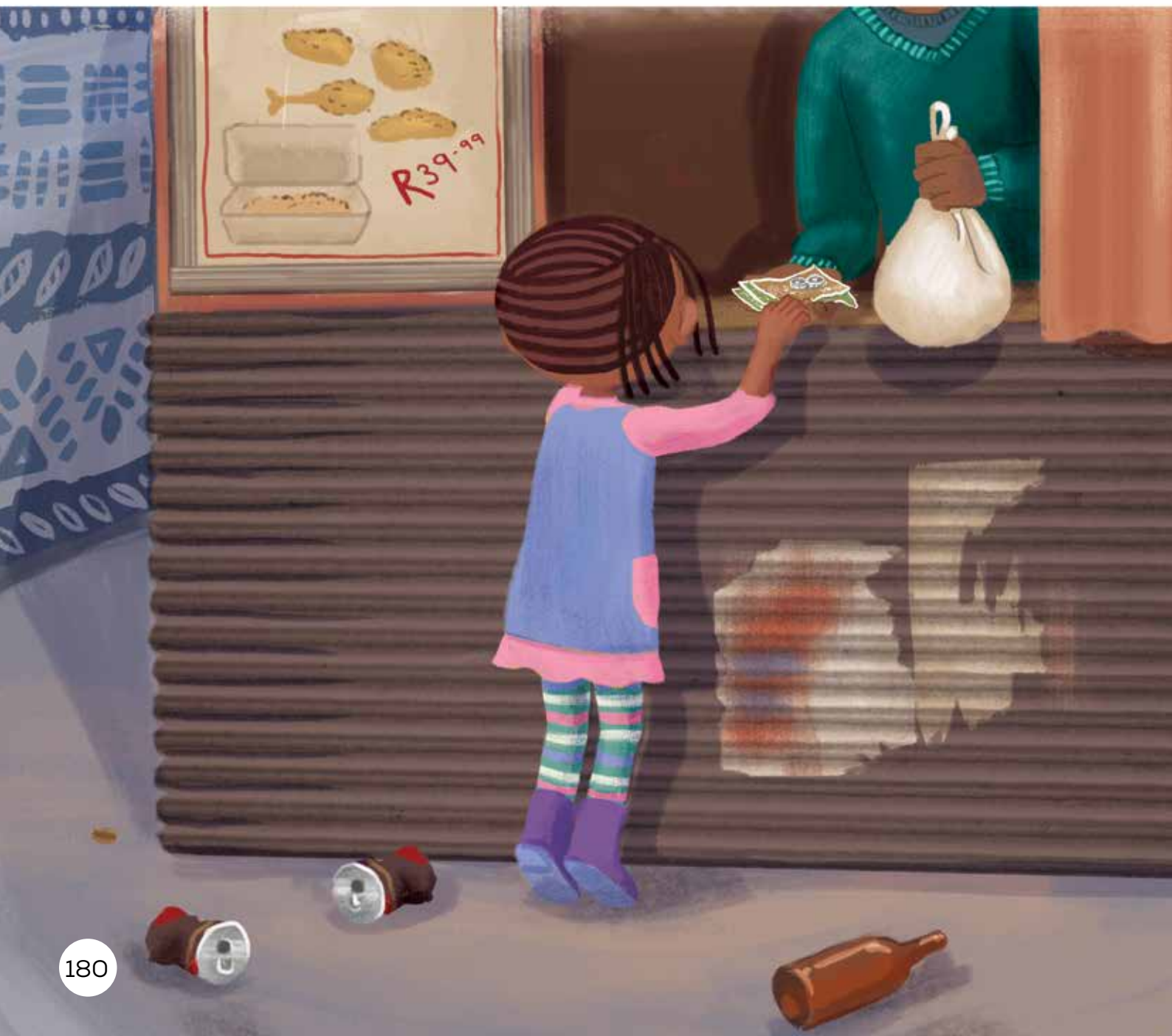
Letsatsi le ne le setse le phirima, fela Kabelo o ne a akanya gore gongwe fa a ka itlhaganela a ka goroga pele ga mmaagwe, ka jalo, mmaagwe ga a kitla a itse. Kabelo o ne a tsaya madi mo go Ntate. “Ke ba leleditse mogala kwa lebenkeleng. Dijo tsa me di tla bo di siame fa o goroga kwa teng!” Ntate Thapelo a rialo, ka monyebo.

Kabelo a tsenya madi mo kgwatlheng ya gagwe mme a tabogela kwa lebenkeleng. Mmaagwe Kabelo o ne a mo laile gore fa a ya kwa lebenkeleng, a tsamaye mo tseleng. Fela go ne go le gaufi thata fa a ralala ka ditselana go ya kwa mabenkeleng! O ne a akanya gore fa a ka tsamaya ka tselana, o tla goroga kwa gae pele ga mmaagwe. Ka jalo, mmaagwe ga a kitla a itse sepe.

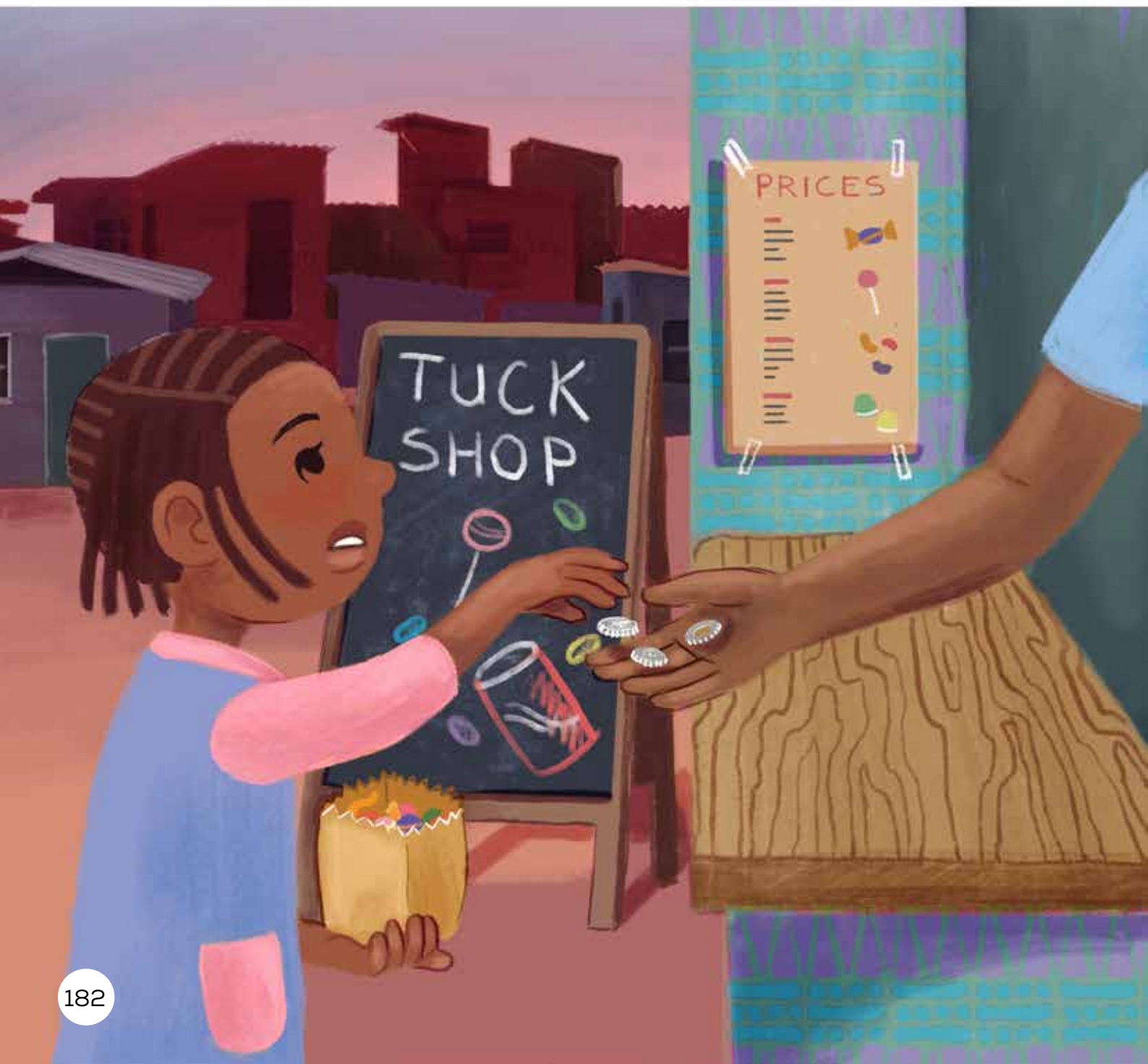
E rile fa Kabelo a bona šebine, a taboga ka tselana go ya kwa lebenkeleng. O ne a ya ka tlhamalalo kwa khaontareng. “Ke tlile go tsaya dijo tsa ga Ntate Thapelo,” a bua a ba neela madi.

Fela fa Kabelo a re o a retologa gore a tsamaye, ga bo go eme banna ba le bararo mo tselaneng e tshesane. Ba ne ba mo rotoletse matlho. O ne a tshoga. “Ke akanya gore jaanong ke a itse gore ke ka ntlha ya eng fa mme a ne a mpolelela gore ke se ke ka tla fa šebineng,” a akanya jalo.

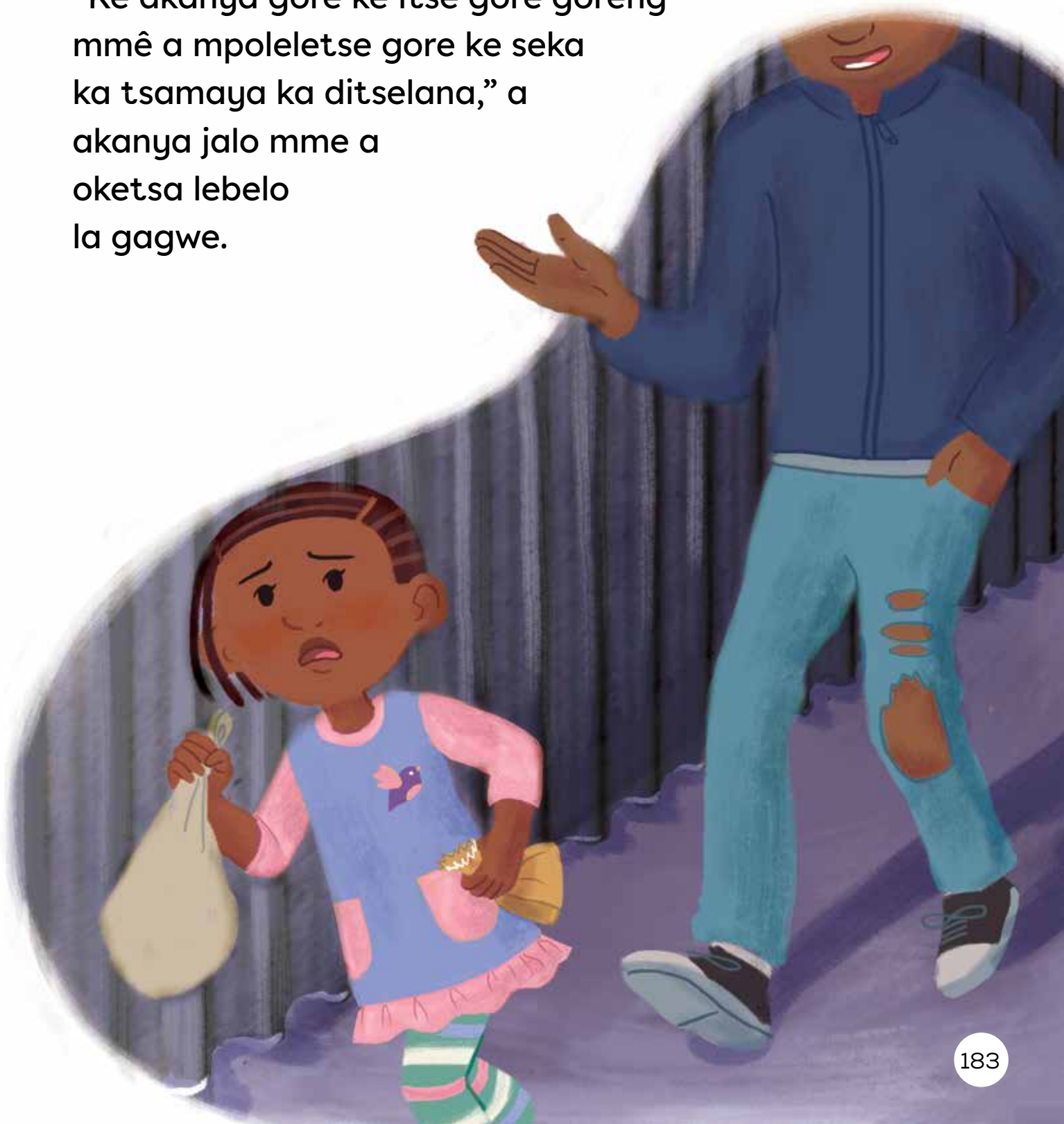

Kabelo o ne a dirisa madi potlana go ithekela dimonamone go tswa mo lebenkeleng le le gaufi. Go tloga go fifala jaanong.

O ne a taboga go ralala ditselana, a leka go goroga kwa gae pele go fifala le pele mmaagwe a goroga. Fa a tsweletse a taboga jalo, lekawana lengwe la mmita, “Tlaya kwano mosetsana! Tlaya o bue le nna! a rialo. Kabelo o ne a ikutlwa a tshogile.

“Ke akanya gore ke itse gore goreng mmê a mpoleletse gore ke seka ka tsamaya ka ditselana,” a akanya jalo mme a oketsa lebelo la gagwe.

Kwa bofelong fa a goroga kwa gae, Ntate Thapelo o ne a mo letile. “A mmê o setse a gorogile mo gae? A o mmone?” Kabelo a botsa a tshogile tota.

“Nnyaya, ga ke ise ke mmone,” ga rialo Ntate. Kabelo o ne a goga mowa go tswa kwa boteng go supa kgololosego.

E rile fa Kabelo a ntse mo mathuding a ja dimonamone, a tsaya tshweetso. O ne a sweetsa ka boena gore ga a kitla a tsamaela gaufi le šebine kgotsa a taboga mo ditselaneng gape.

Buisa 1

Ntate Thapelo o ne a kopa Lesego go mo ela kwa kae?

O ne a mo kopa go mo ela kwa lebenkeleng le le ka fa morago ga šebine go ya go mo tseela dijo kwa teng.

Mmaagwe Lesego o ne a mo kgalemelela go se ye kwa kae?

O ne a mo kgalemelela go se tsamaye mo ditselaneng kgotsa gaufi le šebine.

Goreng Lesego a ne a ya kwa šebineng, le fa mmaagwe a mo kgalemeletse go se ye kwa teng?

- Ka gone o ne a sa akanye fa sengwe se se maswe se ka diragala.
- Ka gone o ne a batla dimonamone.
- Ka gone Ntate Thapelo o mo kopile go ya go mo tseela dijo kwa lebenkeleng.
- Ka gone o ne a sweeditse ka gore mmaagwe a ka se itse.

Buisa 2

Lesego o rekile dimonamone kwa kae?

O di rekile kwa lebenkeleng le le gaufi.

Ke tshweetso efe e Lesego a e tsereng kwa bokhutlong jwa kgang e?

O tsere tshwetso ya gore a ka se tihole a tsamaela gaufi le šebine kgotsa a ipona a taboga mo ditselaneng gape.

Goreng Lesego a ne a sweetsa ka gore ga a kitla a tsamaela gaufi le šebine kgotsa a taboga mo ditselaneng gape?

- Ka gone o ne a ikutlwa a tshogile tota fa a ne a le gaufi le šebine.
- Ka gone o ne a ikutlwa a tshogile tota fa a ne a le mo ditselaneng a tabogela kwa gae.
- Ka gone o a bona gore sengwe se se maswe se ka mo diragalela!

KGANG 6

MASEGO LE

BOALO JWA NOKA

Thitokgang: Re latela ditaelo

Tshedimosetso ya Lemorago

- Kgang eno ke ya maitlhamelo.
- E diragalela mo Aforikaborwa.
- E diragala mo pakeng ya jaanong.
- Kgang eno e tla thusa barutwana ba gago go lemoga gore bopelokgale ba nnete bo kaya go tsaya ditlhopho tse di babalesegileng le go reetsa ditsiboso, le fa ba bangwe ba go tlhotlheletsa go itsenya mo kotsing.

Togaleano la go Tlhaloganya: Dira diphopholetso tsa kitso

- Ke eng: Go fopholetsa dilo tse mokwadi a sa di tlhaloseng ka tlhamalalo, o dirisa metlhala mo kgannyeng.
- Goreng re se dirisa: Go tlhaloganya bokao jo bo tseneletseng le melaetsa e e fitlhegileng.
- Se thusa jang: E go thusa go tsaya ditshweetso fa o buisa, le go tlhaloganya kgang le baanelwa botoka.

Dintlha tse o ka di abelanang le barutwana ba gago

- Boalo jwa noka ke lefatshe mo noka e elelang. Ka dinako dingwe go omile, go se na metsi. Ka dinako dingwe e na le metsi a mannye. Morago ga pula e e maatla, e ka tlalela ka bonako mme ya nna kotsi. Fa pula e na thata, metsi a elela ka mo dinokeng. Moedi o monnye o ka fetoga go nna noka e kgolo e e maatla.
- Metsi a a elelang a ka nna le maatla. A ka kgopa batho mme a ba gogola, le fa e sa bontshe e le boteng. Maje mo dinikeng a ka nna boreledi, mme go bonolo go palelwa ke go tsetsepela.
- Ka dinako dingwe, batho ba tlhakatlhakannngwa ke go nna pelokgale le go se boife. Fela, batho ba ba pelokgale ba ka ikutlwa ba bifa. Go nna pelokgale ga go kaye go itlhokomolosa kotsi.
- Bagolo gantsi ba tsibosa bana ka mafelo a a kotsi. Melao ya go nna kgakala le mafelo a a kotsi e diretswe go re sireletsa, mme e seng go re senyetsa monate.
- Kgang e na le popego e e ipoeletsang e barutwana ba rotloetswang go e lemoga: Ditsala tsa Masego di a mo tlhotlheletsa, o utlwa tsiboso ya ga mogolowe mme o a e itlhokomolosa, seemo se etegela go nna kotsi.

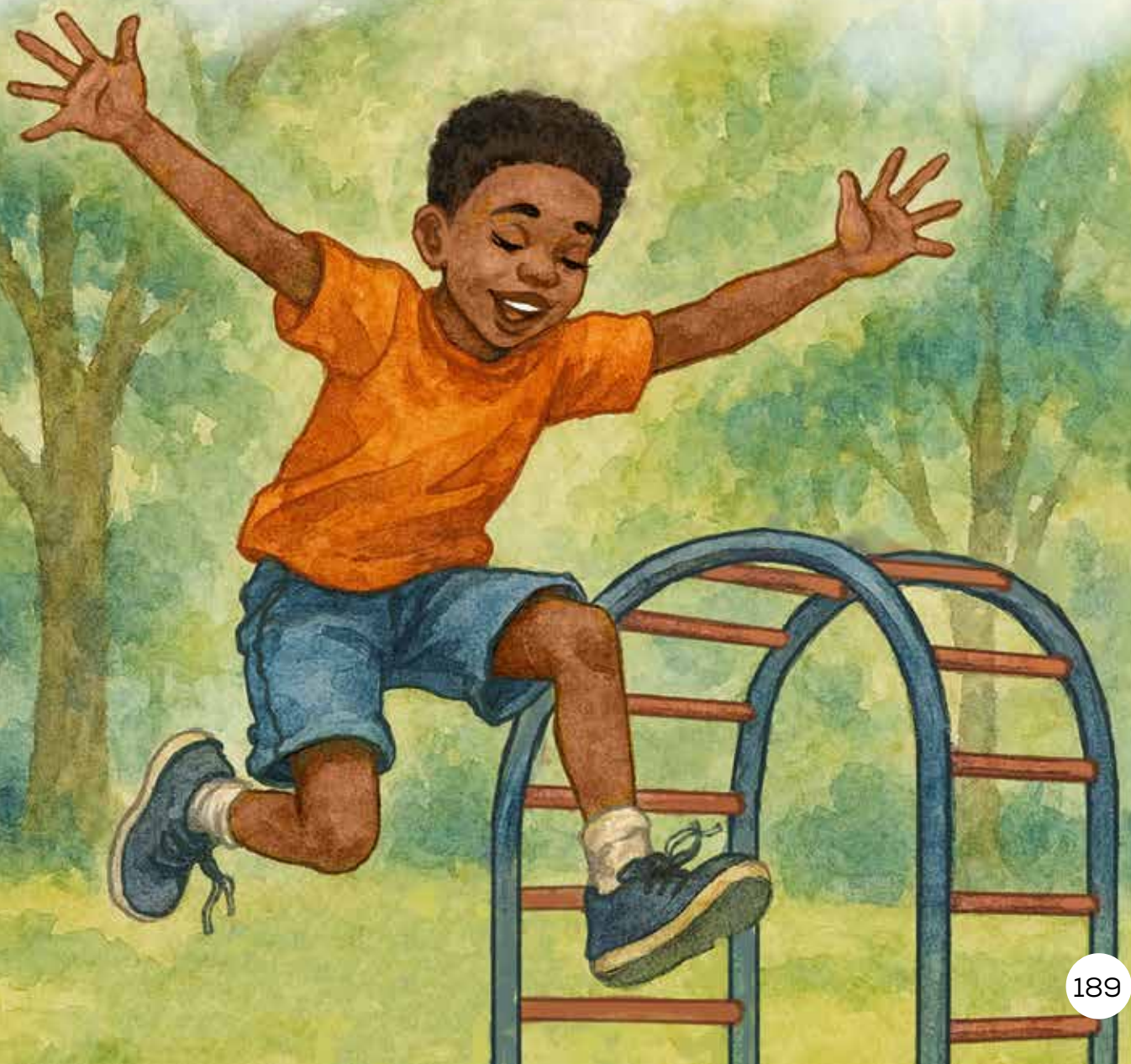
Go dirisa togaleano le kgang eno:

Tsebe le temana	Buisa	Bua jaana
193, 1	Letsatsi le le latelang, Masego a tsamaela kwa boalong jwa noka. Fela e ne e sa tlole e le boalo jwa noka - e ne e le moedi o monnye o o elelang.	Ke gopola go na le marothodi a pula a wela mo ntlong ya gaabo Masego. Nka dira diphopholetso tsa kitso gore ke ka moo boalo jwa noka lo lo omileng lo lo le moedi o monnye - go tswa mo puleng.
196, 2	Masego a ema go le gonnye. Masego a akanya gabedi. O ne a utlwa lentswe la kgaitsadie yo mogolo mo tlhogong ya gagwe: "O seka wa tshamekela mo boalong jwa noka. O ka se itse fa o tla gogolega leng."	Ke fopholetsa ka kitso ya me gore Masego o simolola go ikutlwa a tshoga, gonne o ema nakwana, a akanya gabedi, mme a gopola tsiboso ya ga kgaitsadie.

Masego e ne e le senatla, e le segatlhamelamasisi! O ne a rata go ikgantsha ka gore ena ga a tshabe sepe.

Fa ditsala tsa ga Masego di ne di mo gwetlha go tlola go tswa mo karolong e e kwa godimo go fetisa mo mokgokoloseng wa bona, o ne a sa fose le fa e le gangwe.

Fa ditsala tsa gagwe di ne di mo gwetlha gore a palame setlhare se se telele go feta tsotlhe, o ne a sa nagane gabedi.

Ka letsatsi lengwe, ditsala tsa ga Masego tsa mo gwetlha gore a kgabaganye boalo jwa noka. Masego a kgaotsa go se nene. A nagana gabedi.

O ne a utlwa lentswe la mogoloe mo tlhogong ya gagwe: “O se ka wa tshamekela gaufi le boalo jwa noka. O ka se itse nako e metsi a ka go tsayang.”

Fela Masego e ne e le senatla. Masego e ne e le segatlhamelamasisi.

O ne a ikutlwa a sa boife boalo jwa noka, o o senang sepe. Masego a tsamaya a iketlile go kgabaganya boalo jwa noka. E rile fa a fitlha kwa letlhakoreng le le kwa kgakalanyana, a tsamaya a iketlile a sena letsapa le le mo fisang pelo go kgabaganya a boela morago. “Bona!” a rialo ka go bontsha botlhalenyana, “ga go na sepe se se tshosang ka boalo jwa noka!”

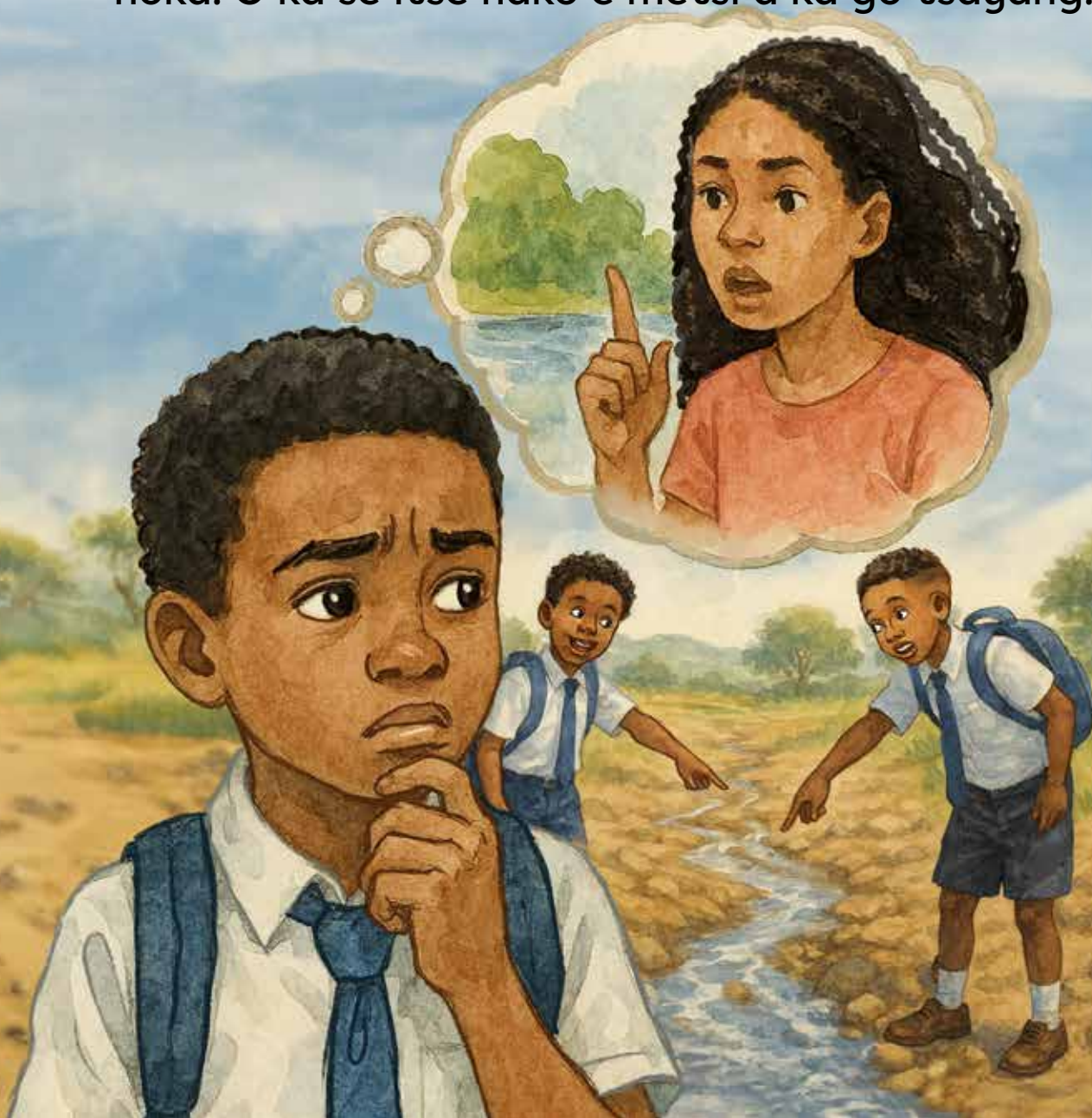
Mo bosigong joo, Masego o ne a sekama mo bolaong mme a reetsa marothodi a pula a nela mo marulelong a disenke tsa gagwe. “Ke ipotsa gore ke eng se se tshosang go le kana kana ka boalo jwa noka?” a nagana.

Ka letsatsi le le latelang, Masego o ne a ya go tsamaya mo mogorogorong wa noka, fela e ne e sa tlhole e le boalo jwa noka. E ne e le molatswana o monnye, o o elelang.

Ditsala tsa ga Masego tsa mo gwetlha go tsamaya mo molatswaneng. Masego a kgaotsa go se nene. A nagana gabedi.

O ne a utlwa lentswe la mogoloe mo tlhogong ya gagwe: “O se ka wa tshamekela gaufi le boalo jwa noka. O ka se itse nako e metsi a ka go tsayang.”

Fela Masego e ne e le senatla. Masego e ne e le segatlhamelamasisi. O ne a ikutlwa a boifa boalo jwa noka go le gonnye, fela o ne a sa batle go bontsha letshogo la gagwe.

Masego a tsamaya ka bonako mo molatswaneng o monnye. Fa a fitlha kwa letlhakoreng le le kwa kgakalanyana, a tsamaela ka pele go boela kwa morago. “Bona!” a rialo ka go bontsha botlhalenyana, “ga go na sepe se se tshosang ka molatswana o o sa reng sepe o!”

Mo bosigong joo, Masego o ne a sekame mo bolaong a reeditse marothodi a pula a nela mo marulelong a gagwe a disenke. O ne a reeditse phefo e e neng e foka ka maatla, e itaaganya marulelo. “Ke ipotsa gore ke eng se se tshosang go le go kana ka molatswana o o elelang o?” a nagana.

Ka letsatsi le le latelang, Masego a boela gape a tsamaya mo mogorogorong wa noka e e elelang. Fela o ne o sa tlhole o le monnye kgotsa e le o o elelang fela, o ne o tletse, e le noka e e elelang tota.

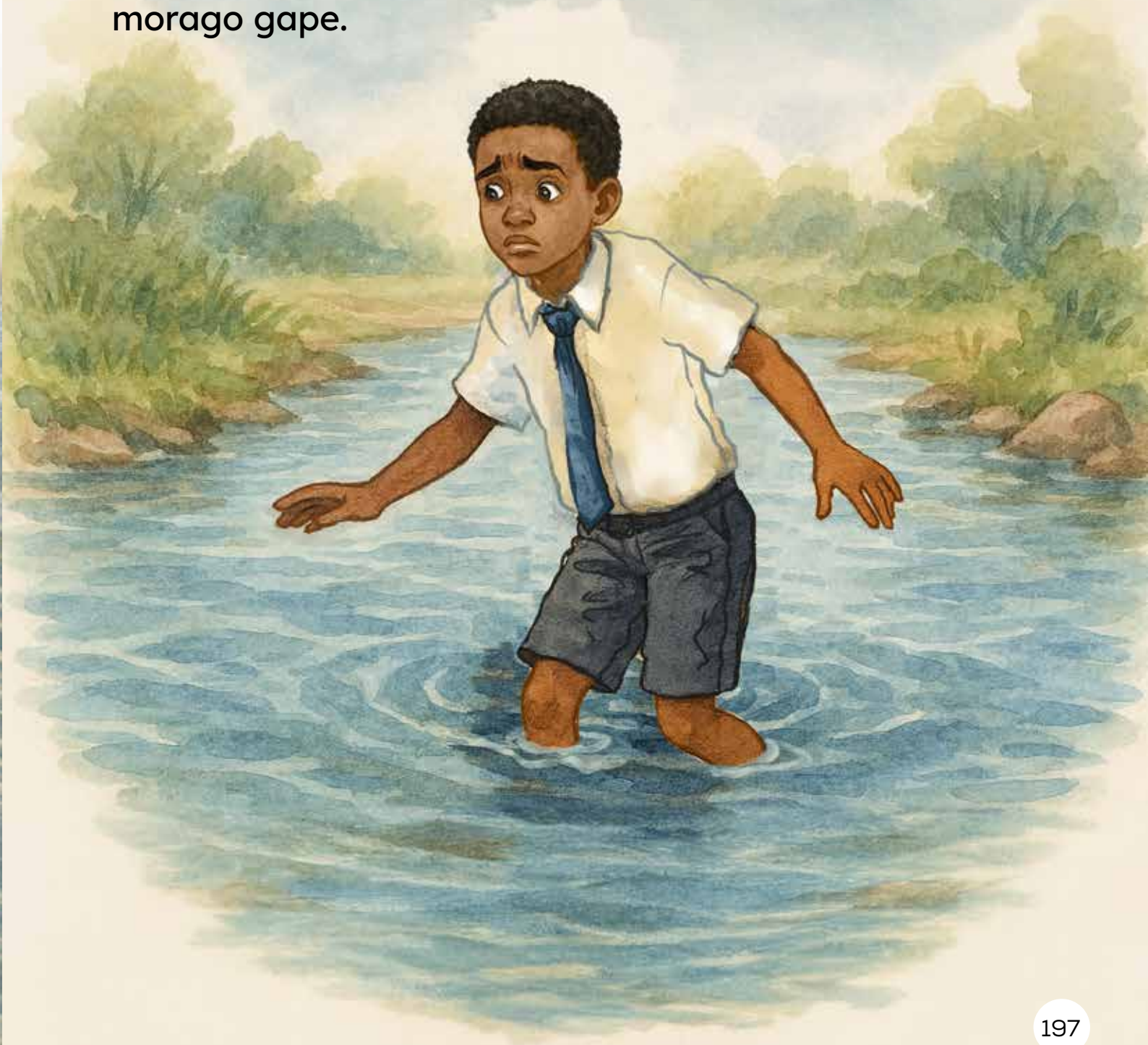
Ditsala tsa ga Masego tsa mo gwetlha go tsamaya mo nokeng e e tletseng, e e elelang. Masego a kgaotsa go se nene. A nagana gabedi.

O ne a utlwa lentswe la ga mogoloe mo tlhogong ya gagwe: “O se ka wa tshamekela gaufi le boalo jwa noka. O ka se itse nako e metsi a ka go tsayang.”

Fela Masego e ne e le senatla. Masego e ne e le segatlhamelamasisi. O ne a ikutlwa a tshaba metsi a boalo jwa noka, fela o ne a sa batle go bontsha letshogo la gagwe.

Masego o ne a taboga ka bonako jo a neng a ka bo kgona mo nokeng e e elelang. Fa a fitlha kwa letlhakoreng le le kwa kgakalanyana, a tabogela kwa morago gape.

Pele a fitlha fa boalong jwa noka, a relela mo matlapeng. A wela mo metsing a noka e e tletseng, e e elelang. A tsewa ke metsi a noka.

“Thusang!” Masego a goeletsa. Ka nako eo, o ne sa kgathale fa ditsala tsa gagwe di bone fa a tshogile. Masego a leka go gagabela kwa boalong jwa noka.

Ditsala tsa gagwe tsa tabogela kwa boalong jwa noka. Tsala ya gagwe e bong Kagiso a tsena mo nokeng e e tletseng, e e elelang, a mo goga ka letsogo. Kagiso a goga Masego, a mo ntshetsa kwa ntle ga noka mo losing.

Masego a ya gae a kolobile e bile a tshogile.

Bosing joo, Masego o ne a sekame mo bolaong jwa gagwe. “Ke itse sentle gore ke eng se se tshosang jaaka noka e e tletseng, e e elelang,” a nagana.

“Nkabo ke le senatla, nkabo ke le segatlhamelamasisi, fela nka se tlhole ke tshamekela gaufi le boalo jwa noka gape!”

Buisa 1

Ke tsiboso efe e mogolaa Masego a e mo neetseng?

O mo tsibositse gore a se ke a bo a tshamekela mo boalong jwa noka gonne a ka tsewa ke metsi.

Boalo jwa noka jo bo neng o omile o ne wa fetoga go nna eng?

O ne wa fetoga go nna noka e e tletseng, e e elelang.

O akanya gore goreng mogolaa Masego a mo tsibositse gore a se tshamekele gaufi le boalo jwa noka?

- Gonne o ne a itse gore pula e kgona go fetolela boalo jwa noka jo bo omileng go nna molatswana kgotsa noka.
- Gonne o ne a itse gore Masego o rata go dira dilo tse di kotsi ka dinako dingwe.
- Gonne o a itse gore Masego ga a kgone go thuma.
- Gone o a itse gore Masego a ka tsewa ke metsi fa noka e tletse e bile metsi a teng a elela ka maatla.
- Gongwe o kile a bona kgotsa o utlwetse ka ga bana bangwe ba ba tserweng ke metsi mo losing la noka.

Buisa 2

Ke dilo dife tse dingwe tsa bonatla le bogatlhamelamasisi tse Masego a di dirileng?

- O ne a tlola go tswa mo karolong e e kwa godimo go feta ya mokgokolosa.
- O kile a palama setlhare se se telele go gaisa tsotlhe.

A o nagana gore Masego o santse a ka tshamekela mo boalong jwa noka gape? Goreng o dumela kgotsa o sa dumele jalo?

Ke akanya gore... gonne...

O akanya gore Masego o ithutile thuto efe letsatsi leo?

Ke akanya gore Masego o ithutile...ka gonne...

Sekao: Ke akanya gore Masego o ithutile go se tshameke mo boalong jwa noka, ka gonne e ka fetoga noka e e maatla ka bonako.

KGANG 7 BORATŠHE JWA GO TAKA

Thitokgang: Re na le boithlhamedi

Tshedimosetso ya Lemorago

- Kgang eno ke ya maitlhamelo.
- E diragalela mo Aforikaborwa.
- E diragala mo pakeng ya jaanong.
- Kgang eno e tla thusa barutwana ba gago go tthaloganya gore boithlhamedi ke ka go leka dikakanyo tse dintšhwa, go lekelela ka didiriswa tse di farologaneng le go dirisa mogopolo go rarabolola mathata kgotsa go dira sengwe se se farologaneng.

Dintlha tse o ka di abelanang le barutwana ba gago

- Motaki ke mongwe yo o dirisang dipente, dipensele kgotsa didiriswa tse dingwe go taka. Motaki a nna le botlhami ba go dirisa dilo tse di sa tlwaelegang go taka.
- Go nna le botlhami go kaya go leka dilo tse dintšhwa. Ka dinako dingwe, o tshwanetse go akanya ka tsela e e farologaneng mme o lekelele go tlhama sengwe se se kgahegileng.
- Go bona botaki go ka dira gore batho ba itumele, go batla go itse, kgotsa thotloetso go go dira botaki jwa bona.
- Botaki ke ka ga go dira dilo ka tsela ya gago. Ga go na tsela e e nepagetseng go taka. Go nna le botlhami go kaya go dirisa dikgopolo tsa gago le go dira boithlhopelo ba gago.

Togaleano la go Tthaloganya: Dira diphopholetso tsa kitso

- Ke eng: Go fopholetsa dilo tse mokwadi a sa di tthaloseng ka tthamalalo, o dirisa metlhala mo kgannyeng.
- Goreng re se dirisa: Go tthaloganya bokao jo bo tseneletseng le melaetsa e e fitlhegileng.
- Se thusa jang: E go thusa go tsaya ditshweetso fa o buisa, le go tthaloganya kgang le baanelwa botoka.

Go dirisa togaleano le kgang eno:

Tsebe le temana	Buisa	Bua jaana
205, 4	Selo se Botlhale a neng a akanya ka ga sona fela ke setshwantsho se sentšhwa mo leboteng.	Ke fopholetsa ka kitso ya me gore Botlhale o gakgamaditswe ke setshwantsho gonne ga a kgone go emisa go akanya ka ga sona.
211, 1	Morago ga dilalelo, Botlhale o lebelela pente. O lebelela pampiri. Jaanong Botlhale o ne a na le kakanyo. O ne a tsenya monwana wa gagwe ka mo penteng. O ne a simolola go penta ka monwana wa gagwe. Go tswa foo o ne a penta ka letlhare le lehibidu. Sengwe le sengwe e ne ya nna boratšheba go penta!	Nka dira diphopholetso tsa kitso gore Botlhale o boitlhamelo, gonne o lemoga gore a ka dirisa dilo di le dintsi tse dingwe go penta - o ne a sa boraše ba go penta!

Botlhale o ne a tsena mo
phaposiborutelong ya gagwe. Go
ne go na le phousetara e ntšhwa
mo loboteng. E ne e bontsha
setshwantsho se se takilweng
sa mebalabala. Botlhale o ne
a se gotolela matlho. O ne a
gakgametse.

Ka gale, Botlhale o ne a rata go
reetsa ka nako ya puisokopanelo.
Fela gompieno, go na le go reetsa,
o ne a lebelela setshwantsho se se
takilweng.

Ka gale, Botlhale o ne a rata go
bala. Fela ka nako ya dipalo, o ne
a sa bale le ba bangwe.

Selo se le sengwe se Botlhale a
neng a ka akanya ka ga sona e ne
e le setshwantsho se se takilweng
mo loboteng.

E rile fa tshipi e lela, Mme Mahao a letla barutwana go tsaya nako ya kgaotso.

“Botlhale, ke kopa gore o tle go mpona!” a mmitisa.

“Ke a bona gore o rata setshwantsho se se takilweng se,” a rialo. “Gongwe o ka rata se!” Mme Mahao a neela Botlhale buka.

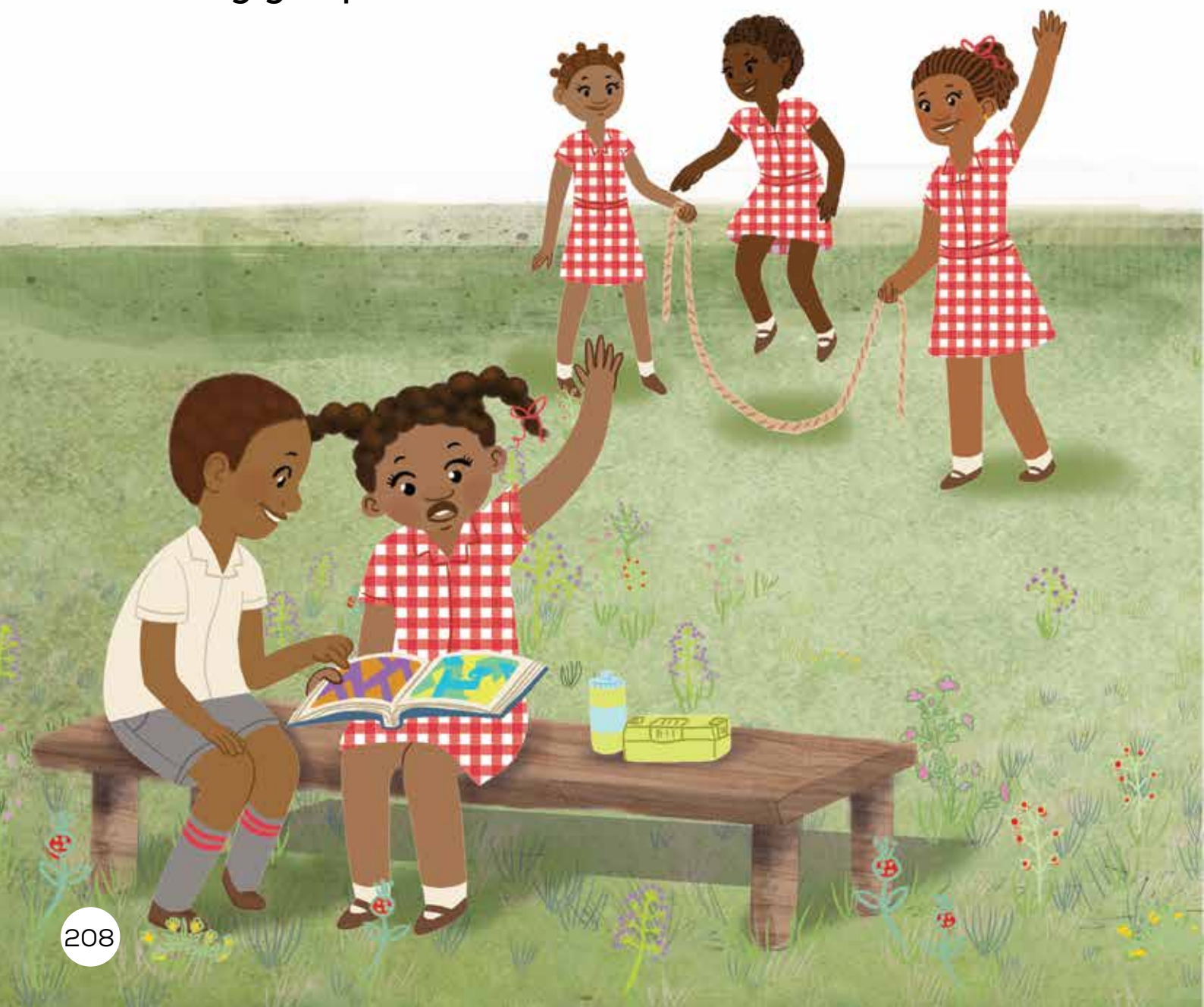
Siya o ne a letile Botlhale kwa ntle.

“Bona!” Ga rialo Botlhale.

Botlhale o ne a bula buka. Tsebe e nngwe le e nngwe e ne e tlhagisa setshwantsho se se takilweng se sentšhwa e bile se le sentle go gaisa. Botlhale o ne a gakgametse.

Koki o ne a bitsa Botlhale go tla go tlola kgati le ena.

“E seng gompieno!” a mo araba.

E rile fa Botlhale a fitlha kwa gae, o ne a bona lebokoso la gagwe la bogologolo la dilo tsa go taka. Fela, e rile fa a le bula, go ne go se na boratšhe jwa go taka! O ne a batla mo tafoleng ya gagwe. O ne a lebelela mo serotong sa ditshamekisi tsa gagwe. Ga a ka a bona boratšhe jwa go taka gope.

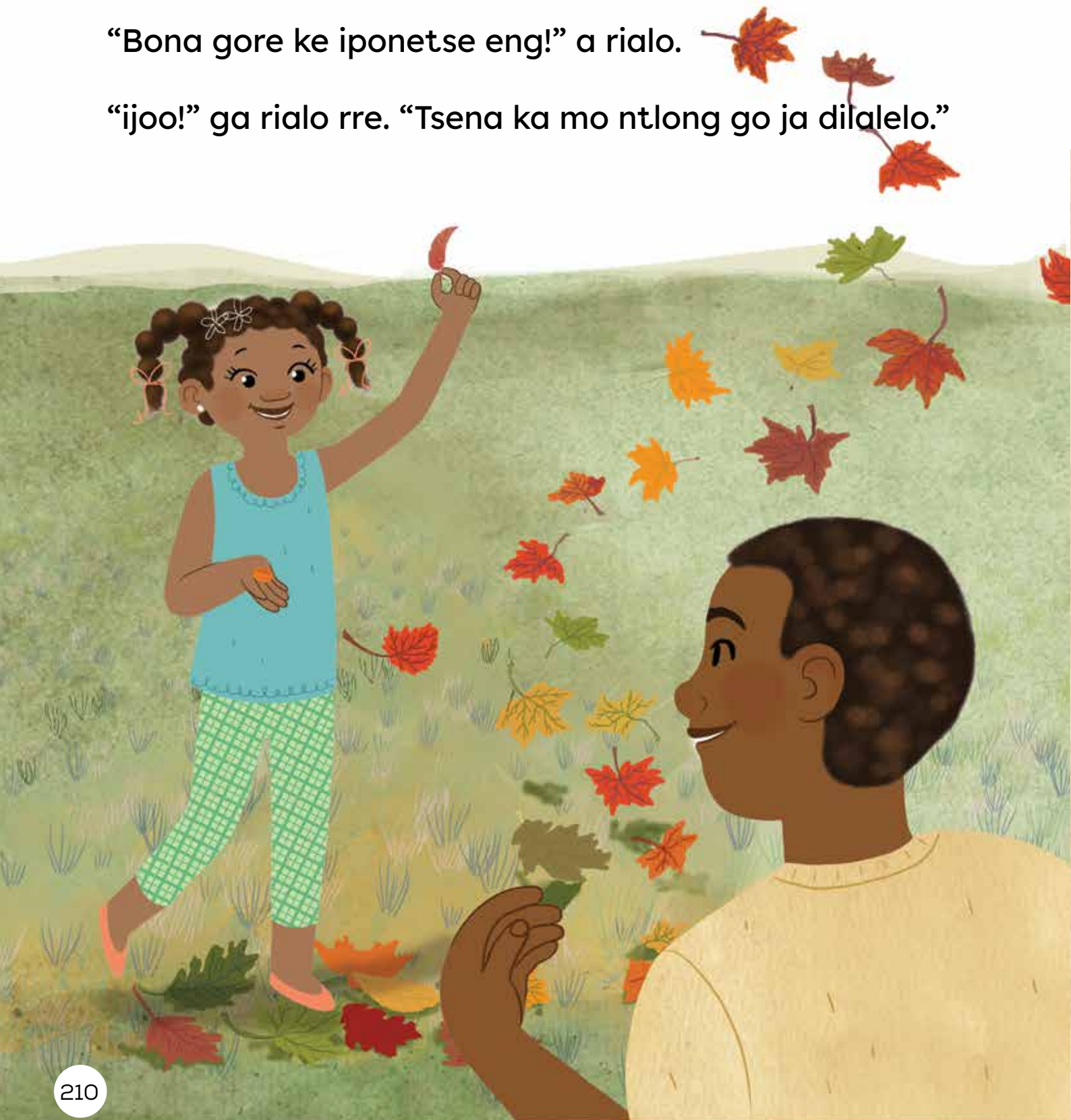

Botlhale o ne a ya go tshameka kwa ntle. O ne a bona letlhare le lehibidu. O ne a bona sekhurumelo sa lebotlolo se se phatsimang.

Rraagwe Botlhale o ne a tswela fa ntle.

“Bona gore ke iponetse eng!” a rialo.

“ijoo!” ga rialo rre. “Tsena ka mo ntlong go ja dilalelo.”

Morago ga dilalelo, Botlhale o ne a lebelela pente.
O ne a lebelela pampiri. Go tswa foo Botlhale o ne
a na le leano. O ne a ina monwana wa gagwe ka mo
penteng. O ne a simolola go taka ka monwana wa
gagwe. Go tswa foo o ne a taka ka letlhare le lehibidu.
Sengwe le sengwe se ne sa nna boratšhe jwa go taka!

Botlhale o ne a taka, a bo a taka, go fitlhela rraagwe
a tsena mo phaposing ya gagwe.

“Ke nako ya go robala,” a rialo.

“Bona!” a rialo.

“Ijoo! o motaki wa nnete e le tota,” a rialo, a lebeletse
ditshwantsho tse di takilweng tsa gagwe.

Mo mosong wa letsatsi le le latelang, Botlhale o ne a tllhopha setshwantsho se se takilweng se a se ratang go gaisa, mme a se tsenya mo teng ga kgetsana ya gagwe ya sekolo.

“Ke tsamaya go sa le gale,” a bolelela mmaagwe.

Botlhale o ne a bula mojako wa phaposiborutelo. Mme Mahao o ne a ipaakanyetsa tiro ya letsatsi.

Botlhale o ne a ntsha setshwantsho se se takilweng mo kgetsaneng ya gagwe.

“Se ke sa gago,” a rialo.

“Ijoo!” ga bua Mme Mahao. “Gongwe ka letsatsi lengwe ditshwantsho tsa gago tse di takilweng di tlaa bo di le mo bukeng.

E rile fa tshipi e lela, Botlhale a tsena mo phaposiborutelong. Bana ba bangwe ba ne ba lebeletse sengwe mo loboteng, Botlhale o ne a atamela go bona, e ne e le setshwantsho se se takilweng sa gagwe!

“Ke batla go taka jalo!” A utlwa mongwe wa bana a rialo.

Botlhale o ne a sa kgone go leta gore a ye kwantle go bona dilo tse dintšhwa tsa go taka.

Buisa 1

Ke eng se Botlhale a se boneng mo loboteng?

Botlhale o bone phousetara/ setshwantsho se se takilweng mo loboteng.

Ke eng se Botlhale a neng a batla go se bona mo ntlong ya gaabo?

O ne a batla go bona boratšhe jwa go taka.

Ke eng se Botlhale a neng a se dirisetsa go taka boemong jwa go dirisa boratšhe?

Menwana ya gagwe, letlhare, sekhurumelo sa lebotlolo.

Goreng Botlhale a ne a neela Mme Mahao setshwantsho se se takilweng?

- Gonne o ne a batla go leboga Mme Mahao ka ge a mo neetse buka.
- Mme Mahao o ne a le molemo mo go Botlhale ke jaaka a ne a batla go mo neela mpho.
- Botlhale o ne a batla go bontsha Mme Mahao gore le ene a ka taka setshwantsho.

Buisa 2

Botlhale ga a kgone go bona boratšhe ba go taka bo a bo batlang. O ikutlwa jang fa o sa kgone go bona sengwe se o se batlang?

Karabo nngwe le nngwe e e maleba. Barutwana ba tlaa ikutlwa ba tshwenyegile, ba tenegile, ba galefile, ba swabile, ba tsielegile.

Botlhale o ikutlwa jang fa Mme Mahao a kgwagetsa setshwantsho sa gagwe se se takilweng?

O ikutlwa a le motlotlo.

Goreng Botlhale a batla go taka?

Gonne o bona phousetara mo loboteng le ditshwantsho tse di takilweng mo bukeng e e tswang kwa go Mme Mahao. O batla go dira ditshwantsho tse di takilweng jaaka tse a di bonang.

Goreng Botlhale a itumeletse go ya kwa ntle go bona dilo tse dintšhwa tse a ka takang ka tsona?

- Gonne o batla go bona dilo tse dintšhwa tse a ka takang ka tsona.
- Gonne o ikutlwa a le motlotlo ka ditshwantsho tse di takilweng tsa gagwe. O itumeletse go dira ditshwantsho tse di takilweng tse dintšhwa.
- Gonne go a itumedisa go taka ka didiriswa tse di farologaneng.
- O batla go leka go taka ka didiriswa tse dintšhwa tse di farologaneng.
- O itumeletse go taka. O batla go taka go fetisisa.
- O rata go itlhamela le go dira ditshwantsho tse di takilweng ka dilo tse di farologaneng tse dintšhwa.
- Gongwe o batla go direla Mme Mahao setshwantsho se se takilweng se se ntšhwa go se kgwagetsa mo loboteng.

KGANG 8

MORWA YO O BOTLHALE

Thitokgang: Re na le boitlhamedi

Tshedimosetso ya Lemorago

- Kgang eno ke ya maitlhamelo.
- E diragalela mo Aforikaborwa.
- E diragala mo pakeng ya jaanong.
- Kgang eno e tla thusa barutwana bagago go tthaloganya gore go akanya ka kelotlhoko le go rulaganya go ka nna botlhokwa fela jaaka go dira ka thata fa o rarabolola mathata.

Dintlha tse o ka di abelanang le barutwana ba gago

- Go dira ka thata go kaya go tsaya matsapa. Go rulaganya go kaya go akanya ka kelotlhoko pele o diragatsa. Ka dinako dingwe go akanya pele go ka go thusa go nna morarabolodi wa mathata yo o botoka.
- Go le gantsi, go na le ditsela di le dintsi tsa go rarabolola mathata. Go rarabolola mathata, botlhami, le go akanya ka botlhale go ka nna botlhokwa fela jaaka maatla a mmele.
- Botlhami ga se fela go thala kgotsa go penta. Botlhami gape ke fa re akanyaka ditsela tse dintšhwa kgotsa tse di farologaneng tsa go rarabolola mathata..
- Akanya ka ga lefoko 'tlatsa' Go 'tlatsa' sengwe go kaya eng?

Togaleano la go Tthaloganya: Dira ditshekatsheko

- Ke eng: Go tsaya tshweetso gore o rata kgang kgotsa ditshweetso tse baanelwa ba di tsereng.
- Goreng re se dirisa: Go tlhama dikakanyo tsa gago le go tthaloganya kgang mo maemong a a tseneletseng.
- Se thusa jang: E go thusa go akanya ka molaetsa wa kgang le se o se dumelang ka yona.

Go dirisa togaleano le kgang eno:

Tsebe le temana	Buisa	Bua jaana
224, 2	O ne a tsaya tshweetso ya go leka go tlatsa segotlo ka motlhaba. O ne a tlatsa motlhaba kiriba ka kiriba go tswa mo boalong jwa noka. O ne a dira ka thata, fela ka letsatsi la botlhano, halofo ya segotlo e ne e sena motlhaba.	O ka dira tshekatsheko efe ka morwa wa ntlha? Ke dira tshekatsheko ya gore ke motho yo o dirang ka thata.
229, 1	Fa lefifi le tshwara mo letsatsing la botlhano, monnawe o ne a biletsa rraagwe kwa segotlong. Go tswa mo kgetsaneng ya gagwe, o ne a ntsha kerese e tona mme a e baya fa fatshe fa gare ga segotlo. O ne a tshuma kerese, mme a tlatsa segotlo botlhe ka lesedi!	O ka dira tshekatsheko efe ka morwa yo monnye? Ke dira tshekatsheko ya gore ke motlhami yo o akanyang, gonne o dirile dilo ka tsela e e farologaneng le ya mogolowe.

Ofentse le bomogoloe ba ne ba rata go etela nkoko wa bona kwa motseng wa Zinyoka, ka nako ya malatsi a boikhutso a mariga. Bosigo, nkoko o ne a gotsa molelo o mogolo kwa ntle. Botlhe ba ora molelo, ba goduma mogodungwana, ba ntse ba thuthufatswa ke kgabo ya molelo.

Maitsiboa mangwe a a kgethegileng malome Mosegi a tla go eta. Mo losikeng lwa bona, o ne a itsege ka go tllhaba dinaane tse di monate thata. E ne e le motho yo o sa bueng thata. Seo se raya gore go ne go se gantsi fa a neng a abelana ka dinaane tsa gagwe.

Ofentse le mogoloe ba ne ba ntse ba lebile malome Mosegi fa a ntse a sora mogodungwana wa gagwe ka tidimalo. Ofentse o ne a palelwa ke go itshoka.

“Ka kopo tlhe malome, re tlhabele naane! Re a utlwa go twe dinaane tsa gago di gaisa tsotlhe!” A kopa malomaagwe.

Malome Mosegi a tsosa tlhogo, a gakgametse. A leba Ofentse ka monyenyo.

“Ke tla lo tlhabela naane e ke e ratang go di gaisa tsotlhe, gonne lo re etetse go tswa kgakala,” ga dumela malome.

Ka letsatsi le lengwe go ne go na le monnamogolo wa molemirui, yo o neng a na le barwa ba le bararo. O ne a lwala, a koafala, ka jalo o ne a tshwanelwa ke go swetsa gore o tlile go tlogela polasa ya gagwe le ofe wa barwa ba gagwe fa a hulara. “Bolemirui bo tlhoka go akanya ka kelotlhoko le ipaakanyo,” a akanya. “Ke tla e tlogelela morwa yo o tlhoko go ba gaisa botlhe, yo o itseng ipaakanyo.”

Mo thapameng ya letsatsi lengwe, monnamogolo wa molemirui a biletsa barwa ba gagwe kwa segotlong.

“Fa ke hulara, mongwe wa lona o tla tsaya polasa e.” a bolelela barwa ba gagwe. Ka jalo e tla nna maikarabelo a gagwe go tlhokomela barwaraagwe. Ke tshwanetse go swetsa gore ke mang wa lona a ka kgonang go tlhokomela polasa sentle fa ke hulara.”

Barwa ba lebana, ba ipotsa gore ke mang a tshwanetseng go amogela polasa.

“A lo bona segotlo seno?” Ga botsa monnamogolo wa molemirui. “Mongwe le mongwe wa lona o tla nna le malatsi a le matlhano go se tlatša ka sengwe le sengwe se a itlhophelang sona. O tshwanetse go tlatša segotlo sotlhe mo malatsing a le matlhano.”

Morwa wa leitibolo o ne
a leka pele.

O ne a sweetsa go tlatša
segotlo ka motlhaba. O
ne a tshela dikiriba di le
dintsintsi tsa motlhaba
go tswa kwa nokeng. O
ne a dira ka thata, fela ka
letsatsi la botlhano, o ne
a sa tlatša le fa e ka nna
bontlhanngwe jwa segotlo.

Morwa wa bobedi a latela. O ne a tlohpha go tlatša segotlo ka mmopo. O ne a tlatša mabogo a le mantsintsi a mmopo go tswa kwa tshimong, a a isa kwa segotlong. O ne a dira ka boineelo. Ka letsatsi la botlhano, o ne a tladitse fela bontlhanngwe jwa segotlo!

Morwa wa gofejane ya nna wa bofelo go leka kgaisano e. O tsere letsatsi lotlhe lwa ntlha a ntse mo moriting ka fa tlase ga setlhare, a akanya.

“O setshwakga jang ne!” Ga akanya leitibolo.

“Ke na le bonnete jwa gore ke tla amogela polasa e!”

Ka letsatsi la bobedi gofejane a nna mo moriting gape, a buisa, e bile a akanya gore o tla dira jang.

“Ga a kgathale!” ga akanya morwa wa bobedi. “Ke na le bonnete jwa gore ke tla amogela polase e!”

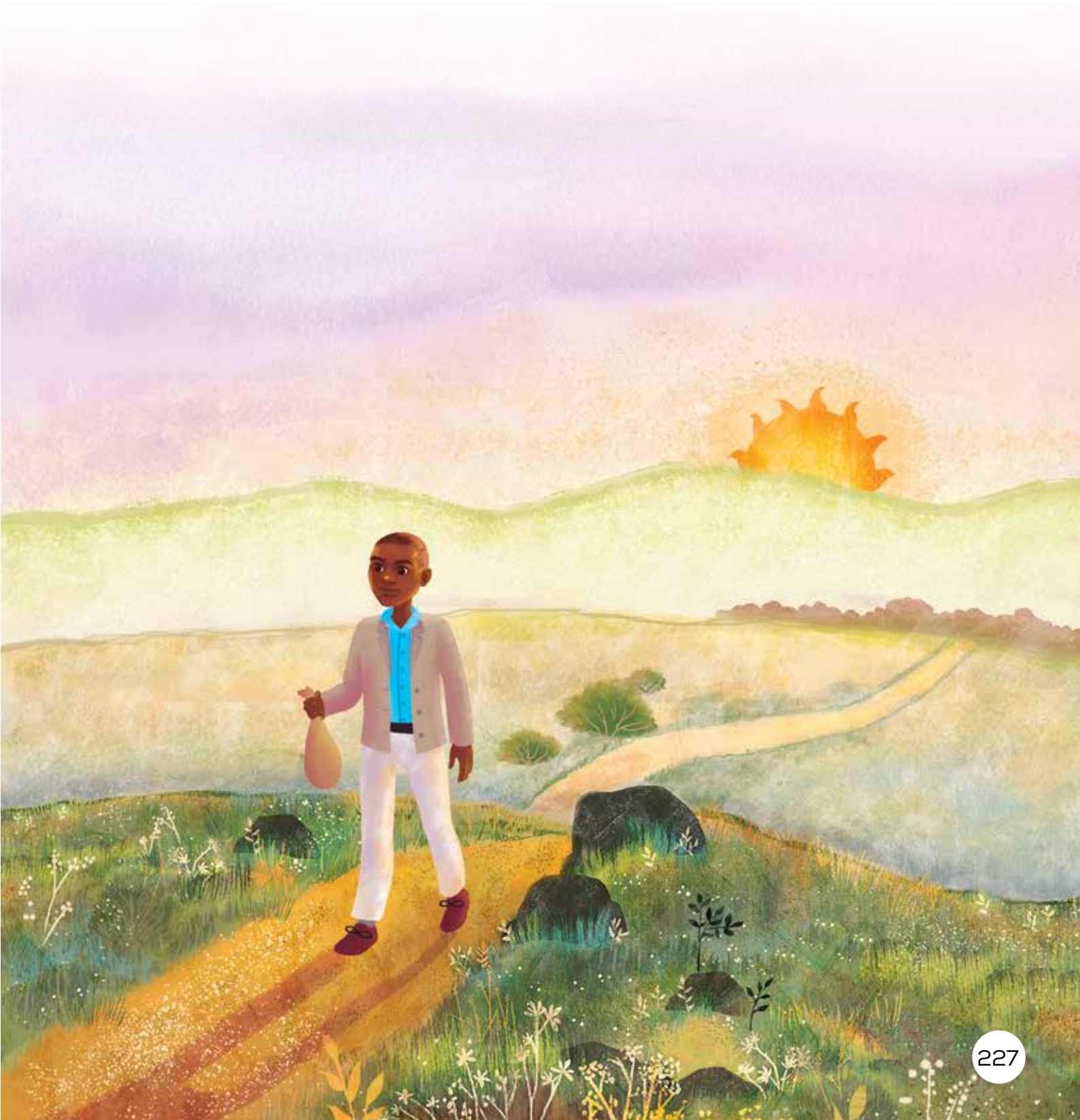
Mo letsatsing la boraro, gofejane a nna fa fatshe gape, a tshotse buka ya go kwalela, a akanya e bile a dira ipaakanyo ya gore o tla dira jang.

“Ga a dire ka thata!” Rraagwe a akanya.

“Ga a kitla a nna le phitlhelelo epe!”

Mo mosong wa letsatsi la bone gofejane a phakelela
kwa toropong. Maitsiboa a boa a tshotse kgetsana.
Ka nako eo, losika lwa gaabo lo ne lo akanya gore ga
a kgathalele go amogela polasa.

Ka letsatsi la botlhano, rraagwe a feleletsa a bua le ena. “Ke eng o sa dire sepe? A o a nnyatsa?” A mo omanya.

“Nnyaa rra! Ke kopa gore o ntshepe. Ke na le leano le lentle!”

Fa letsatsi la botlhano le wela, gofejane a biletsa rraagwe kwa segotlong. Go tswa mo kgetsaneng ya gagwe, a ntsha kerese e tona, a e baya fa fatshe mo gare ga segotlo. A e gotetsa, ya tlatša lesedi mo segotlong sotlhe.

Rraagwe a gadimakaka ka kgakgamalo. “O tota o le botlhale. Ke wena fela o kgonneng go tlatša segotlo. Polasa e tla nna ya gago!”

Malome Mosegi a leba Ofentse le bomogoloe. “Lo a bona jaanong, go dira ka natla go botlhokwa, fela o tshwanetse go tlhokomela gore o dira ipaakanyo ka kelotlhoko!”

Buisa 1

Leitibolo le lekile go tlatša segotlo ka eng?

Leitibolo le lekile go tlatša segotlo ka motlhaba.

Morwa wa bobedi o lekile go tlatša segotlo ka eng?

Morwa wa bobedi o lekile go tlatša segotlo ka mmopo.

Ke goreng gofejane a ne a amogela polasa?

- Gonne e ne e le ena fela morwa yo o tladitseng segotlo.
- Gonne o ne a tlatša segotlo ka lesedi.
- Gonne o ne a na le leano le lentle.
- Gonne o ne a na le leano le le botoka go gaisa a bomogoloe.
- Gonne o ne a le botlhale thata.

Buisa 2

Ke kgwetlho efe e rre yono a neng a e neela bomorwawe?

O ne a gwetlha bomorwawe gore ba tlatse segotlo botlhe mo malatsing a le matlhano.

O akanya gore morwa yo mmotlana o ne a dira eng fa a ntse a akanya letsatsi le letsatsi?

Ke akanya gore o ne a...

Sekao: Ke akanya gore o ne a leka go akanya ka tsela e ntšhwa le ya boithamededi ya go tlatša segotlo.

A o dumelana le tshweetso ya ga rre ya go naya morwa yo mmotlana polase?

Tlhalosa kakanyo ya gago.

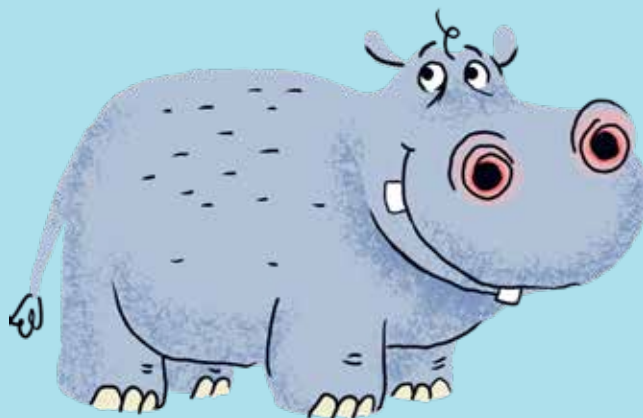
- Ee ke dumlaena le tshweetso ya ga rre ka gonne...
- Nnyaa ga ke dumalane le tshweetso ya ga rre ka gonne...

**Copyright © 2026 National Educational
Collaboration Trust (NECT)**

This work is licensed under a **Creative Commons
Attribution–NonCommercial–NoDerivatives 4.0
International License (CC BY-NC-ND 4.0)**.

Additional permissions beyond the scope of this license
may be available. For further information, please
contact the publisher at **materials@nect.org.za**.

First edition, 2026

NHLRP | National Home Language Reading Programme “